

Zpráva z výzkumu
„Názory a postoje české populace k seniorům“

Doc. PhDr. Petr Sak, CSc.
Mgr. Karolína Kolesárová-Saková

Název projektu
Proměna sociálního obsahu kategorie generace seniorů.
Příspěvek k sociologii třetího věku.

Číslo aktivity: A80306
Dílčí cíl: V003 Zmapovat názory a postoje české populace k seniorům

ASOV (příjemce) - ASOV (řešitelské pracoviště)
doc. PhDr. Petr Sak CSc. (řešitel)

2008

O B S A H

1. Úvodem
2. Zdůvodnění výzkumu
3. Metodologie, metoda, metodika
Charakteristika výzkumu
4. Identita seniora
Věk seniora
Sociální obsah kategorie seniora
5. Senioři jako generace
Stáří - životní fáze
Komparace s předchozími životními fázemi
Současná generace seniorů a její komparace s předchozími generacemi
6. Sociální pole seniorů
7. Seniorská témata
8. Situace seniorů - stav a vývoj
9. Senioři a zaměstnání
10. Senioři a společnost
11. Diskriminace ve společnosti
12. Závěry

1. Úvodem

Česká společnost, tak jako celá Evropa, stárne. Příčin tohoto společensko demografického vývoje je celá řada, stejně tak jako důsledků, které tento vývoj přináší a dále přinese. Stárnutí české společnosti není pouhým stárnutím populace. Demografický vývoj je jen tvrdým jádrem proměny společnosti, která je spojena se stárnutím společnosti. Od tohoto tvrdého jádra jsou blíže či vzdáleněji jevy, procesy a subsystémy společenského systému, více či méně ovlivněné vlastním demografickým vývojem. Stárnutí české společnosti je proto daleko širší a komplexnější fenomén než pouhé stárnutí populace. Zatímco stárnutí populace je demografický proces ovlivněný společensky, stárnutí společnosti je společenský proces ovlivněný demografickým vývojem.

Vývoj společnosti probíhá částečně spontánně, částečně jako protnutí realizace společenských projektů, plánů a záměrných aktivit jedinců a skupin realizujících své zájmy. I když v neoliberální společnosti je společenský a veřejný zájem potlačen ve prospěch zájmu individua, korporací a kapitálu, stále existuje zájem společnosti, reflektovat, předvídat a ovlivňovat vlastní vývoj.

Poslední vývoj neoliberálních společností, v nichž je zisk privatizován a náklady a rizika socializovány, tedy jinými slovy byla vynalezena další finanční operace, či fáze další generace, v níž prostřednictvím státního rozpočtu jsou převáděny peníze řadových poplatníků korporacím a jejich vrcholovému managementu a majitelům. Mluví se o krizi ideologie volného trhu a nutnosti jeho regulace a tedy také o novém typu řízení společnosti.

Henry Kissinger, přední americký politik a ideolog vidí příčiny světové finanční krize v rozporu mezi globalizovanou ekonomikou a neglobalizovanou politikou a řešení vidí v globalizaci světové politiky pod vedením USA^[1]. Regulace a státní zásahy, které byly ideologicky nepřijatelné, jsou náhle nejen přijatelné, ale vidí se v nich řešení.

Pro hledání prognóz společenského vývoje, konstrukci jednotlivých politik a řešení stávajících i prognózovaných problémů se tak vytváří příznivější klima než tomu bylo v době, kdy jakákoliv regulace, státní zásah či solidarita byly vnímány jako projevy sociálního inženýrství či nutná daň „bruselským požadavkům“.

Stárnutí české společnosti je bezesporu komplexní problém, který nastane jak se státní politikou, tak bez ní. Pokud však bude společnost tento problém reflektovat a reagovat na něj, tak objektivní daný proces stárnutí populace může přejít v jinou kvalitu, stárnutí společnosti.

^[1] Kissinger, H. Svět musí vytvořit nový světový pořádek. *Independent*. In: *Britské listy*. 20.9.2009.

Přístupné z: <http://www.blisty.cz/art/44874.html>

2. Zdůvodnění výzkumu

Předkládaná výzkumná zpráva je zprávou z kvantitativního výzkumu pomocí statistické procedury s technikou sběru dat standardizovanými rozhovory provedenými tazatelskou sítí INSOMA.

Tento výzkum je součástí širokého spektra výzkumů a studií k problematice seniorů a navazuje na ty, které již byly provedeny. Doposud byly uskutečněny tyto kvalitativní výzkumy: kvalitativní výzkum metodou hloubkových rozhovorů v roce 2007 a 2008 a focus group v roce 2008. V roce 2007 byly také provedeny dva elektronické výzkumy, jejichž objektem byly v prvním případě personalisté organizací a institucí, v druhém případě občanská sdružení, organizace a instituce zabývající se seniory.

Předchozí výzkumné akce jednak ověřily určité výzkumné nástroje, jednak jejich výstupy, včetně hypotéz, se staly vstupy při zpracování projektu tohoto výzkumu.

Výzkumným záměrem tohoto výzkumu je zmapovat vědomí české populace ve vztahu k problematice seniorů a stáří. Poznatky z výzkumu již budou významnou částí celkového výstupu grantu a současně poslouží k dalšímu zpřesnění a prohloubení následných výzkumů zaměřených již speciálně na populaci seniorů.

3. Metodologie, metoda, metodika

Metodou výzkumu je statistická procedura a technikou sběru dat standardizovaný rozhovor. Tazatel vede rozhovor s respondentem a odpovědi zaznamenává do dotazníku. Dotazník obsahoval uzavřené, polouzavřené a volné otázky. Navazoval na předchozí kvalitativní i kvantitativní výzkumy realizované v rámci grantu. Volné otázky, resp. odpovědi na ně byly kategorizovány, kódovány a nahrány do systémového souboru a dále vyhodnocovány.

Předmětem výzkumu jsou názory, postoje, znalosti a hodnoty české populace ve vztahu k seniorům.

Objektem výzkumu je česká populace starší patnácti let.

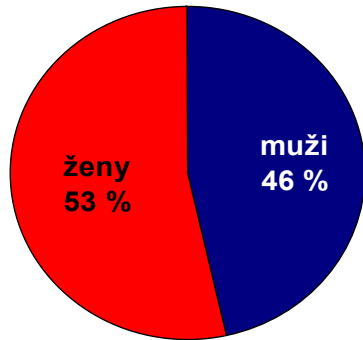
Výběrový soubor byl zkonstruován jako kvótní, přičemž znaky pro určování kvót tazatelům byly věk a vzdělání.

Charakteristika výběrového souboru

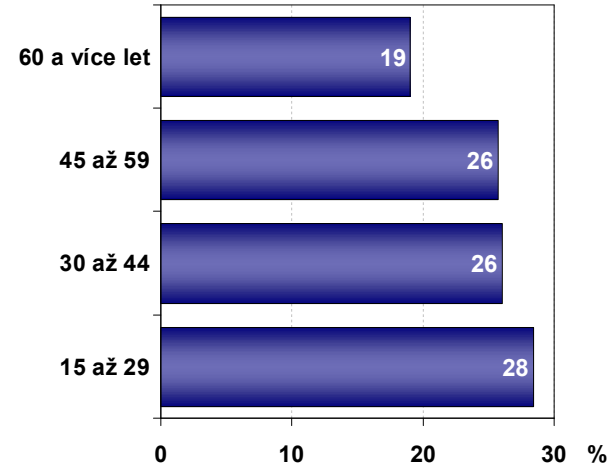
Výběrový soubor obsahuje 1014 respondentů ze všech krajů České republiky.

Složení výběrového souboru podle vybraných znaků ukazují následující grafy.

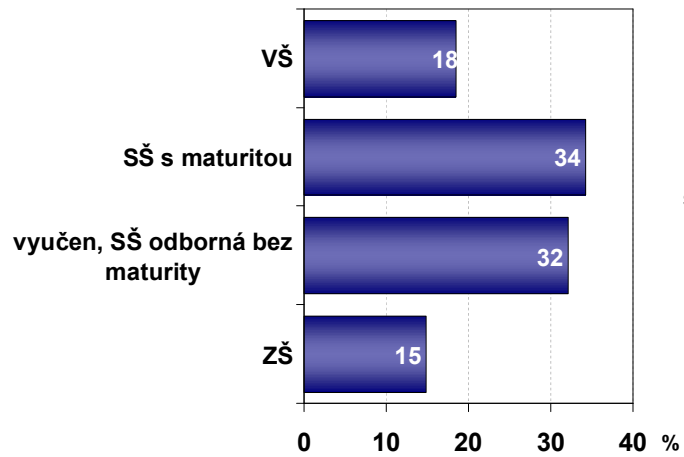
Pohlaví respondentů

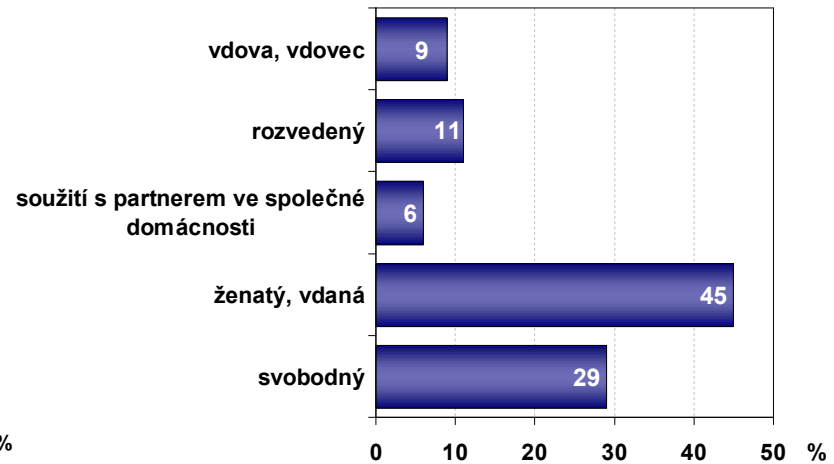
Věkové skupiny respondentů

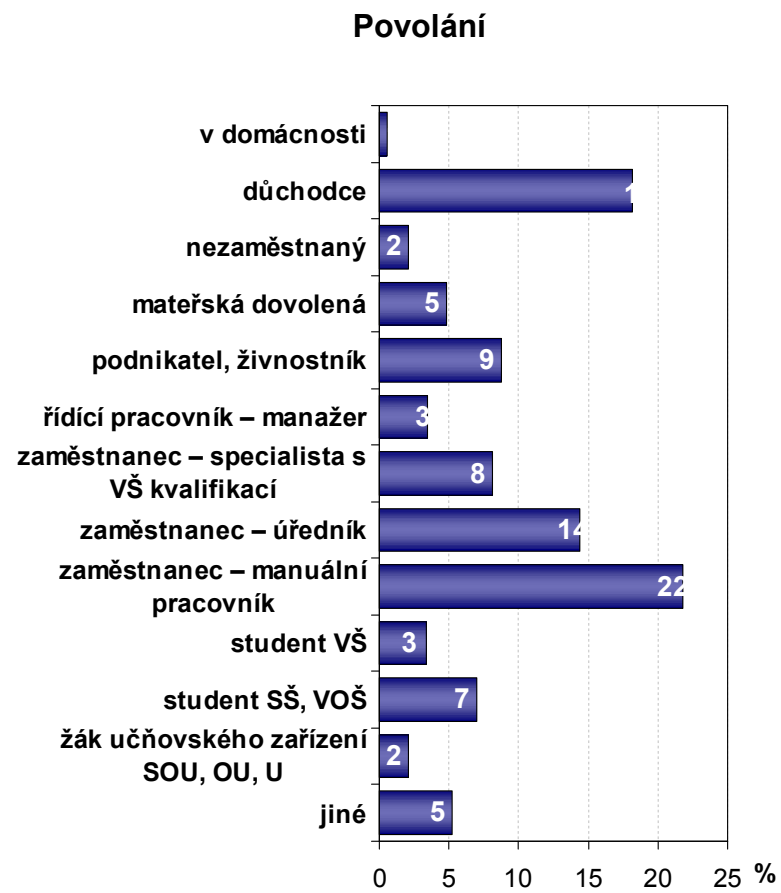

Nejvyšší ukončené vzdělání respondentů

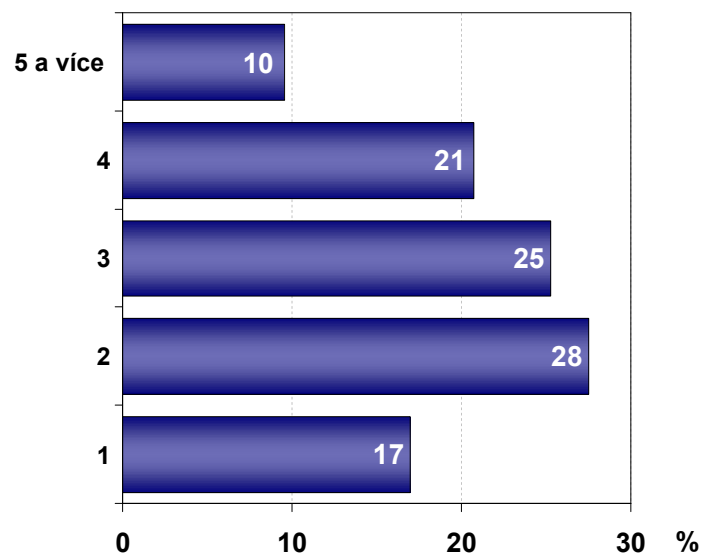
Rodinný stav

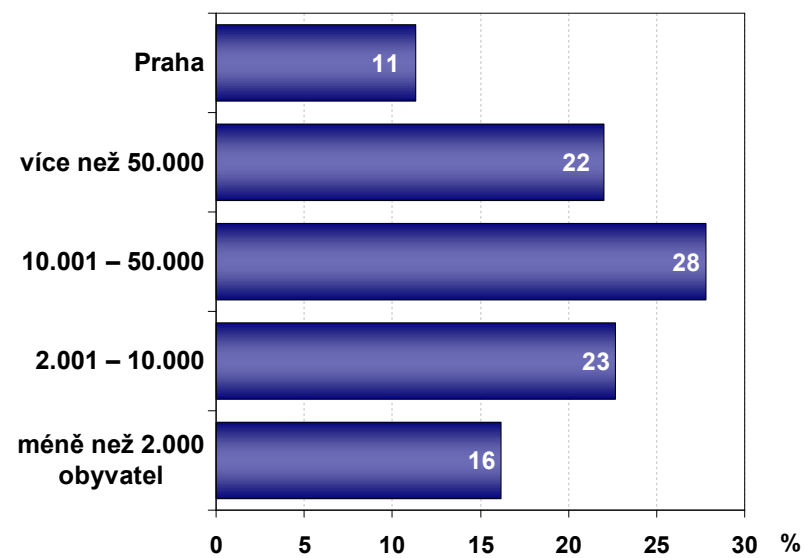

Počet členů domácnosti

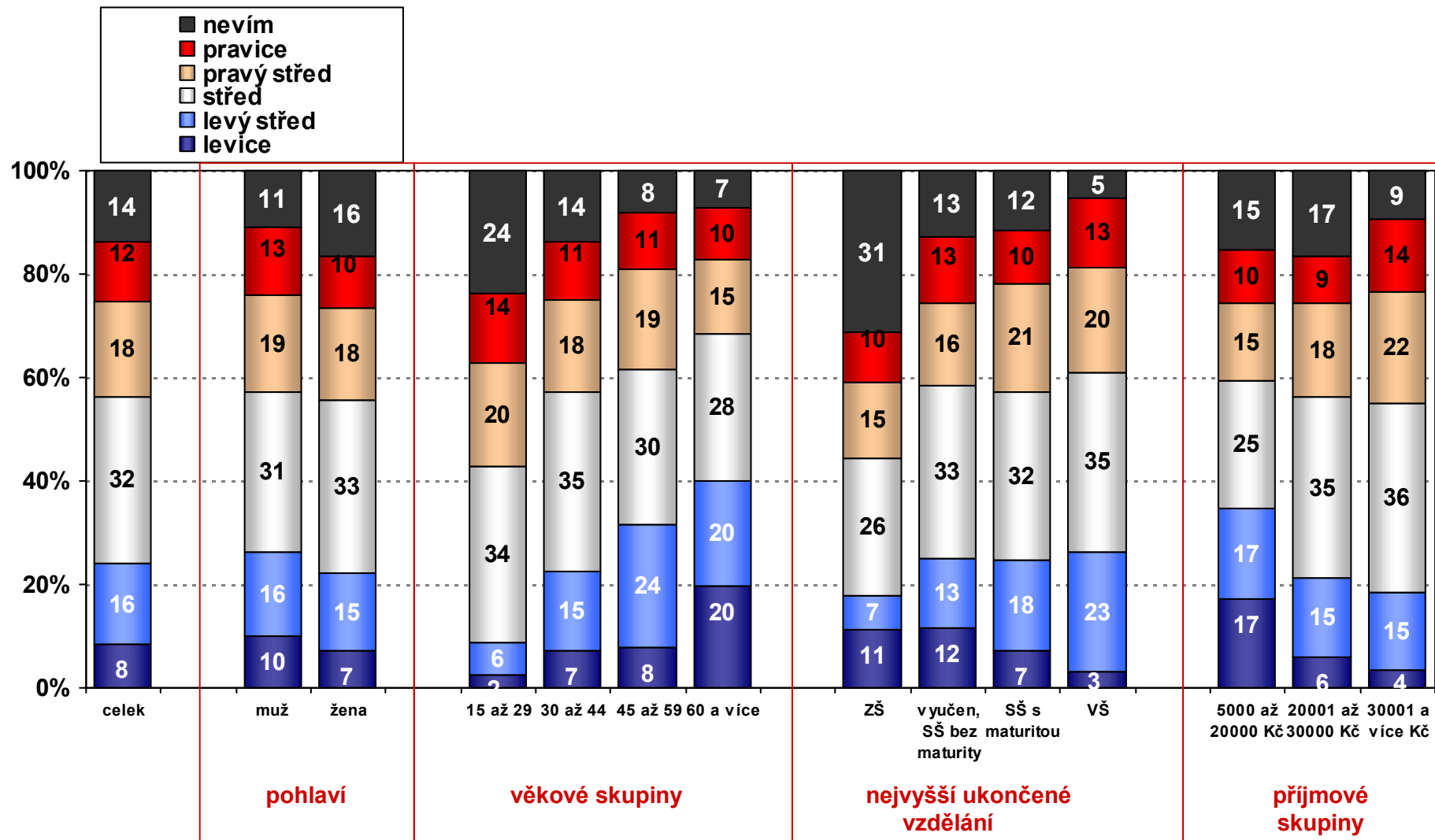

Velikost místa bydliště

Politická orientace

Otázka: Kam byste se zařadil(a) na pravo – levé politické škále?

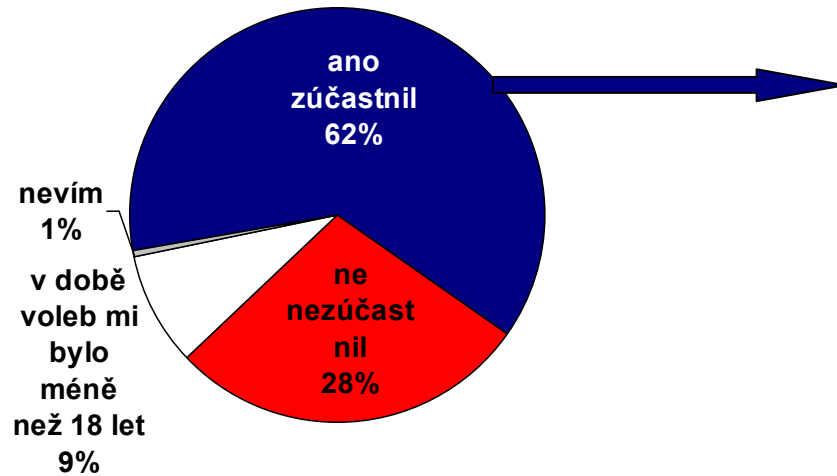

Parlamentní volby v roce 2006

Otázka: Zúčastnil(a) jste se posledních parlamentních voleb (2006)?

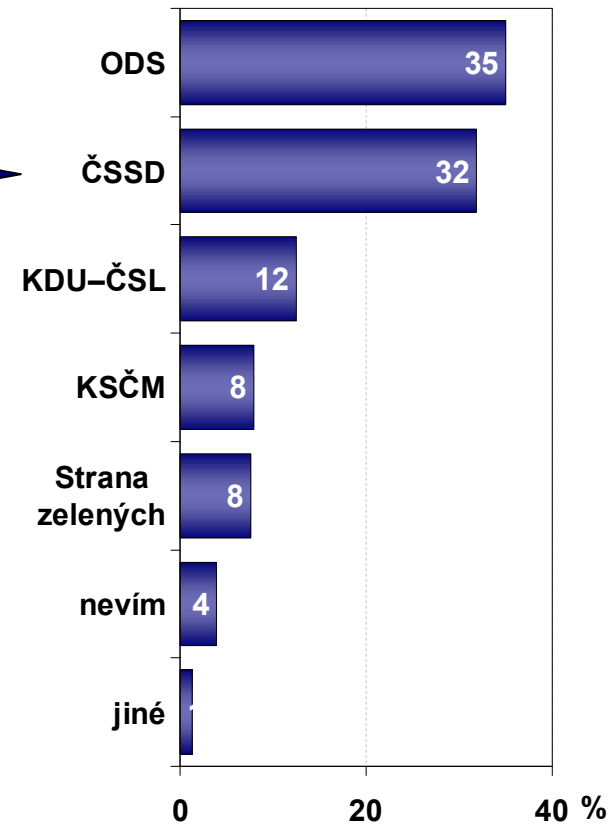
Pokud jste volil(a), uveďte prosím jakou politickou stranu jste ve volbách (2006) volil(a)?

Účast v parlamentních volbách 2006

Všichni respondenti N = 1014

Strany volené v parlamentních volbách 2006

Respondenti, kteří volili N = 634

4. Identita seniora

Kdo to je senior a co senior znamená? Při hledání odpovědí na tuto otázku je třeba vyjít z toho, že se jedná o kategorii, v níž se protínají biologicko-medicínské aspekty se sociologickými. Senior je člověk v završující životní fázi se specifickým postavením ve společnosti.

S podobnými problémy se setkáváme při definování kategorie mládeže. V řadě parametrů se identita mládeže odlišuje. Mládež je sociální skupina, která je na jedné straně ohraničena dětmi a dětstvím, na druhé straně dospělostí. Seniozem se člověk plynule stává přechodem ze střední generace a statut seniora je neodvolatelný, konec seniora není přechod do další životní fáze, konec seniora je absolutní konec. Oproti sociálnímu věku mládeže a kategorie mládeže, sociální věk seniora a kategorie seniora je na jedné straně na hranici středního věku a střední generace a na druhé straně končí smrtí.

Je na hodnocení subjektu, které sociální a biologické znaky zahrne do vymezení seniora. Je také možný dvojitý přístup, dvojitý vztah znaků k identitě seniora. Jednak může konkrétní znak určit identitu seniora nebo může znak s určitou váhou pouze přispívat k identitě seniora.

Senior je kategorie sociologická a biologická. Sociologická složka způsobuje sociokulturní relativitu kategorie seniora a dokonce proměnlivost v různých sociálních a věkových skupinách. Známa je „rozmazanost“ spodní hranice stáří a identifikace starého člověka s rostoucím věkem hodnotitele. Pro desetileté dítě je třicetiletý mladík starý a s přibývajícím věkem se vzdaluje hranice stáří. Identita seniora je společenský produkt, který je opakovaně redefinován vývojem společnosti a jejími proměnami. Tímto výzkumem hledáme identitu seniora v současné české společnosti. V nedávné době probíhala, a i v současnosti probíhá, ve společnosti řada procesů, které nějakým způsobem intervenují do redefinování identity seniora.

Věk seniora

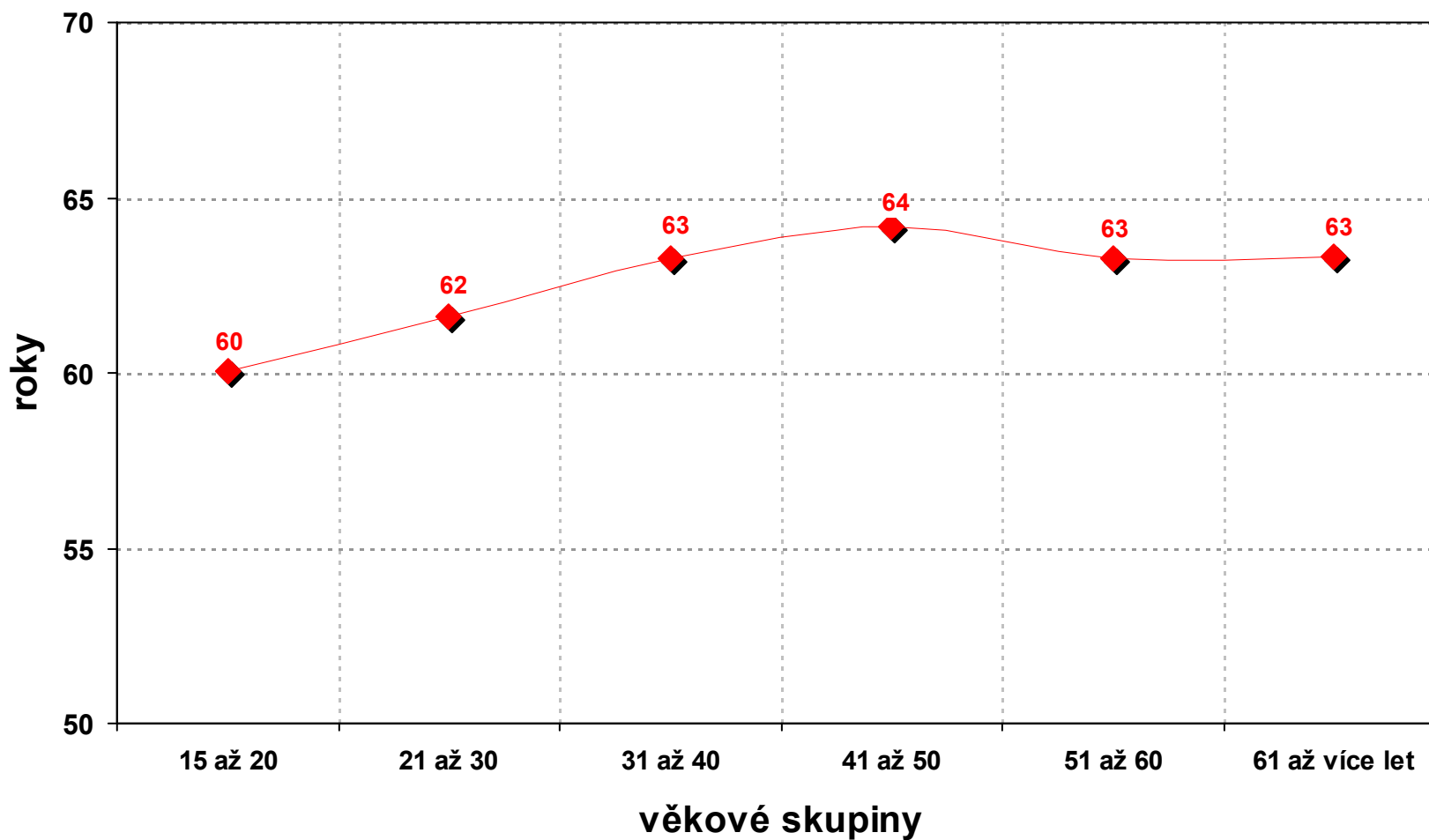
Věk představuje spíše formálně, úředně, chronologickou tvář identity seniora. Přesto má tento znak velký význam, protože představuje lehce identifikovatelnou stránku identity seniora. Zdravotní stav, kondici, stav mysli, životní styl a sociální pole nemůžeme zjistit v jednom okamžiku, zatímco věk identifikují dvě číslice.

Ve výzkumu byla položena k tomuto tématu otázka: „*S jakým věkem si spojujete seniory? Od kolika let je podle Vás člověk seniorem?*“. Výsledky zobrazuje následující graf. V České populaci neexistuje jednota ohledně věku seniora. Existují tři „věky“, které určují podle velkých částí populace hranici seniorského věku. První hranicí je 60 let. V tomto věku se stává člověk seniorem podle 45 % populace a v tomto věku, podle kumulativních četností, je člověk seniorem podle více než poloviny populace (54 %). Druhá, méně častá hranice, je 65 let. V tomto věku se stává člověk seniorem podle 23 % populace a v tomto věku je seniorem podle 79 % populace. Třetí z četných věkových hranic je sedmdesát let. V tomto věku se člověk stává seniorem podle 16 % populace a v tomto věku je seniorem podle 97 % populace. Z četností věkových vymezení lze říci, že podle české populace, se člověk stává seniorem mezi 60. a 70. rokem věku.

Spočítáme-li průměry počátečního věku seniora v jednotlivých věkových skupinách, vidíme, že tento věk se pohybuje ve věkovém intervalu 60 – 64 let. Od 15ti let je senior vymezován věkově jako šedesátiletý a dále jeho věk stoupá až do věkové skupiny 41 až 50 let a dále poklesne na šedesát tři let. Pravděpodobně, jak se člověk blíží seniorství, tak ho chce oddálit a to se děje posunutím věkové hranice.

Věk seniora

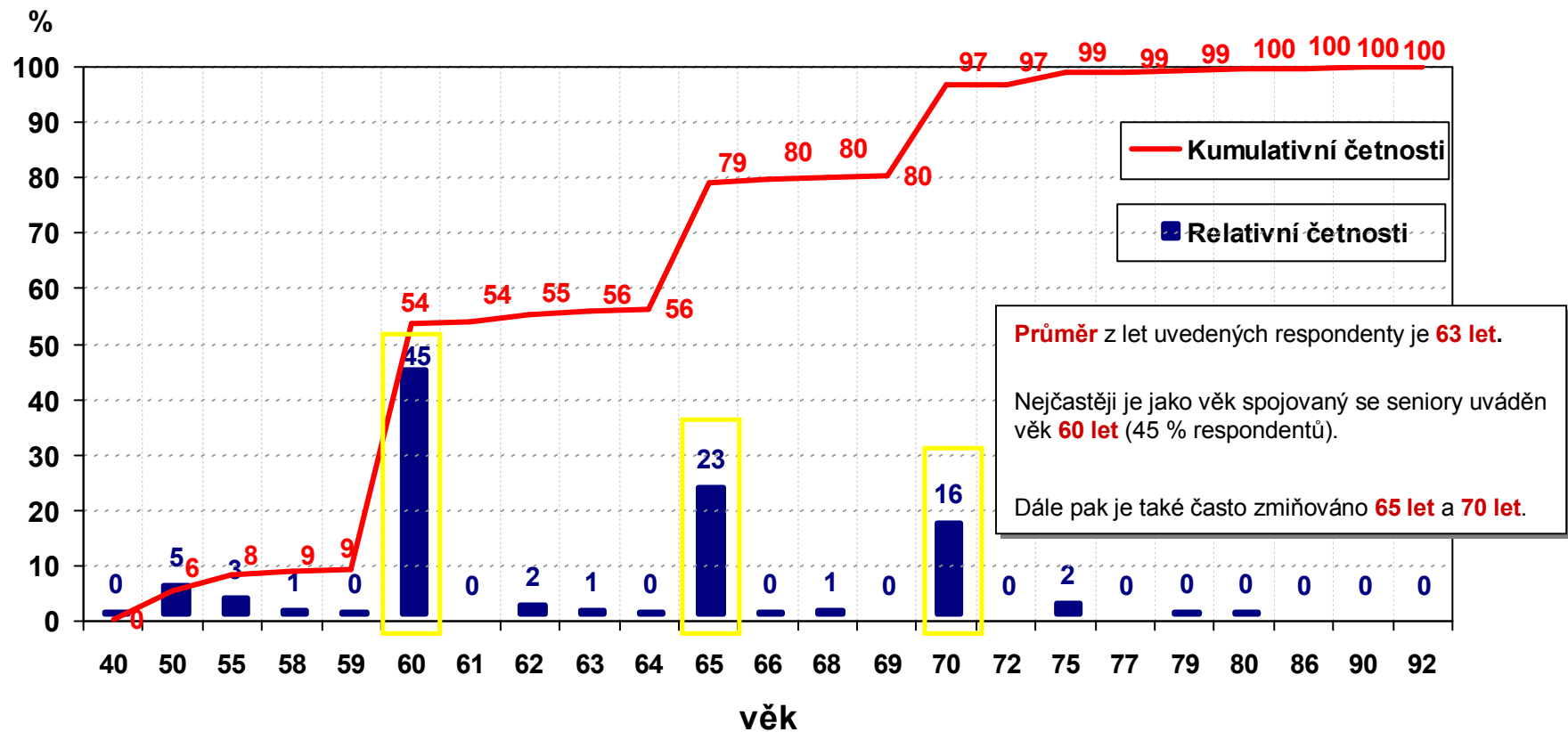
Otázka: S jakým věkem si spojíte seniory? Od kolika let je podle Vás člověk seniorem?

Věk seniora

Otázka: S jakým věkem si spojujete seniory? Od kolika let je podle Vás člověk seniorem?

Čím blíže je věku 60ti let, tím více je rozhodující jeho zdravotní stav, kondice, individuální sociální statut, tedy individuální znaky. Čím blíže 70ti letům, tím jsou více rozhodující objektivní charakteristiky seniora.

Sociální obsah kategorie seniora

Po formálním vymezení pomocí objektivního znaku – věk, jsme se pokoušeli vymezit obsah kategorie „senior“ – jeho identitu podle vidění české populace. Ve výzkumu jsme použili volnou otázku: „*Co se vám vybaví, když se řekne „senior“?*“ Odpovědi byly kategorizovány a po jejich kódování a nahrání do systémového souboru dále matematicko statisticky analyzovány.

Polovina populace (49 %) spojuje seniora se stářím, starým člověkem, starcem. Druhým nejčastějším znakem tvořícím identitu seniora je jeho ekonomický status (role) - nepracuje, má důchod (40 %), dále to je jeho role v rodině – dědeček, babička (7 %), zdravotní stav určuje seniora podle 6 % populace. K posledním výraznějším charakteristikám patří volný čas a jeho náplň. Senior je charakterizován disponibilitou velkého objemu času a jeho náplní (7 %). Pozitivní konotace seniora – zkušenosti, moudrost, nadhled, zodpovědnost určuje identitu seniora pouze podle 2 % populace.

Modálně určená identita seniora je tedy člověk po šedesátce, který bere důchod, většinou je dědečkem/babičkou, s reálnými nebo hrozícími zdravotními problémy.

Dále je identita seniora modifikována podle sociálních a věkových skupin. Můžeme potom mluvit o marginálních či skupinových identitách seniora. Současnost také charakterizuje velký rozptyl v charakteristikách seniorů podle jejich vzdělanosti a finanční situace. Tento rozptyl bude dále narůstat se snižováním dostupnosti zdravotní péče a privatizací a komercializací péče o člověka.

Asociace populace se seniory

Otázka: Co se vám vybaví když se řekne „senior“?

- 39 % **starý, starší člověk**
- 36 % **důchodce** (*penzista*), **důchod**, *pobírají důchod*
- 9 % **babička a dědeček, rodiče, prarodiče**
- 7 % **stáří, stařík, stařec**
- 6 % **zdravotní problémy** - *zdraví podlomené, nemoci, nemocnice, LDN, stacionář, doktoři, spíše už na lůžku, zdravotní problémy*
- 4 % **nepracuje** - *nepracuje kvůli věku, neproduktivní/neaktivní věk, po ukončení prac. poměru, již si své odpracovali*
- 4 % **aktivity, zájmy, záliby, koničky** - *vitalita, tvořivost, cestování, sport, kultura, kulturní akce, jezdí na ryby, zahrádka, chata, zábava, turistika, studium/vzdělávání; četba, TV; užívají si všeho, na co neměli při zaměstnání čas; žití plným životem*
- 3 % **důchodový věk**
- 3 % **já a moji vrstevníci/kamarádi/okolí** - *už mezi ně patřím, sebe sama*
- 3 % **věk - vyšší/zralý věk** - *už ne mladý člověk/má již mládí za sebou/za zenitem*
- 3 % **čas, volný čas** - *více, dostatek, hodně; svoboda*
- 2 % **zkušenosti, znalosti, rozum, moudrost, zodpovědnost; oproštění se od nepodstatného**
- 2 % **ekonomicky slabší část obyvatel** - *nízký důchod, finančně ne nejlépe, bída, málo peněz/musí šetřit, chudoba; z bytu pod most*
- 2 % **odpočinek, relaxace** - *zasloužený odpočinek*
- 2 % **spokojenost, klid, pohoda, méně stresu**
- 2 % **nespokojený** - *nervózní, nevrlý, nerudný, zatrpklý, protivný, špatně naladěný, stěžuje si, poučuje, nadává, bezohledný*
- 2 % **rodina/vnoučata** - *hlídání vnoučat, láska k vnoučatům; více času na rodinu*
- 2 % **vzhled** - *šedivé vlasy, vrásčití, brýle, protéza, důchodky, hůl, taška RVHP*
- 2 % **negativní postoje** - *společnost se k němu staví, že je na obtíž; drahý pro společnost - čím dříve umře, tím lépe; příživník, který se živí i z mé výplaty; musíme na ně vydělávat; obtíž pro společnost a rodinu; společností vyhozený na vedlejší kolej, přehlížený, odstrčený, nepotřebný člověk, periferie/okraj zájmu společnosti; nemá žádná práva*
- 2 % **další/poslední etapa/část života, podzim života, život/větší část života většinou za sebou, život bez budoucnosti; smrt, pohřeb, mrtvý člověk**
- 2 % **závislost na jiných/druhých** - *starosti s jeho zaopatřením, pomoc okolí, bezmocnost, potřebuje péči, postarat se o ně*
- 2 % **únava** - *unavený člověk, pomalý, nikam nespěchá; pasivní; opotřebovaný, odsloužilý, oddělaný člověk po fyzické stránce, na pokraji sil, neduživost*

5. Senioři jako generace

Generace jsou velké sociální skupiny, které spojují určité znaky, především sociálního charakteru. Generace je utvářena v období sociálního věku mládeže a jako je výrazem sociálního zrání individuální zralý dospělý jedinec, v rozměru společenském je výrazem sociálního zrání mládeže generace. V průběhu dalších životních fází se generační charakteristiky mohou konzervovat, dále vyhraňovat či rozvolňovat. Generaci vytváří jednak vyhraněné sociální podmínky v etapě sociálního zrání mládeže, jednak výrazné společenské události. Sociologická generace je tím vyhraněnější, čím více se odlišují její sociální podmínky v době sociálního zrání od podmínek předchozí a následné generace a čím je zasažena výraznějšími společenskými událostmi. Hranice mezi generacemi jsou proto různě ostré a také se odlišuje počet populačních ročníků, které generaci tvoří. Při vysoké společenské dynamice je frekvence utváření generace vyšší, v době společenské stagnace generace zahrnuje velký počet populačních ročníků a rozdíly mezi generacemi nejsou velké. Např. v současnosti mladí lidé ve věku 22 let mluví o mládeži ve věku 16 - 17 let jako o nepochopitelných cizincích, kterým nerozumí a které odsuzují. Tento stav trvá zhruba již patnáct let a je výrazně odlišný od let osmdesátých, v nichž společenská stagnace navozovala malé rozdíly v následujících populačních ročnících mládeže.

Generace seniorů je tvořena lidmi, které navzájem něco spojuje a naopak vůči mladším generacím něco diferencuje. I při vnitřní diferenciaci generace seniorů existují znaky, které je spojují.

Stáří - životní fáze

Život člověka probíhá kontinuálně a člověk se také kontinuálně proměňuje. V této celoživotní kontinuitě a životní dráze však vidíme postupné a nenápadné hromadění změn, které jsou s odstupem pozorovatelné jako změna kvality. Tyto odlišné kvality jako důsledek kontinuálního vývoje představují v životě člověka životní fáze. Směrování a charakter kontinuálního vývoje má odlišný charakter v těchto životních fázích a také odlišnou dynamiku. Dětství je životní fází s obrovskou dynamikou ve vývoji biologického, sociálního a psychického vývoje. V mládí dochází k utlumování biologického zrání a těžiště změn se přesouvá do zrání sociálního. Dospělost se vyznačuje značnou stabilitou, utlumením vývoje jak biologického, tak sociálního. Tato životní fáze a střední generace je pro společnost nosnou generací, představuje páteř, která je oporou pro připravující se generaci dětí a mládeže i pro „odcházející“ generaci seniorů. Je to jediná generace, která nehraničí s nebytím. Hranice nebytí mladé generace je narození, hranice nebytí seniorů je smrt. Zatímco mladá generace se musí vyrovnávat s přechodem z nebytí, se svou existencí, s bytím a přípravou na život, generace seniorů se vyrovnává s přechodem do nebytí. V jiných kulturách je této hraniční situaci a momentu smrti věnována daleko větší pozornost než v naší kultuře. Tato pozornost v jiných kulturách je pozorovatelná např. na Tibetské knize mrtvých a na Egyptské knize mrtvých.

Střední generace, nehraničící ani na jedné hranici svého věkového intervalu s nebytím (narozením, smrtí), je plně ponořena do víru své existence. S podivem se však náhle posouvá postupně jedním znakem za druhým do kategorie seniora a její život se proměňuje, nastává nová životní fáze - stáří.

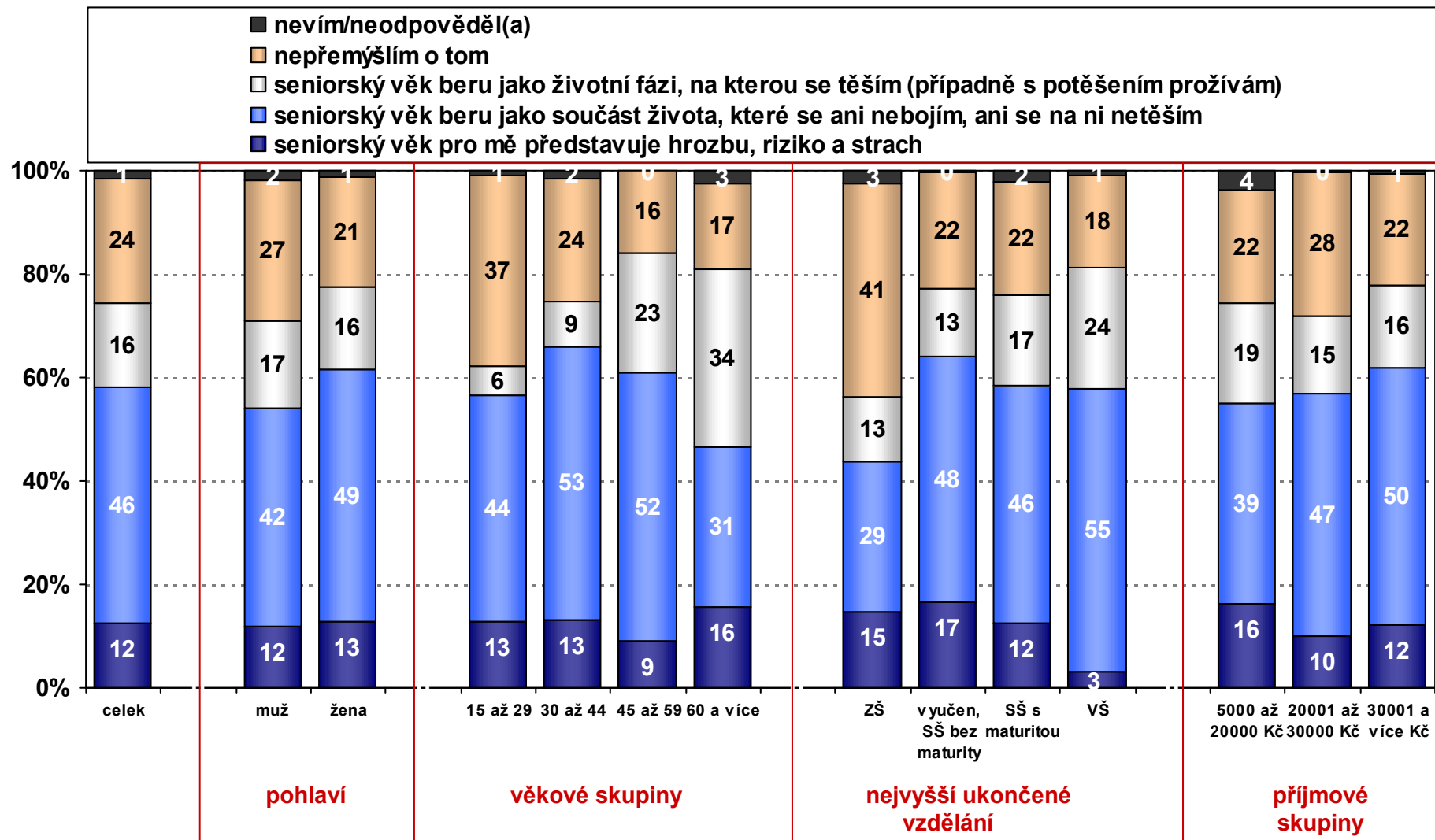
Jak vnímají lidé, příslušníci různých generací, stáří, s čím je pro ně představa seniora spojena? Následující graf ukazuje jaká očekávání a obavy jsou v české populaci se stářím spojeny. Hrozba, riziko a strach je spojena se stářím pro 12 % populace. Mezi různými sociálními a demografickými skupinami nejsou velké rozdíly v podílu jedinců s tímto očekáváním. Poněkud častěji tyto obavy vyjadřují samotní senioři, lidé s nižším vzděláním a s nižšími příjmy. Naopak extrémně malá je skupina s těmito očekáváním mezi lidmi s vysokoškolským vzděláním (3 %).

Nejčtenější je v populaci skupina lidí, kteří se stáří ani neobávají, ani se na něj netěší, tedy v podstatě neutrální, neočekávající postoj. Tento postoj zaujímá 46 % populace. S rostoucím vzděláním roste podíl jedinců s tímto postojem ve skupině, takže jedinců s vysokoškolským vzděláním zaujímá uvedený postoj již 55 %. Tento postoj zaujímají méně často muži (42 %), senioři (31 %), jedinci s nejnižšími příjmy (39 %) a lidé se základním vzděláním (29 %).

Vyhraněně pozitivní postoj ke stáří, „seniorský věku беру jako životní fázi, na kterou se těším (případně s potěšením prožívám)“ zaujímá 16 % populace. Je zajímavé, že četnost tohoto postoje roste s věkem (od 6 % do 34 %) a se vzděláním (13 % až 24 %). Kombinací znaků dospíváme k závěru, že pozitivní postoj ke stáří je nejčastěji mezi vysokoškolsky vzdělanými seniory.

Vnímání seniorského věku

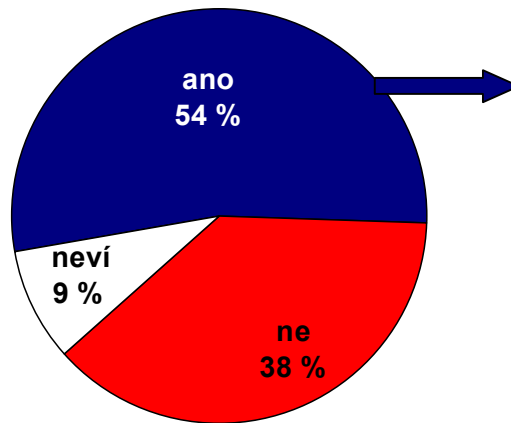
Otázka: Co pro Vás představuje seniorský věk především?

Stáří a role seniora přináší do života řadu změn, některé však jsou i pozitivní. Česká populace vidí v životě seniora poměrně mnoho pozitivních prvků, které jsou předností oproti předchozím životním fázím. K nejčastěji uváděným pozitivním skutečnostem spojeným se životem seniora patří disponibilní čas (63 %) a z něho vyplývající kvalita životního stylu (48 %). S těmito skutečnostmi souvisí také klid a relaxace (15 %), nemuset chodit do práce (9 %). Pro menší část populace to jsou také znalosti, moudrost, nadhled, „zkušenosti pro mladší generaci často udivující“. Objevuje se i pozitivum v určitém základním sociálním zajištění a životě bez dluhů, které jsou již v tomto věku splacené (3 %).

Přínos seniorského věku a důchodu

Otázka: Přináší seniorský věk a důchod něco pozitivně nového, co nebylo v předchozích životních fázích?

- 56 % **volný čas** - více, časová neomezenost, nové možnosti využití, svobodná organizace, méně musím-více mohu, vychutnání si volného času, záleží na nich, jak s ním naloží
- 23 % **aktivity, zájmy, záliby, koníčky, vitalita, tvořivost** - sport, kultura, kulturní akce, jezdí na ryby, zahrádka, chata, kutilství, zábava; četba, TV
- 15 % **odpočinek, relaxace** - zasloužený odpočinek, klid, pohoda, procházky
- 11 % **rodina/vnouchata** - věnovat se více rodině, vnoučatům-hlídání
- 11 % **životní styl/podmínky** - změna; život jiný, nové životní hodnoty; život - více si užívá života, život – klidnější/žádný stres/bez buzerace, člověk se nemusí honit/bez shonu/uvolnění; náplň dne; jiné priority než dříve; užívat si života, větší prožitek z přítomnosti, užívají si všeho, na co neměli při zaměstnání čas; žití plným životem
- 9 % **nemuset chodit do práce/pracovat**, konec hektického pracovního života
- 7 % **cestování, výlety, turistika**
- 7 % **volný čas** - více pro sebe, na seberealizaci, sebereflexe, seberozvíjení, větší péče o sebe
- 5 % **zkušenosti, znalosti, rozum, moudrost, zodpovědnost**; oproštění se od nepodstatného, životní nadhled; zkušenosti pro mladší generaci často udivující
- 5 % **nemuset vstávat do práce**, možnost déle spát/přispat si, více se vyspat, nemusí ráno brzo vstávat
- 3 % **důchod** - jistý/trvalý příjem, není starost o živobytí, žádné dluhy - vše splaceno

Kategorie odpovědí do 3 %.

Všichni respondenti N = 1014

Respondenti, kteří uvedli, že seniorský věk má přednosti N = 544

Přínos seniorského věku a důchodu

Otázka: Přináší seniorský věk a důchod něco pozitivně nového, co nebylo v předchozích životních fázích?

- 56 % **volný čas** - více, časová neomezenost, nové možnosti využití, svobodná organizace, méně musím-více mohu, vychutnání si volného času, záleží na nich, jak s ním naloží
- 23 % **aktivity, zájmy, záliby, koníčky, vitalita, tvořivost** - sport, kultura, kulturní akce, jezdí na ryby, zahrádka, chata, kutilství, zábava; četba, TV
- 15 % **odpočinek, relaxace** - zasloužený odpočinek, klid, pohoda, procházky
- 11 % **rodina/vnouchata** - věnovat se více rodině, vnoučatům-hlídní
- 11 % **životní styl/podmínky** - změna; život jiný, nové životní hodnoty; život - více si užívá života, život – klidnější/žádný stres/bez buzerace, člověk se nemusí honit/bez shonu/uvolnění; náplň dne; jiné priority než dříve; užívat si života, větší prožitek z přítomnosti, užívají si všeho, na co neměli při zaměstnání čas; žítí plným životem
- 9 % **nemuset chodit do práce/pracovat**, konec hektického pracovního života
- 7 % **cestování, výlety, turistika**
- 7 % **volný čas** - více pro sebe, na seberealizaci, sebereflexe, seberozvíjení, větší péče o sebe
- 5 % **zkušenosti, znalosti, rozum, moudrost, zodpovědnost**; oproštění se od nepodstatného, životní nadhled; zkušenosti pro mladší generaci často udivující
- 5 % **nemuset vstávat do práce**, možnost déle spát/přispát si, více se vyspat, nemusí ráno brzo vstávat
- 3 % **důchod** - jistý/trvalý příjem, není starost o živobytí, žádné dluhy - vše splaceno
- 2 % **lepší společenský život** - přátelé, setkávání se s kamarádkami, vztahy nové, kluby seniorů, akce pro seniory
- 2 % **čas** - na věci, na které dříve nebyl; stihnou vše, co předtím nešlo
- 2 % **práce** - mohou pracovat, pracuje kdy chce, možnost přivýdělku, práce-volba: můžu, ale nemusím chodit
- 2 % **méně povinností, starostí, práce** - odpadá starost o rodinu, děti jsou velké; není vázán povinnostmi
- 2 % **vzdělávání**, studium, univerzity třetího věku
- 1 % **větší zabezpečení ze strany státu**, lepší podmínky společnosti, větší sociální zabezpečení, domovy důchodců - lepší péče než dříve, staří mohou být v domech s pečovatelskou službou
- 1 % **slevy** - slevy na cestování vlakem, MHD zadarmo, nemusí platit
- 1 % **neví, bez odpovědi**

Respondenti, kteří uvedli, že seniorský věk má přednosti N = 544

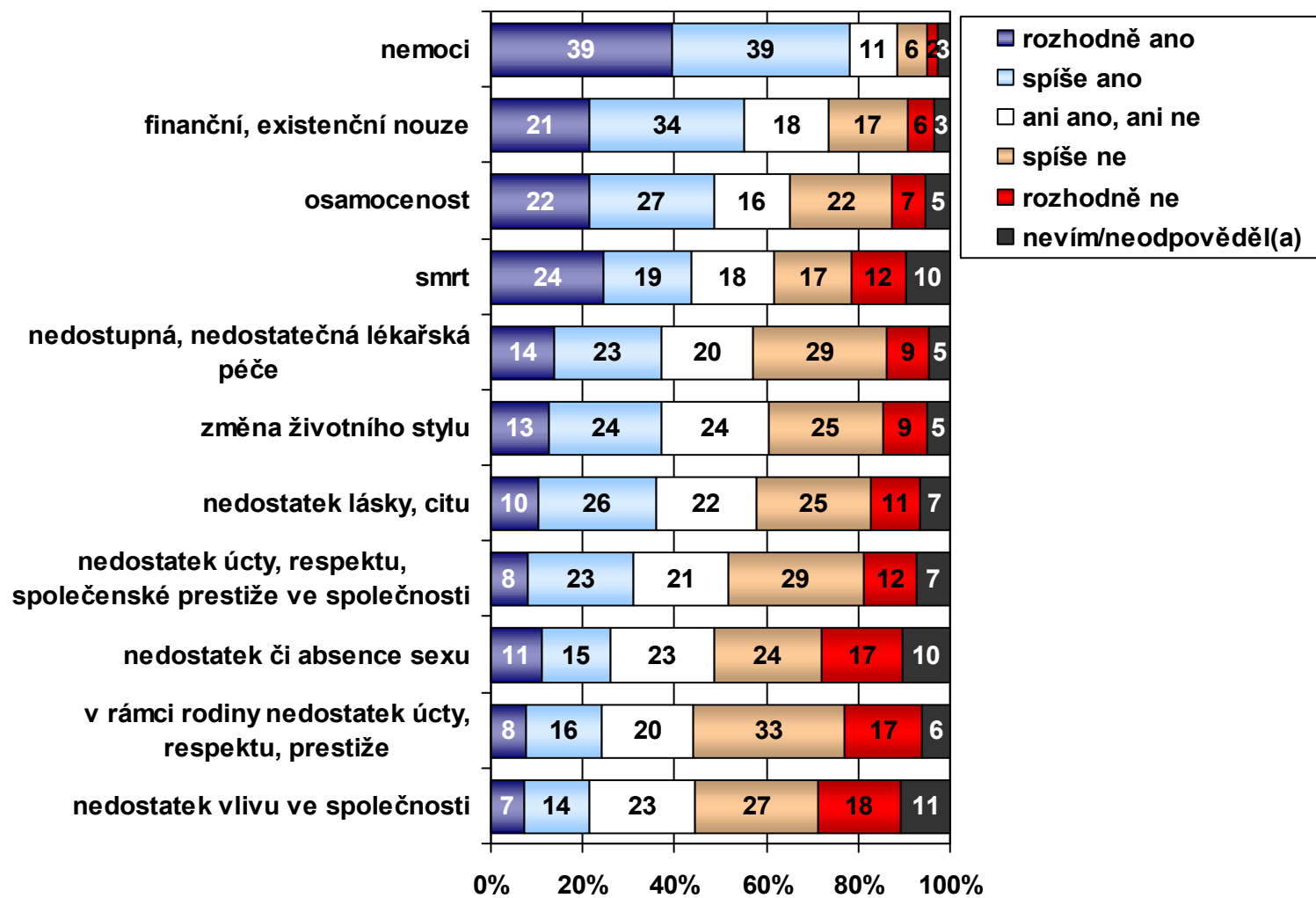

Čeho se česká populace ve spojení se stářím obává? Existují dvě dominanty české populace, co se týče obav spojených se stářím. Na prvním místě to je obava z nemocí (78 %), na druhém místě obava z finanční a existenční nouze (54%). Na dalších místech je strach z osamocení (49 %), ze smrti (43 %) a obava z nedostupnosti a nedostatečnosti lékařské péče (37 %). V české populaci je tedy větší obava z osamocení než ze smrti. Je to nový fenomén vyplývající z atomizace společnosti a z dalších postmoderních jevů a procesů, či tomu tak bylo vždy? Porovnáme-li však reálné problémy seniorů s touto obavou, ze srovnání vyplývá, že strach je větší než reálná zkušenost a situace seniorů.

Avšak i další skutečnosti spojené s životem seniora vyvolávají v české populaci obavy ze stáří. Změn v životním stylu se bojí 37 % populace, nedostatku lásky-citu 36 %, nedostatku sexu 26 %, nedostatku respektu a společenské prestiže 31 %, nedostatku úcty a respektu v rodině 23 %. Je zajímavé, že to, čeho se populace v souvislosti se stářím bojí, má častěji sociální charakter a je ovlivnitelné. Týká se to osamocení a pozice ve společnosti a v rodině a nedostatků v mezilidských citových a erotických vztazích. Ze smrti má strach 43 % respondentů, tedy pouze o 7 % více než z nedostatku citu a o 17 % více procent než z nedostatku sexu. Při určitém zobecnění lze říci, že česká populace se více bojí toho, co se ve stáří stane v mezilidských a společenských vztazích ve vazbě na seniora, než z konce svého osobního života. Podstatnější je pro českou populaci kvalita mezilidských vztahů na konci jejich života než konec jejich osobní existence.

Strach z jednotlivých jevů ve stáří

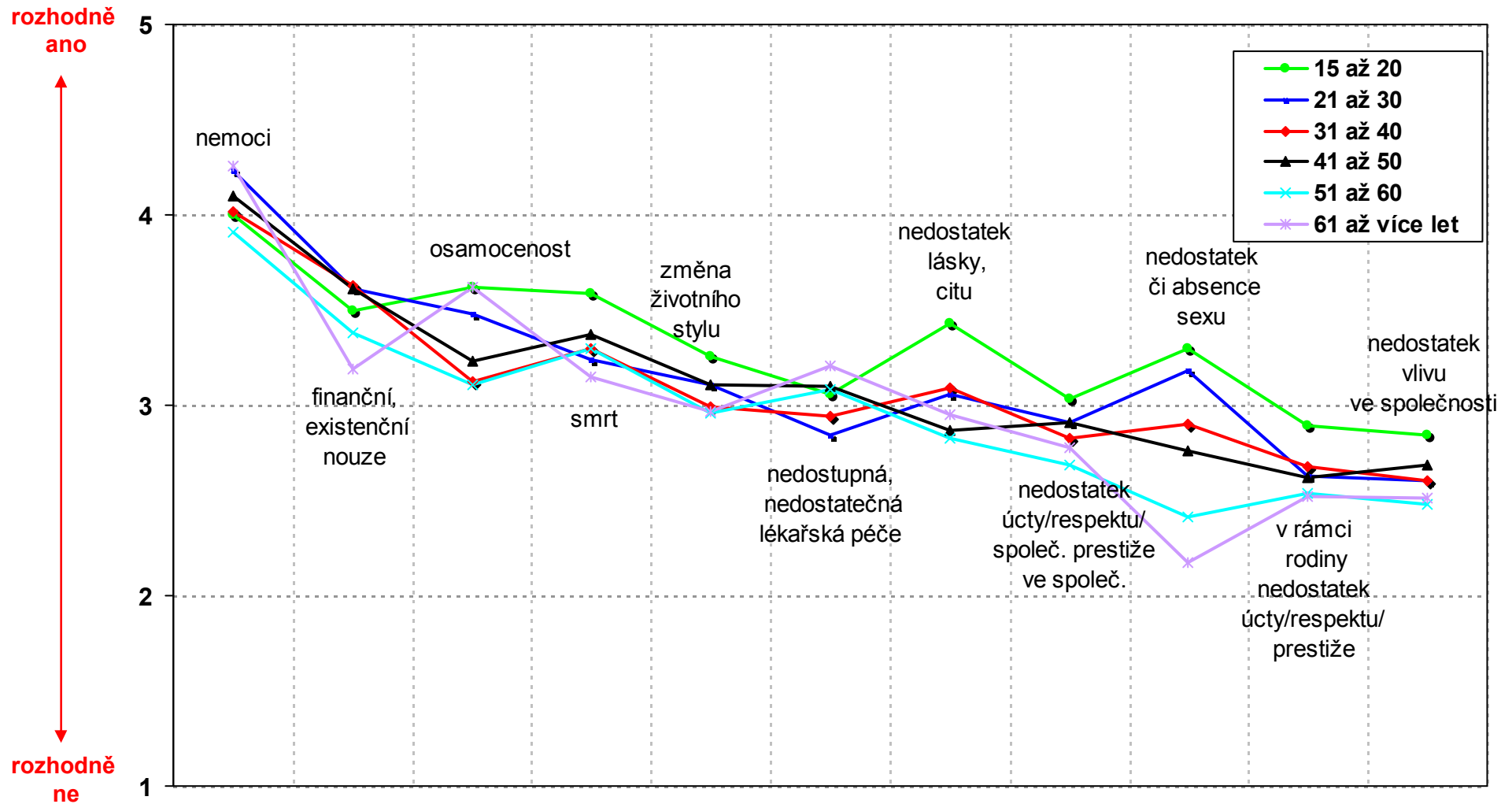
Otázka: Každého člověka čeká dříve či později stáří. Když se přenesete do budoucnosti, do jaké míry máte ve stáří z následujícího strach? Co pro Vás představuje seniorský věk především?

Jaké jsou difference v obavách ze stáří ve věkových skupinách? Výsledky jsou velice překvapivé. S výjimkou nemocí a nedostupnosti lékařské péče, se toho co sebou přináší stáří, nejvíce bojí mládež ve věku 15 – 20 let. Proti všem starším věkovým skupinám se nejvýrazněji odlišuje strachem z nedostatku lásky ve stáří a ze smrti a spolu s nejstarší věkovou skupinou nad 61 let také osamocení. S rostoucím věkem klesá obava z nedostatku sexu ve stáří. Zde je závislost mezi věkem a obavou velmi silná. Naopak v obavě z finanční a existenční nouze se věkové skupiny příliš neliší.

Strach z jednotlivých jevů ve stáří

Otázka: Každého člověka čeká dříve či později stáří. Když se přenesete do budoucnosti, do jaké míry máte ve stáří z následujícího strach? Co pro Vás představuje seniorský věk především?

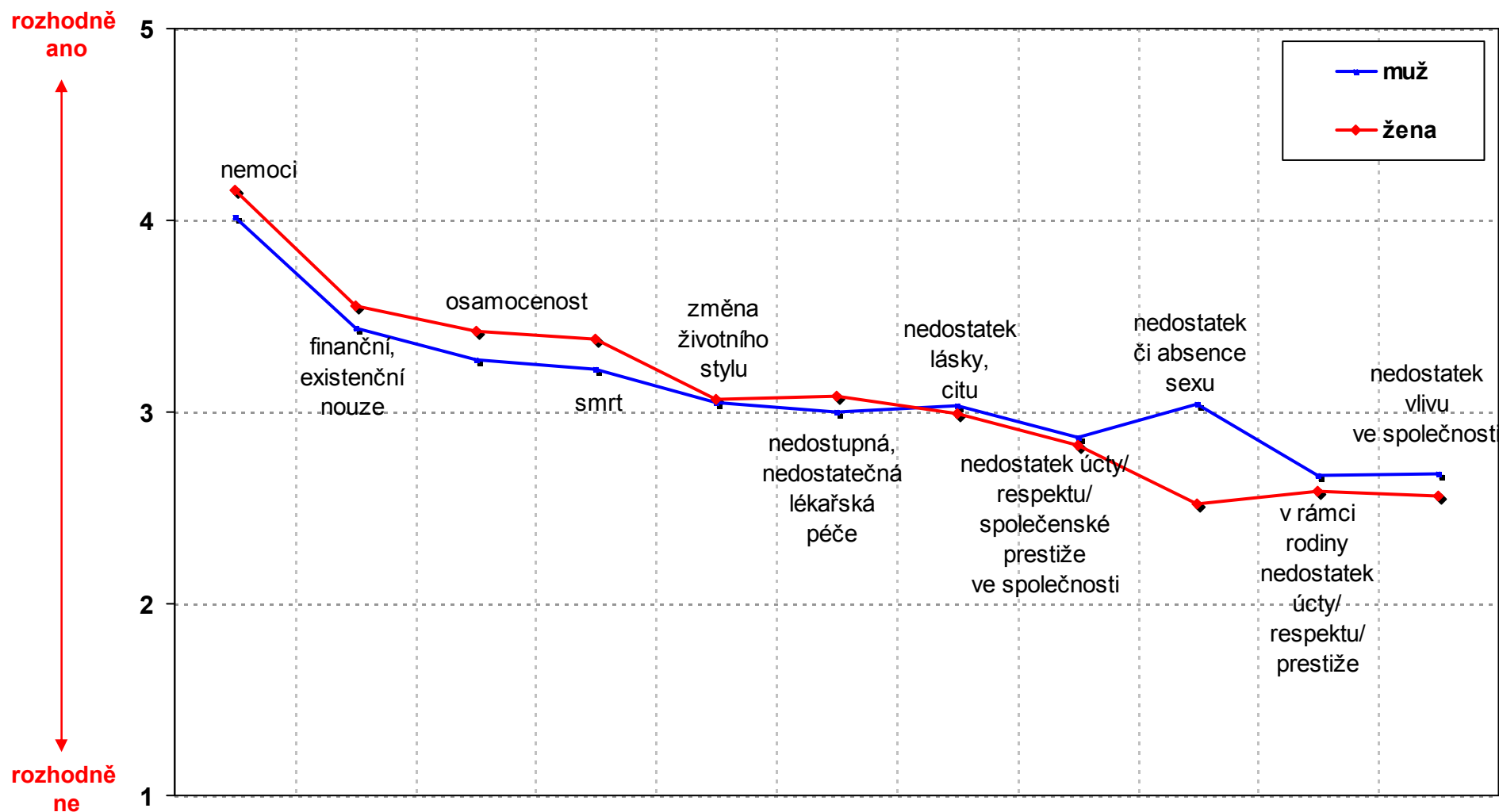

Všichni respondenti N = 1014

Existují difference v obavách ze stáří mezi muži ženami? Celkově se poněkud více obávají stáří ženy, téměř ve všech položkách. Avšak výraznější rozdíl je pouze v obavě z nedostatku či absence sexu ve stáří. Možná, že tato obava vyplývá ze zásadně odlišných možností seniora muže a ženy. Základní funkcí sexu je reprodukce života a tuto funkci může ve stáří naplňovat pouze muž, žena dítě mít nemůže a proto příroda tlumí u ženy i psychickou složku sexuality. Bez zajímavosti není ani skutečnost, že nedostatku lásky a citu se nebojí více ženy, ale muži, kterým celoživotně vyčítají ženy a obzvláště feministky nedostatek citu a nedostatek potřeby citu vůbec.

Strach mužů a žen z jednotlivých jevů ve stáří

Otázka: Každého člověka čeká dříve či později stáří. Když se přenesete do budoucnosti, do jaké míry máte ve stáří z následujícího strach? Co pro Vás představuje seniorský věk především?

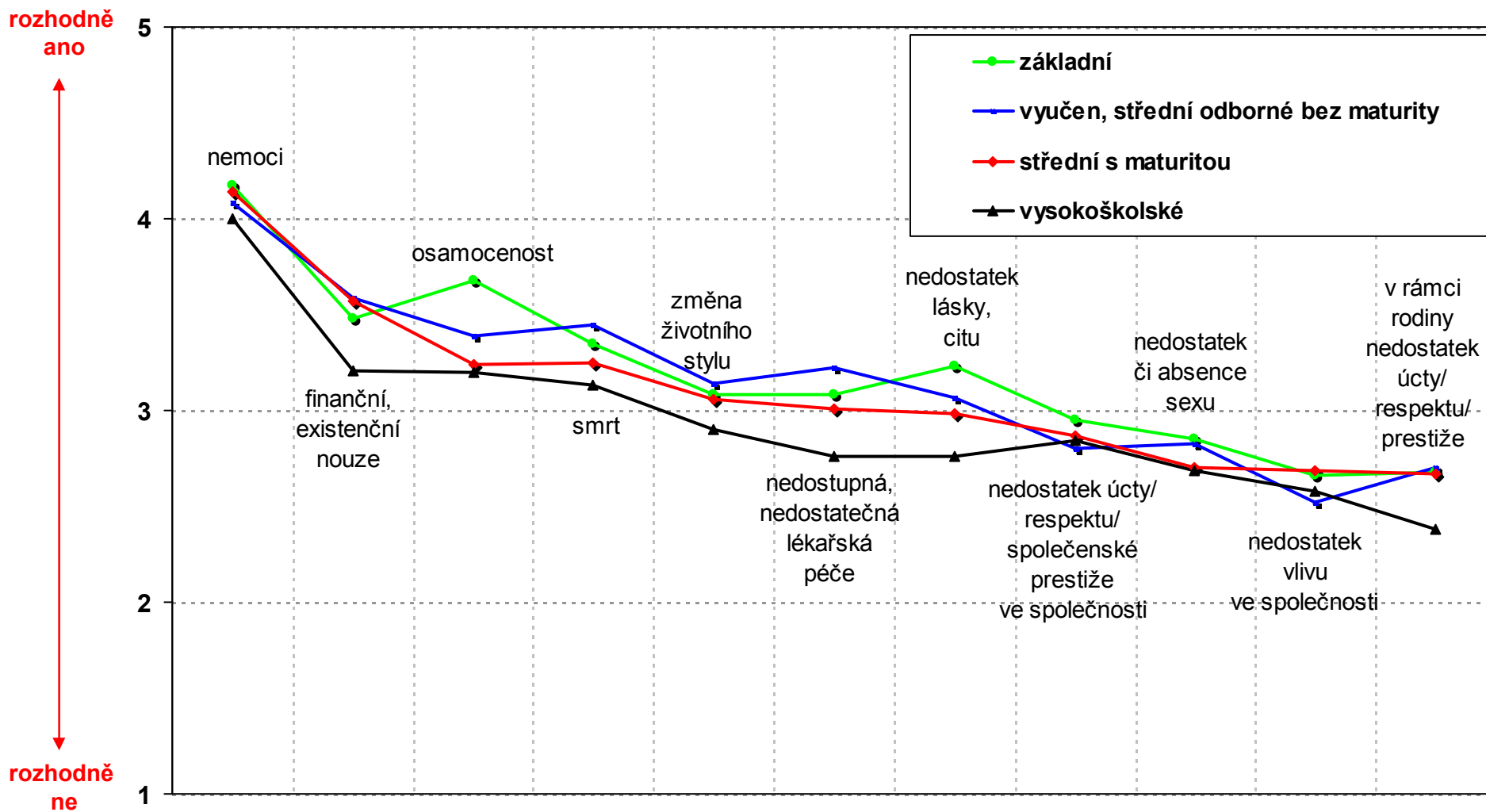

Všichni respondenti N = 1014

Obava ze stáří je silně ovlivněna vzděláním. Čím vyšší vzdělání, tím menší obavy. Největší obavy mají lidé se základním vzděláním a vyučením. To se týká nejen položek, které jsou ovlivněny sociálním a profesním statusem a ekonomickou situací, ale i položek, které se statusem přímo nesouvisí, jako je osamocení, smrt, láska a cit.

Strach z jednotlivých jevů ve stáří ve vzdělanostních skupinách

Otázka: Každého člověka čeká dříve či později stáří. Když se přenesete do budoucnosti, do jaké míry máte ve stáří z následujícího strach? Co pro Vás představuje seniorský věk především?

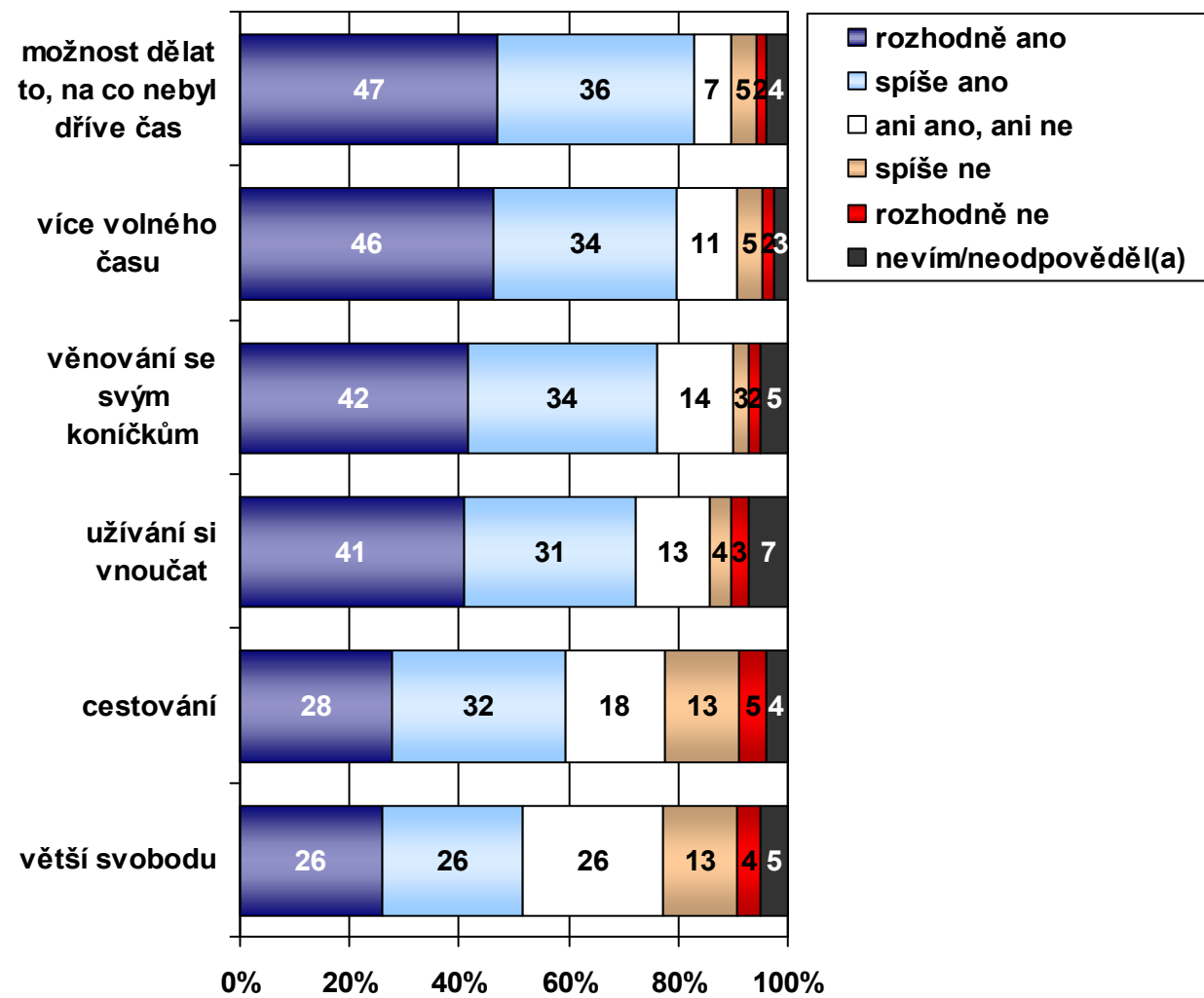

Na co se naopak ve stáří lidé těší. Možná, že základním atributem životní fáze stáří a kategorie seniora je „svoboda – jejíž projevem je i možnost dělat to, na co dříve nebyl čas “. 52 % populace se těší na svobodu, kterou spojuje se stářím a důchodem. K dalším pozitivním atributům stáří patří disponibilita času, jeho objem, náplň a užívání si vnučat, která vlastně svým způsobem seniory přenáší do budoucnosti a dávají jim nesmrtelnost. Evolučně a společensky potvrzují vnučata seniorům smysl života.

Na co se respondenti ve stáří těší

Otázka: Na co se naopak ve stáří těšíte?

Komparace s předchozími životními fázemi

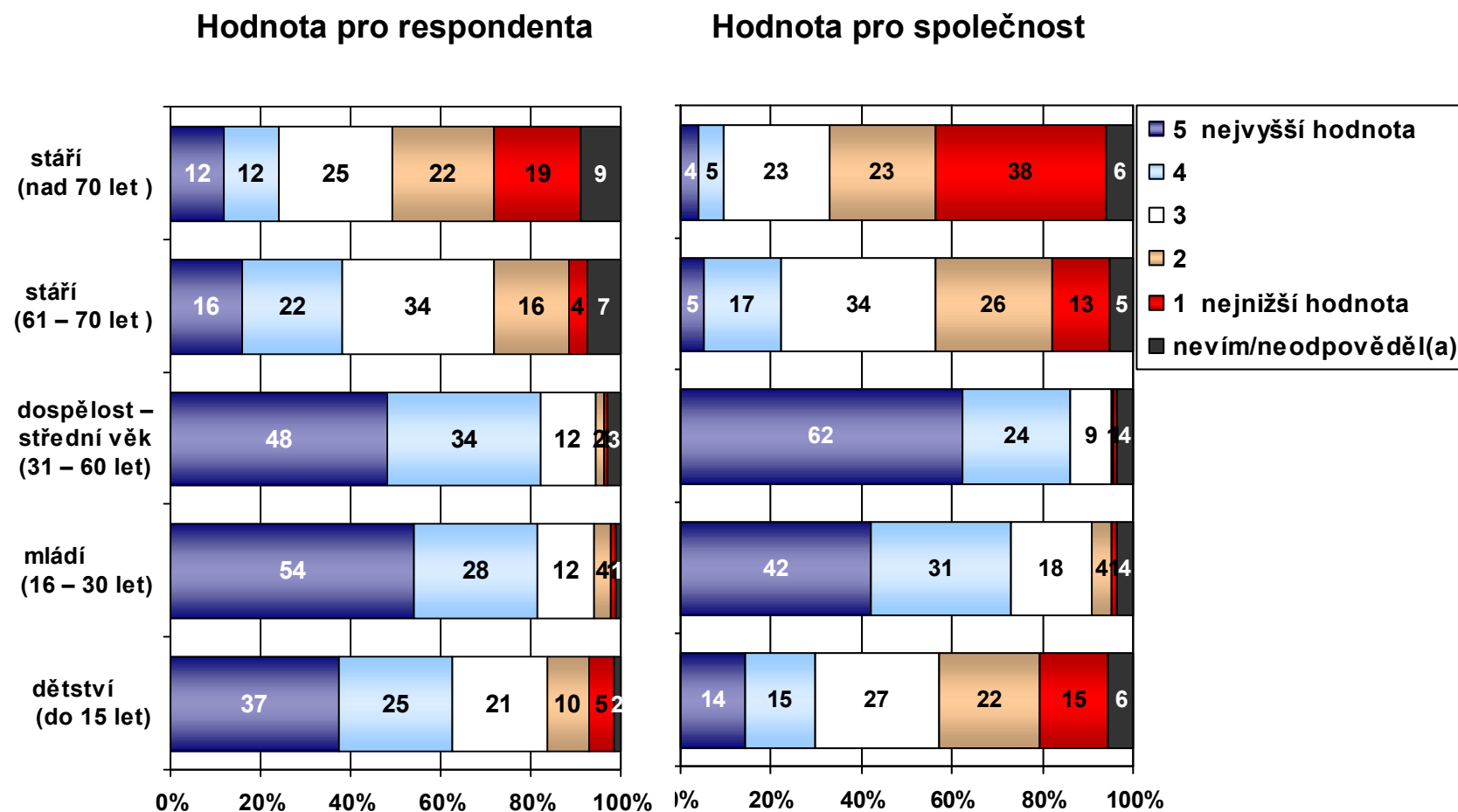
Každé životní období má svou vlastní hodnotu jak pro člověka, tak pro společnost. Podívejme se na hodnotu stáří ve srovnání s ostatními životními obdobími. Vlastní životní fáze stáří je rozdělena na dvě období, na stáří ve věkovém rozmezí 60 – 70 let a nad 70 let. Srovnávat můžeme dvěma způsoby. Jednak různé životní fáze, jednak hodnota životní fáze pro jedince a pro společnost.

Pro jedince má největší hodnotu mládí (16 – 30 let) a od této životní fáze hodnota dalších částí života klesá až do závěru stáří nad 70 let. Největší hodnotu má mládí pro více než polovinu populace (54 %), stáří 60 – 70 let pro 16 % a stáří nad 70 let pouze pro 12 %. To, že mládí je jedinci ceněno více než dospělost, potvrzuje juvenilní charakter naší společnosti. To podstatné v životě se má odehrát v mládí a následující život je už jen „pokažené mládí“ a v té míře, jak se jedinci daří v dalším životě simulovat mládí, v té míře je spokojený a společensky hodnocený. Při srovnání hodnoty životní fáze mezi hodnotou pro jedince a pro společnost, se ukazuje propad stáří v obou věkových pásmech. Všechny životní fáze s výjimkou středního věku mají větší význam pro jedince než pro společnost. Význam stáří pro společnost hodnotí nejvyšší známkou pouze 4 %; 5 %.

Inovační hodnota stáří je hodnocena odlišně ve věkových skupinách. Se vzrůstajícím věkem stoupá i četnost názoru, že seniorský věk přináší něco nového. Z této závislosti se vymyká samotná věková skupina seniorů, kteří v pozitivním hodnocení zaostávají za věkovou skupinou 45 – 59 let.

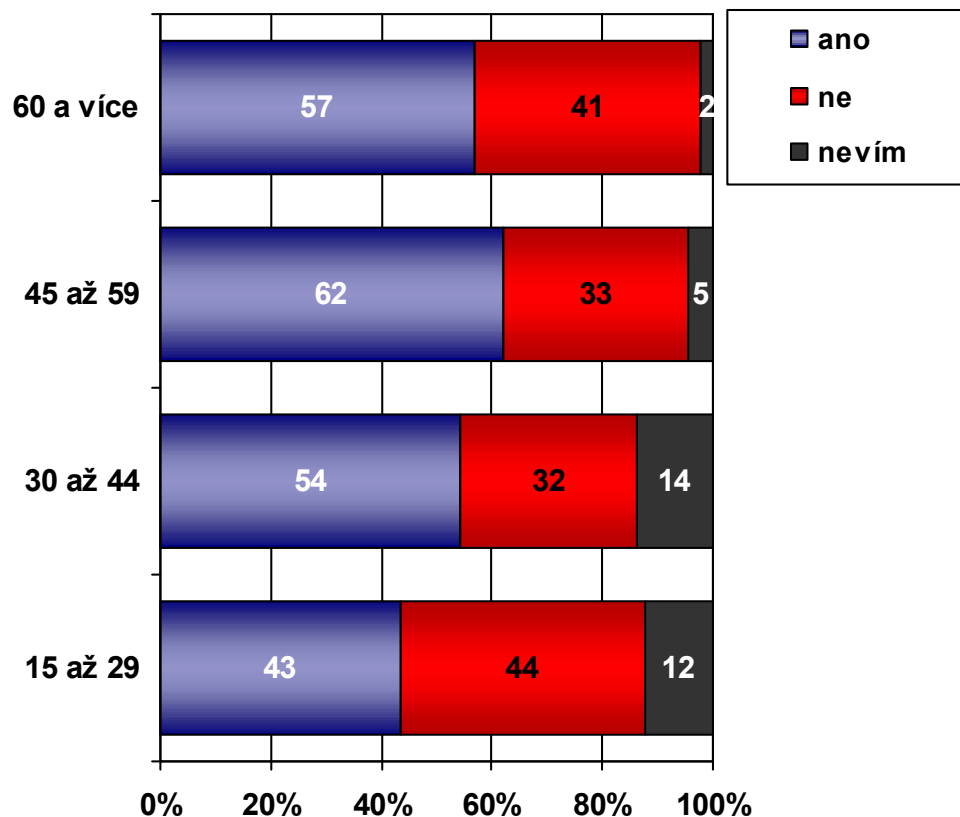
Význam jednotlivých životních fází pro respondenta a pro společnost

Otázka: Jakou hodnotu mají podle Vašeho názoru jednotlivé životní fáze a věková období pro Vás a pro společnost?

Názor na přínos seniorského věku a důchodu v jednotlivých věkových skupinách

Otázka: Přináší seniorský věk a důchod něco pozitivně nového, co nebylo v předchozích životních fázích?

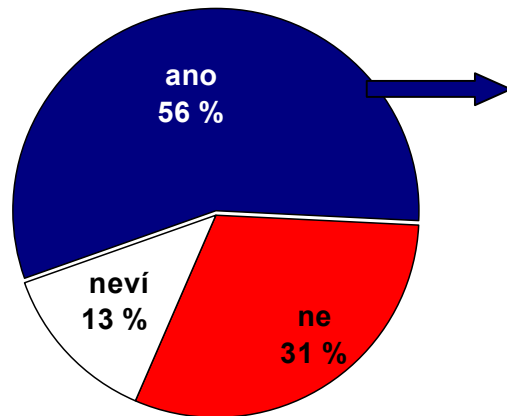

Současná generace seniorů a její komparace s předchozími generacemi

Senior, i když základ jeho identity je dán biologicky, nevratnými změnami jeho organismu, má významné sociokulturní konotace a proto se změny společnosti složitými cestami promítají do kategorie seniora. Čím větší změny společnosti, tím větší potencialita proměn kategorie seniora. Na stejný biologický základ se vrší proměňující se společenské atributy seniora. Dvacáté století bylo stoletím změn ve všech oblastech, stoletím prvních dvou světových válek, na jehož konci byly proměny společenského řádu i proměny politického uspořádání kontinentů a celého světa. Měnil se životní styl, pracovní proces, zdravotní a sociální péče státu o člověka, kultura bydlení, vzdělávací systém a vlastně vše. Prudkost změn je vidět na zemědělství. Zatímco na počátku 20. století živilo zbytek populace více než polovina populace, v současnosti to jsou pouhá 3 %. V kultuře se objevil film, rozhlas, televize a v posledním desetiletí multimediální digitální kultura. Mohl v takto proměněné společnosti zůstat člověk stejný, a to ve všech svých životních fázích? Jiné je současné dítě, současná mládež, a pochopitelně i senior. V čem se tyto proměny seniora odehrály, jaký je současný senior a čím se od předchozích generací seniorů odlišuje?

Charakteristika současného seniora

Otázka: Charakterizuje současného seniora něco nového, co nebylo u dřívějších generací seniorů?

- 21 % **cestování** - více, cestování-dříve to nešlo, zahraniční dovolené, rekreace, výlety
- 15 % **aktivní život** - neuzavírají se do sebe, větší začlenění do společnosti, více se zajímají/zapojují do dění; aktivnější - chtějí se uplatnit; bohatší život; nejdu "dožívat", ale užívat; činnost, akčnost, větší možnost seberealizace; další životní etapa - nebere svůj věk jako konec života; vitalita - větší, vitálnější, větší elán/chuť do života, duševní svěžest - lepší, kondice - lepší, starají se o svou kondici; "pracují" na sobě; čilejší
- 13 % **technické znalosti/dovednosti** - vyšší; technicky vyspělejší; zájem o techniku; využívání, ovládání techniky/nové techniky/moderní techniky - PC, internet, mobil, satelit, ... ; rozumí elektronice, mikrovlnce, práce; komunikace po internetu
- 11 % **vzdělávání, studium** - více, větší možnosti; university 3. věku; touha po vzdělání; vzdělanější, chytřejší, sečtělejší
- 11 % **aktivity** - větší/dostupnější, větší možnosti; koníčky, záliby, zájmy, činnost; besedy, kluby, spolky, kurzy, kultura, sport, zábava, TV; volnočasové aktivity
- 8 % **volný čas** - více možností využití; více volného času, nezávislost

Kategorie odpovědí do 8 %.

Všichni respondenti N = 1014

Respondenti, kteří uvedli, že senioři mají nové charakteristiky N = 572

Charakteristika současného seniora I.

Otázka: Charakterizuje současného seniora něco nového, co nebylo u dřívějších generací seniorů?

- 21 % **cestování** - více, cestování-dříve to nešlo, zahraniční dovolené, rekreace, výlety
- 15 % **aktivní život** - neuzavírají se do sebe, větší začlenění do společnosti, více se zajímají/zapojují do dění; aktivnější - chtějí se uplatnit; bohatší život; nejdu "dožívat", ale užívat; činnost, větší možnost seberealizace
- 13 % **technické znalosti/dovednosti** - vyšší; technicky vyspělejší; zájem o techniku; využívání, ovládání techniky/nové techniky
- 11 % **vzdělávání, studium** - více, větší možnosti; university 3. věku; touha po vzdělání; vzdělanější, chytřejší, sečtější
- 11 % **aktivity** - větší/dostupnější, větší možnosti; koníčky, záliby, zájmy, činnost; besedy, kluby, spolky, kurzy, kultura, sport, zábava,
- 8 % **volný čas** - více možností využití; více volného času, nezávislost
- 5 % **dnes** - jiný životní styl, podmínky, názor na svět, možnosti, které přináší dnešní doba; náhled na svět; složitosti moderní doby - musel se naučit žít v kapitalismu/přizpůsobení se současné době; flexibilita, pružnost, přizpůsobivost
- 5 % **věk** - dožívají se delšího věku, dlouhověkost, dříve se umíralo brzy, stárnou pomaleji, posunuta hranice aktivního života;
- 5 % **zaměstnanost** - větší zaměstnanost seniorů; pracují v důchodu/přivýdělek, větší zájem/nutnost pracovat; nutnost pracovat do vysokého věku; větší výběr uplatnění/větší možnosti zaměstnání; možnost podnikání
- 5 % **vzhled** - mladší/mladistvý vzhled, vypadají lépe, udržování zevnějšku, více dbají o svůj vzhled; péče o vlastní osobu; oblečení, pestřejší oděv, babičky nenosí šátek; vypadají mladší než předchozí generace seniorů
- 4 % **nejistota/menší sociální jistoty dnes/dříve větší jistota** - dříve neměli starost, zda něco zůstane k živobytí; nebylo zdražování - neplatili tolik za plyn, energii, vodu, nájem; zhoršení oproti dříve - přidání k důchodu nepokryje náklady
- 4 % **moderní/modernější** - jdou více s dobou
- 4 % **klidné stáří** - optimismus, sebedůvěra, radovat se z maličkostí, odpočinek/méně práce, věnovat se sobě, vstávat kdykoliv; nemají co dělat - dřív třeba pomáhali na statku rodině/méně práce na poli

Respondenti, kteří uvedli, že seniori mají nové charakteristiky N = 572

Charakteristika současného seniora II.

Otázka: Charakterizuje současného seniora něco nového, co nebylo u dřívějších generací seniorů?

- 4 % **peníze** - málo/nedostatek; riziko finanční nouze; stěžují si více, že nemají peníze; nespokojenost s výší důchodu
- 3 % **důchod** - doba odchodu do důchodu - později, pozdější; prodloužení aktivního věku, pracují déle; více upracování
- 3 % **informovanost** - více informací, větší díky médiím, internetu; rozhled/přehled - větší; zájem o dění ve světě, politiku
- 2 % **izolovanost** - od rodiny - větší, děti se stěhují daleko, nežije s původní rodinou; rodina/nikdo na seniory nemá čas; samota, osamělost, uzavřenost, nemají nikoho, opuštěnost; soběstačnost - už se nežije v takové míře s rodinnými generacemi; neobětuje se tolik pro rodinu
- 2 % **slevy** - nakupování ve slevách a akcích, nakupovací mánie, ceny potravin; honba za slevami; přehled o akcích
- 2 % **zdraví/zdravotní stav** - lepší, pevnější; větší péče o své zdraví
- 2 % **zdravotnictví** - vyšší zdravotní úroveň, lepší léčba, péče, léky, zdravotní pomůcky
- 2 % **žádné poklidné stáří** - nemá takovou pohodu, málo času na odpočinek, více práce, stres, spěch, chaos, zmatek
- 2 % **zdraví/zdravotní stav** - horší, více nemocí
- 2 % **nespokojenost**, roztrpčenost, nevrlost, stále "ustěžovaná" část populace
- 1 % **peníze** - více; mají trochu víc financí; vyšší důchody
- 1 % **lepší "životní" podmínky** (moderní domovy důchodců, domy s pečovatelskou službou tzv. rodinného typu; ústavní péče - kvalitnější); větší mobilita vzhledem k technickému pokroku (vozíky, výtahy)
- 1 % **strach** - větší; strach z násilí/přepadení, obava ze zajištění sebe samého
- 1 % **placení zdravotnictví** - léků a lékařských služeb, nemoc - větší finanční zátěž
- 0,3 % **úcta** - byla větší váženost starých
- 0,3 % **neví, bez odpovědi**

Respondenti, kteří uvedli, že senioři mají nové charakteristiky N = 572

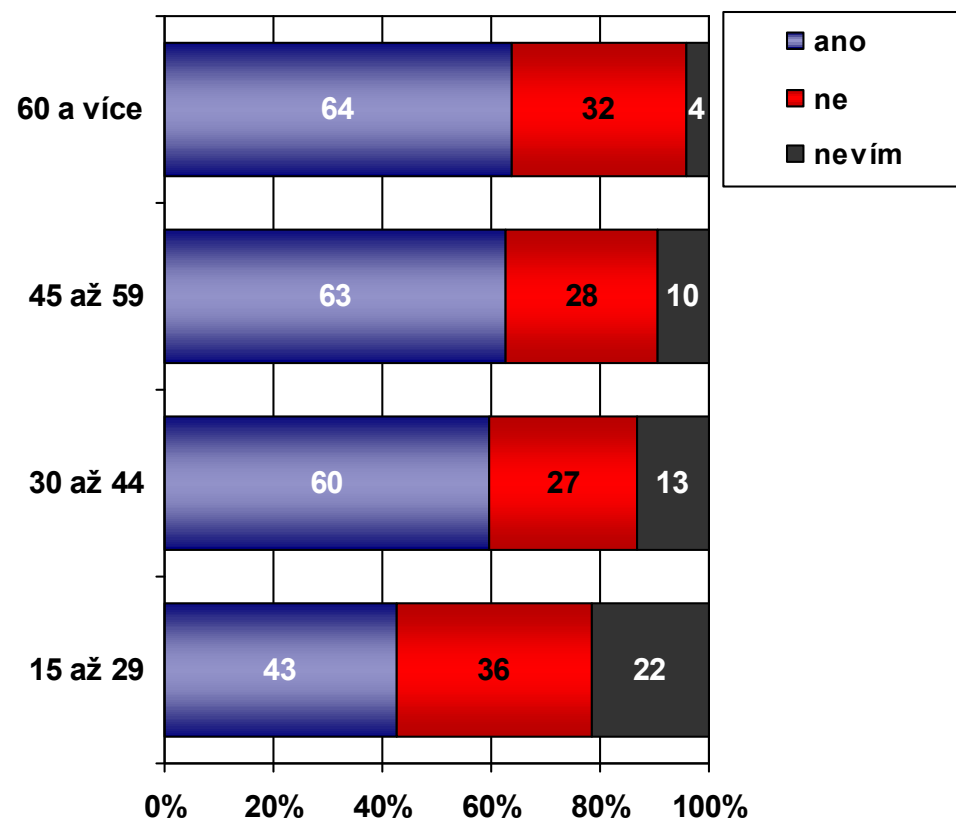
56 % respondentů se domnívá, že současné seniory charakterizuje něco, co nebylo u předchozích generací seniorů. V odpovědích na volnou otázku respondenti vypisovali to, čím se současná generace odlišuje.

Obecně lze říci, že česká populace vidí současné seniory aktivnější oproti předchozím generacím, s větším zapojením do společnosti, vzdělanější, technicky kompetentnější, mladistvějšího vzhledu, s větší informovaností.

S výjimkou mladé generace, nejsou výrazné rozdíly ve srovnání specifčnosti současné generace seniorů ve srovnání s předchozími generacemi. S výjimkou mladé generace, u všech věkových skupin téměř dvě třetiny vidí současnou generaci seniorů jako odlišnou oproti předchozím generacím.

Názor na novou charakteristiku současného seniora v jednotlivých věkových skupinách

Otázka: Charakterizuje současného seniora něco nového, co nebylo u dřívějších generací seniorů?

6. Sociální pole seniorů

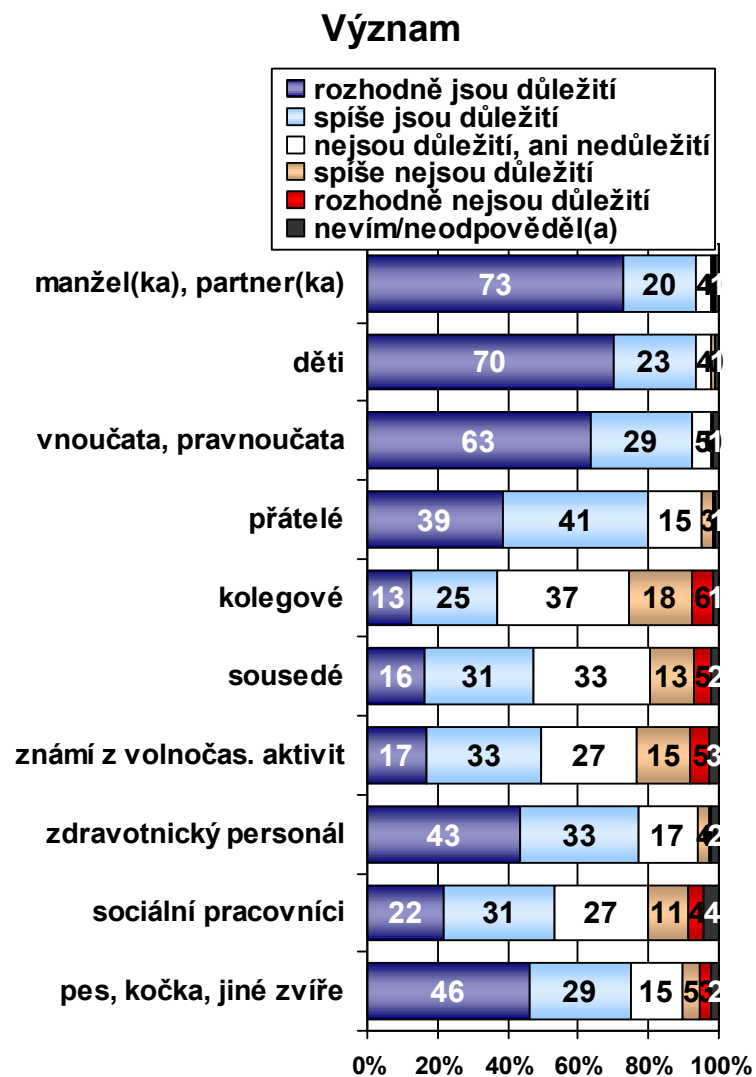
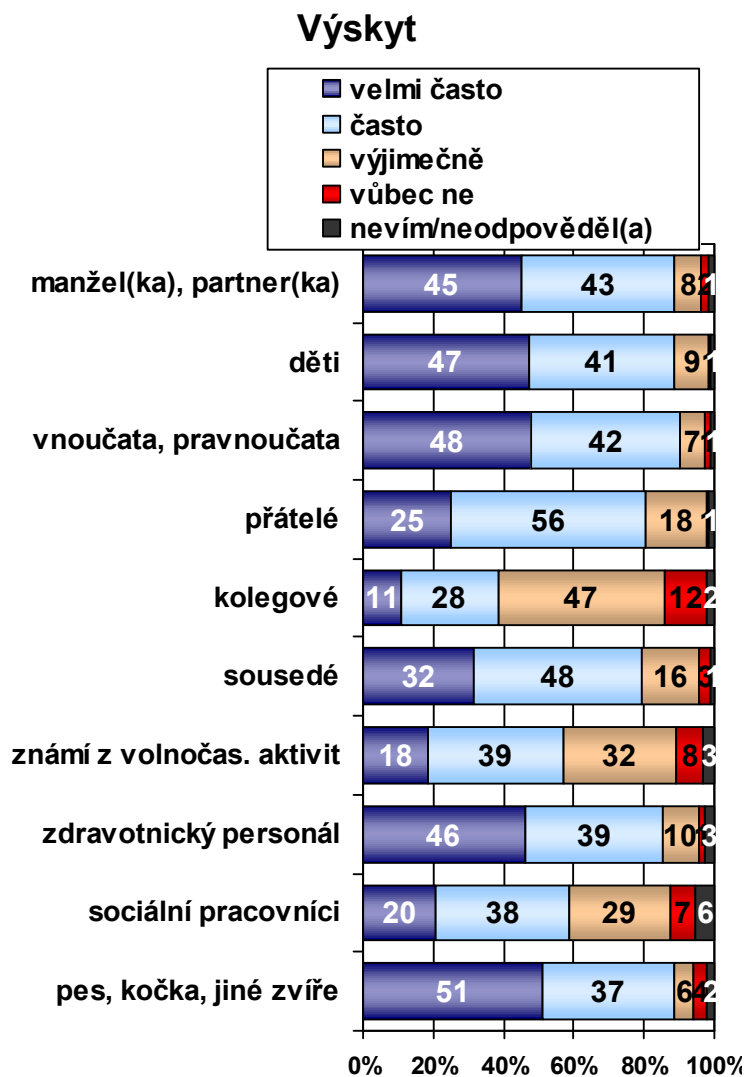
Jaké je sociální pole seniora? Jaké prvky obsahuje a jaký mají pro seniora význam dle názoru populace? Kostru sociálního pole seniorů tvoří dva víceméně rovnocenné prvky - partner/ka a děti. Tyto prvky se vyskytují s velkým předstihem před ostatními a jsou významné pro seniory. Na dalším místě jsou vnoučata a pravnoučata. Rodina a rodinné vztahy jsou pro sociální pole a život seniora naprosto dominantní. Na dalším místě jsou přátelé, kteří jsou uváděni jako velmi častí v sociálním poli seniora - 25 % respondentů a rozhodně důležití pro 39 % respondenty.

Významnou pozici má také zdravotnický personál, jak frekvencí výskytu (46 % uvádí velmi často), tak také významem pro seniora (43 % uvádí nejvyšší význam). O něco menší pozici zaujímají v sociálním poli seniora sociální pracovníci. Následují kolegové ze zaměstnání, sousedé a známí z volnočasových aktivit.

Výzkum potvrdil zcela ojedinělý význam domácího zvířete (pes, kočka) pro českého seniora. 51 % respondentů uvedlo velmi častý a 37 % častý výskyt domácího zvířete v životním poli seniora. A 46 % respondentů uvádí toto zvíře jako velmi důležité pro seniora a 29 % jako důležité. Se zvířetem žije senior častěji než s partnerem i než s dítětem. Je to nejčastější živý tvor v životě seniora. Pro seniora, kteří nežijí s partnerem, či s dítětem, zvíře supluje řadu funkcí partnera.

Výskyt a význam jednotlivých lidí a zvířat v životě seniorů

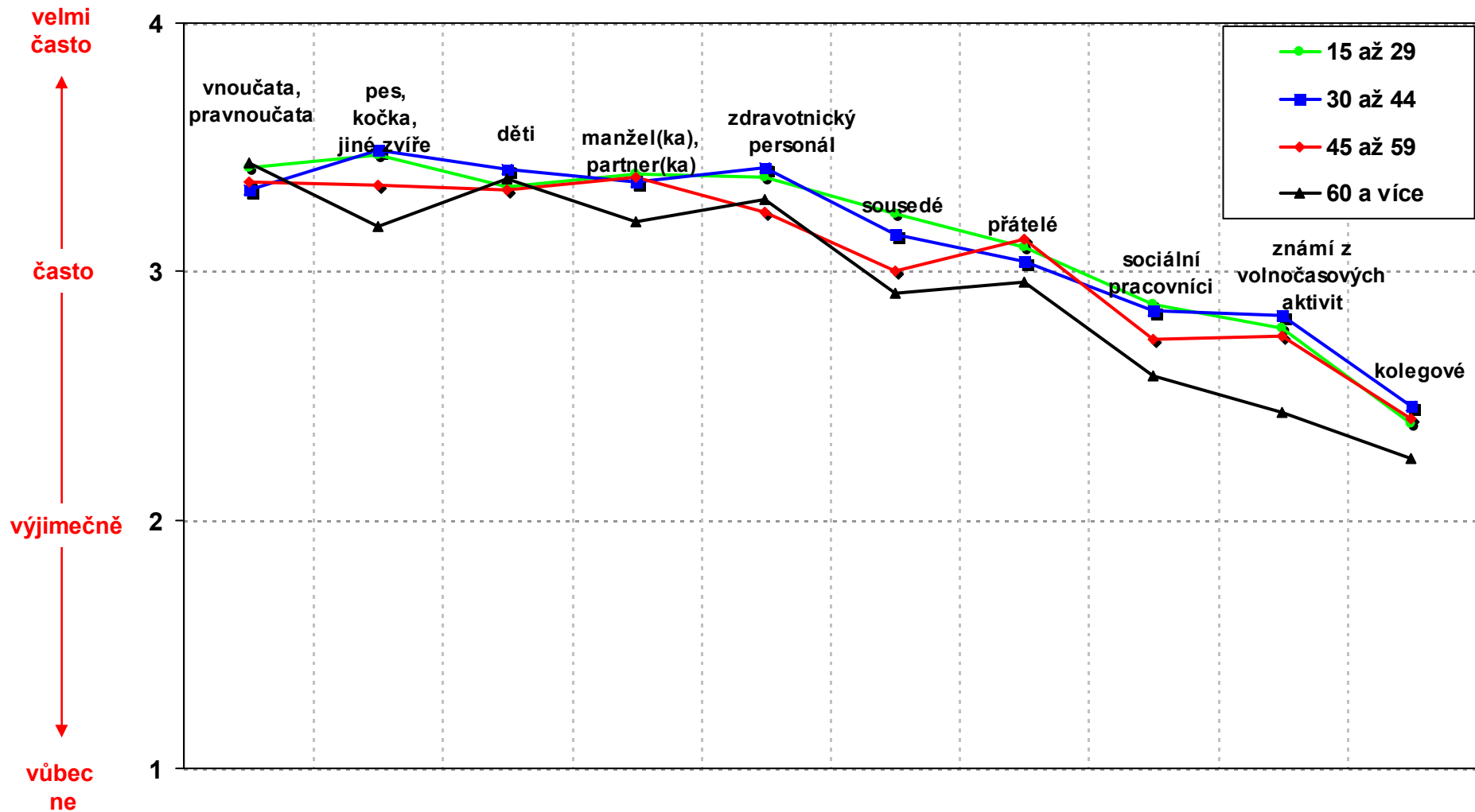
Otázka: V jaké míře se podle Vašeho názoru vyskytují následující lidé a zvířata v životě seniorů? Jaký význam mají podle Vašeho názoru jednotliví lidé a zvířata v životě seniorů?

Následující graf ukazuje pohled na hodnocení sociálního pole seniora v jednotlivých věkových skupinách. Vlastní senioři se nejvíce odlišují v hodnocení svého sociálního pole od ostatních věkových skupin. Téměř ve všech případech jsou střízlivější v hodnocení výskytu jednotlivých prvků v sociálním poli seniora. Zdá se, že nesenioři vidí sociální pole seniora jako pestřejší než ve skutečnosti je.

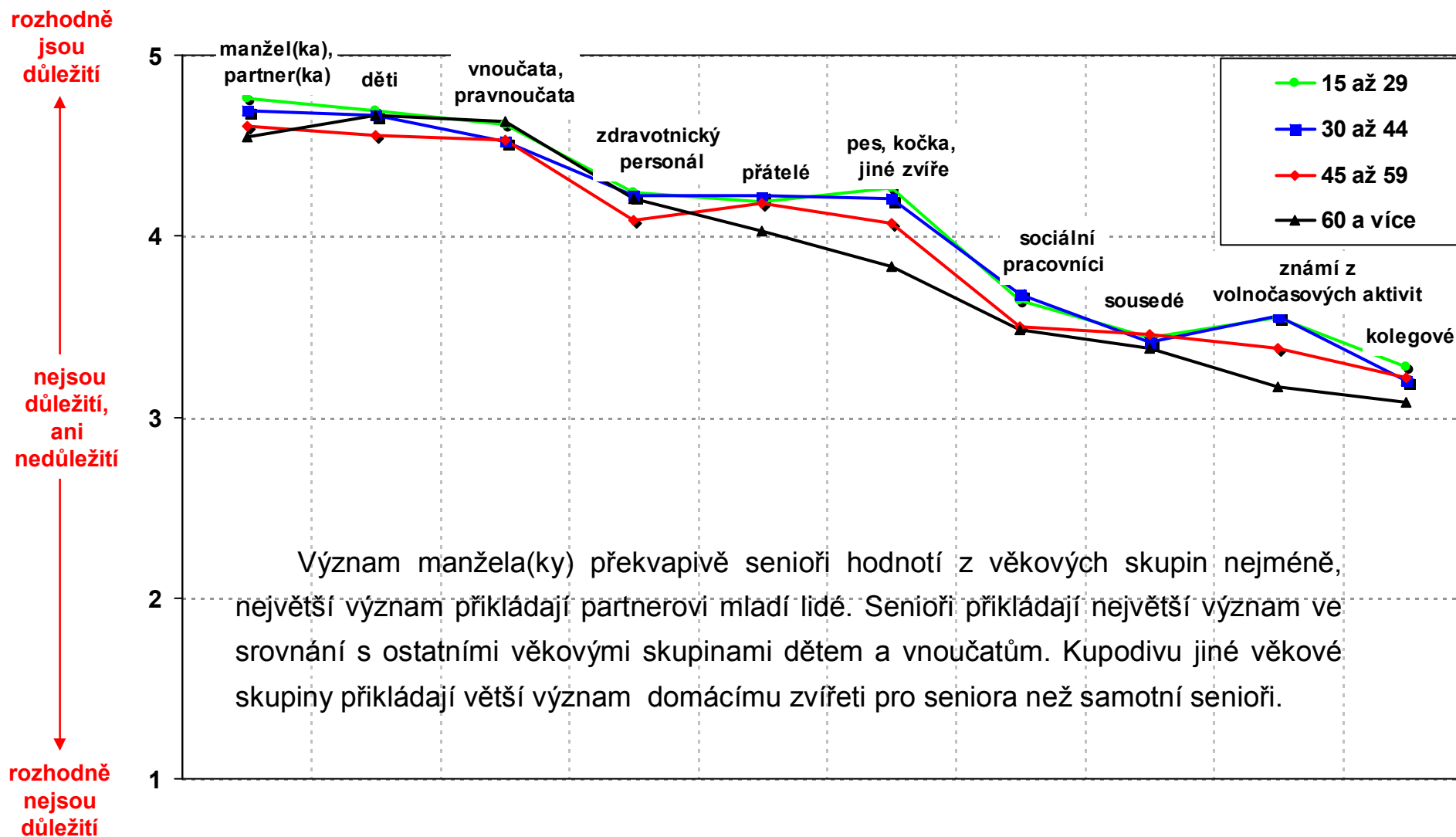
Výskyt jednotlivých lidí a zvířat v životě seniorů

Otázka: V jaké míře se podle Vašeho názoru vyskytují následující lidé a zvířata v životě seniorů?

Význam jednotlivých lidí a zvířat v životě seniorů

Otázka: Jaký význam mají podle Vašeho názoru jednotliví lidé a zvířata v životě seniorů?

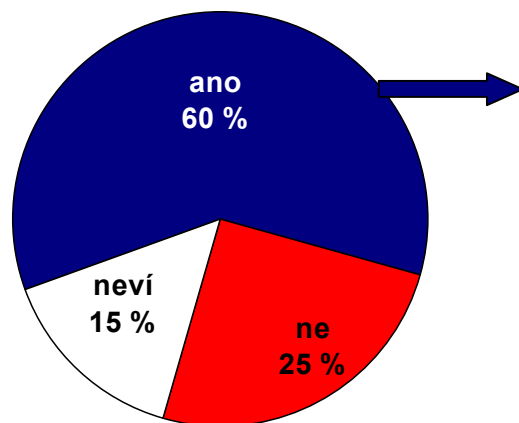
7. Seniorská témata

Stáří, tak jako každá životní fáze má svá specifika, která se promítají do dalších oblastí. Jednou z těchto oblastí jsou témata, která člověka v dané životní fázi zajímají více než v předchozích či navazujících fázích. Existují taková témata a jaká jsou, podle názoru české populace? Ve výzkumu jsme položili volnou otázku: *“Myslíte si, že existují témata, která seniory více zajímají a o nichž více přemýšlejí než mladší generace (např. smysl života, posmrtný život, Bůh)?“*

Podle názorů české populace tématem, které je nejvíce typické pro seniory je „smysl vlastního života“, jeho bilancování a hodnocení. Toto téma uvedla třetina populace. Na druhém místě je téma, které souvisí s reálnými současnými problémy seniora a to je otázka zdraví, zdravotních problémů. Z jiných výzkumů víme, že od 35 let hlavním životním problémem je zdraví. Zdraví je specifickým tématem seniorů podle čtvrtiny populace. Jen o něco méně respondentů (22 %) spojuje seniory s tématem smrti a s tím souvisejícími tématy posmrtného života a reinkarnace. Spirituální témata spojuje se seniory 15 % respondentů – víra v Boha, duchovní život. Existenční zabezpečení a finanční otázky je tématem seniorů podle 8 % respondentů.

Existence témat, která seniory více zajímají

Otázka: *Myslíte si, že existují témata, která seniory více zajímají a o nichž více přemýšlejí než mladší generace (např. smysl života, posmrtný život, Bůh)?*

- 33 % **smysl života** - rekapitulace/bilancování/hodnocení dosavadního života, kvalita prožitého života - jak/co prožili, co by se dalo dohnat; více přemýšlejí o minulosti; co v životě udělali/mohli udělat/co dobře a co špatně udělali, co mohli udělat jinak
- 25 % **zdraví** - zdravotní stav/problémy, léky, nemoci, obavy/péče o zdraví, jak udržet zdraví; více dbají o zdravý způsob života
- 22 % **smrt** - více přemýšlejí o smrti/umírání/konci života, vyrovnání se se smrtí, strach ze smrti, pohřeb, smrt - součást života; posmrtný život, reinkarnace
- 15 % **Bůh** - víra v Boha; více se upínají k náboženství, začínají chodit do kostela; více seniorů je věřících; náboženství, církev; duchovní život/rozvoj
- 8 % **existenční zabezpečení, finanční stránka/otázka** - za co vydají peníze - ceny zboží, potravin, energií, nájmy, léky/poplatky u lékaře, rezerva na pohřeb; zdražování; šetření; zajištění v nemoci/ve stáří
- 6 % **rodina - vztahy s rodinou**, co bude s rodinou/zajištění rodiny, péče a zájem rodinných příslušníků, starost o příbuzné a blízké; vnoučata; zasahování do života dětí a vnoučat, jak jim pomoci
- 5 % **politika, politická situace**, politika a její ekonomické dopady, více hodnotí politický vývoj

Kategorie odpovědí do 5%

Všichni respondenti N = 1014

Respondenti, kteří uvedli, že seniory zajímají některá témata více N = 611

Existence témat, která seniory více zajímají I.

Otázka: *Myslíte si, že existují témata, která seniory více zajímají a o nichž více přemýšlejí než mladší generace (např. smysl života, posmrtný život, Bůh)?*

- 33 % **smysl života** - *rekapitulace/bilancování/hodnocení dosavadního života, kvalita prožitého života - jak/co prožili, co by se dalo dohnat; více přemýšlejí o minulosti; co v životě udělali/mohli udělat/co dobře a co špatně udělali, co mohli udělat jinak*
- 25 % **zdraví** - *zdravotní stav/problémy, léky, nemoci, obavy/péče o zdraví, jak udržet zdraví; více dbají o zdravý způsob života*
- 22 % **smrt** - *více přemýšlejí o smrti/umírání/konci života, vyrovnání se se smrtí, strach ze smrti, pohřeb, smrt - součást života; posmrtný život, reinkarnace*
- 15 % **Bůh** - *víra v Boha; více se upínají k náboženství, více seniorů je věřících; náboženství, církev; duchovní život/rozvoj*
- 8 % **existenční zabezpečení, finanční stránka/otázka** - *za co vydají peníze - ceny zboží, potravin, energií, nájmy, léky/poplatky u lékaře, rezerva na pohřeb; zdražování; šetření; zajištění v nemoci/ve stáří*
- 6 % **rodina - vztahy s rodinou**, *co bude s rodinou/zajištění rodiny, péče a zájem rodinných příslušníků, starost o příbuzné a blízké; vnoučata; zasahování do života dětí a vnoučat, jak jim pomoci*
- 5 % **politika, politická situace**, *politika a její ekonomické dopady, více hodnotí politický vývoj;*
- 4 % **běžná témata** - *vaření, jídlo - co budou vařit, domácnost, zvířata, TV, bulvár, seriály, výhra ve Sportce, sex, láska*
- 4 % **budoucnost** - *jaká bude/jak se budu mít/co s nimi bude, myslí více na budoucnost svoji/dalších generací/potomků; bojí se budoucnosti, aby se neměl ještě hůře, než se má dnes; proč dál žít když ovdoví; jak zvládnou další den*
- 4 % **důchod** - *výše důchodu; jak přežít/vyžít/vystačit s důchodem; důchody - nízké/malé; zvýšení důchodů; jak si přivydělat k důchodu*

Respondenti, kteří uvedli, že seniory zajímají některá témata více N = 611

Existence témat, která seniory více zajímají II.

Otázka: *Myslíte si, že existují témata, která seniory více zajímají a o nichž více přemýšlejí než mladší generace (např. smysl života, posmrtný život, Bůh)?*

- 3 % **vztahy** - *mezilidské vztahy; co dělá soused, život druhých/blízkých, pomoc druhým lidem, drby, pomluvy, kdo umřel*
- 3 % **minulost** - *jaké to bylo v mládí; vzpomínky na minulost/staré časy; srovnání s minulostí - životní úroveň; komunismus, otázky kolem 2. světové války*
- 3 % **nahlížení na věci z jiného úhlu** - *vyvozují z dřívějšíka, poučení životem, předávání zkušeností, pečlivá práce, srovnávání - chování, jací jsou mladí, co dělají špatně*
- 3 % **volný čas, zájmy, koníčky, záliby** - *kultura, sport, hudba - poslech hudby, besedy se zajímavými lidmi*
- 2 % **slevy, akce, výhody** - *jak co nejlevněji nakoupit*
- 2 % **život** - *užít si zbytek života co nejlépe; jak ho vylepšit; více prožívají život, každý den, váží si více života; jak prožít plnohodnotné stáří/důchodový věk; uctivé a důstojné dožití, klidné stáří*
- 2 % **starosti úměrné jejich věku** - *otázka stáří/stárnutí/soužití/mezigenerační vztahy; přežití v současné době; co s volným časem, když není práce; mám ještě uplatnění pro druhé/ve společnosti; materiální otázky/majetek*
- 2 % **společnost** - *dění ve společnosti; společenské klima; větší zájem o veřejné věci, veřejný pořádek, morálka ve společnosti*
- 2 % **obavy, strach** - *zdali nejsou někomu/dětem na obtíž, nemohoucnost/až bude člověk nesoběstačný, osamělost/osamocení, samota a jak ji řešit, bezpečí - jak být opatrný, aby nenaletěl podvodníkům*
- 1 % **vzdělávání/studium** - *chození na přednášky na universitu; kurzy pro seniory; na co neměli čas; chuť se dále vzdělávat - PC, kurzy*
- 1 % **cestování, výlety** - *kam na výlet*
- 1 % **neví, bez odpovědi**

Respondenti, kteří uvedli, že seniory zajímají některá témata více N = 611

8. Situace seniorů – stav a vývoj

Jaká je současná situace seniorů v české společnosti? Situaci jsme mapovali pomocí baterie znaků. Ke každému znaku se respondenti vyjadřovali pomocí pětistupňové škály. Nejdříve respondenti hodnotili aktuální stav a dále jsme zjišťovali trend ve vývoji situace českých seniorů. Respondenti srovnávali současnost se situací před 5ti a 20ti lety.

Baterie obsahuje celou řadu poměrně různorodých znaků mapujících situaci seniorů v různých oblastech jejich života a životního stylu. Hodnocení situace seniorů v jednotlivých znacích českou populací je velmi odlišné.

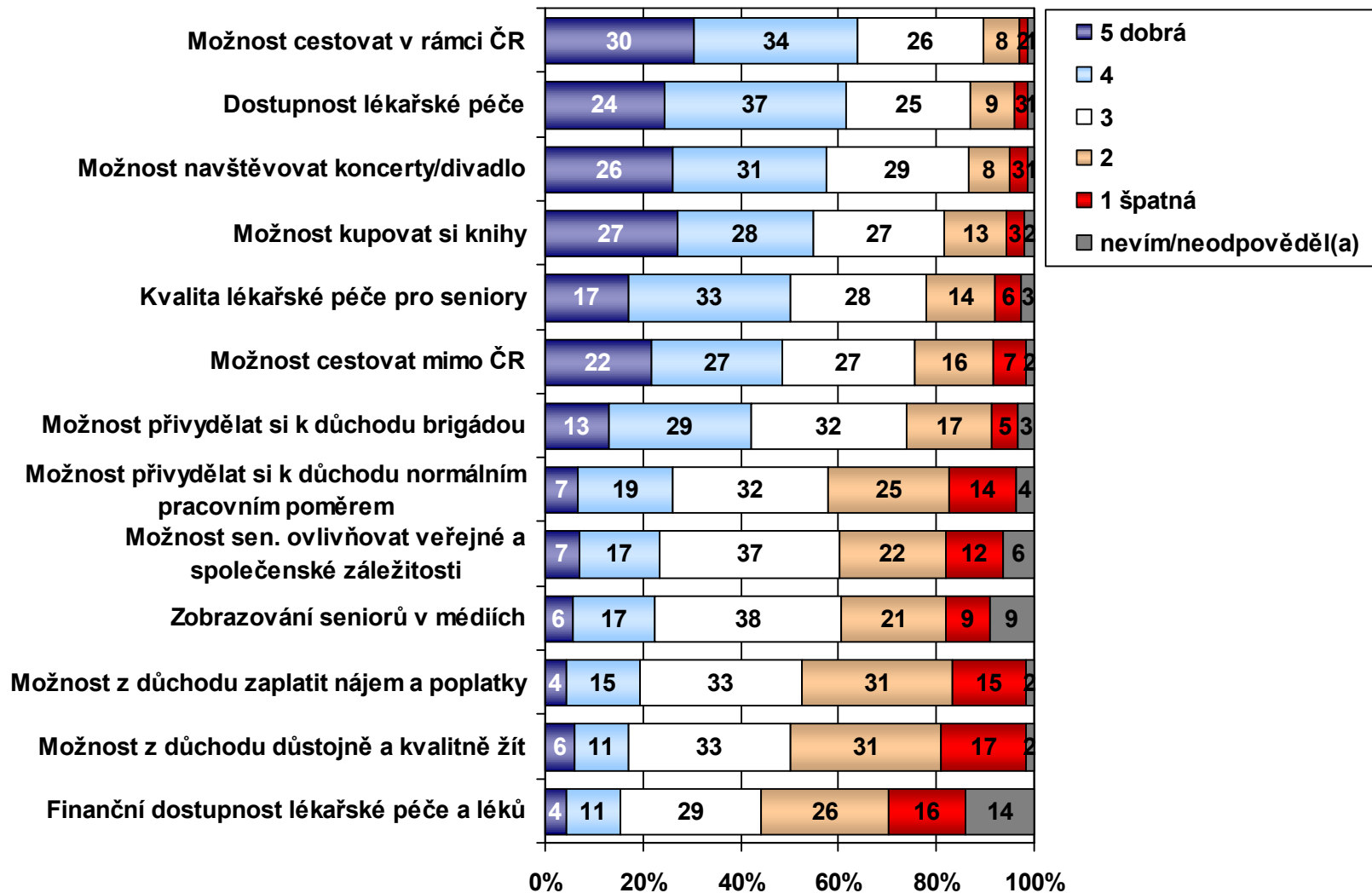
Velmi dobře je hodnocena možnost seniorů cestovat v rámci ČR, navštěvovat koncerty a divadla a kupovat si knihy. U těchto znaků hodnotí situaci jako dobrou více než polovina populace. Jako dobrá je hodnocena situace v dostupnosti lékařské péče a kvalitě lékařské péče.

Dále následují znaky vztahující se k dalšímu zaměstnání důchodců. Zde se hodnotí situaci jako dobrou podle jednotlivých znaků od 26 % do 42 %. Dále je blok znaků, u nichž hodnotí situaci jako dobrou méně než čtvrtina populace. Zobrazování seniorů v médiích vidi jako dobré pouhých 23 % respondentů, možnost seniorů ovlivňovat veřejné a společenské záležitosti hodnotí jako dobrou pouhých 24 % respondentů.

Situace seniorů charakterizovaná dalšími znaky je hodnocena jednoznačně negativně. Situace v „možnosti z důchodu zaplatit nájem a poplatky“ je hodnocena jako dobrá pouhými 19 %, přičemž stupeň 1, který vyjadřuje nejlepší situaci uvádí jen 4 % respondentů. Naopak situaci jako špatnou hodnotí 46 % respondentů. Ještě hůře vidí česká společnost možnost z důchodu důstojně a kvalitně žít. Jako dobrou hodnotí tuto možnost 17 %, jako špatnou 48 %, tedy téměř třikrát více než dobrou. Nejhůře je hodnocena finanční dostupnost lékařské péče a léků. Jako dobrou vidí situaci 15 % a jako špatnou 42 % respondentů.

Hodnocení situace seniorů v jednotlivých oblastech

Otázka: Jaká je podle Vás současná situace seniorů v níže uvedených oblastech?

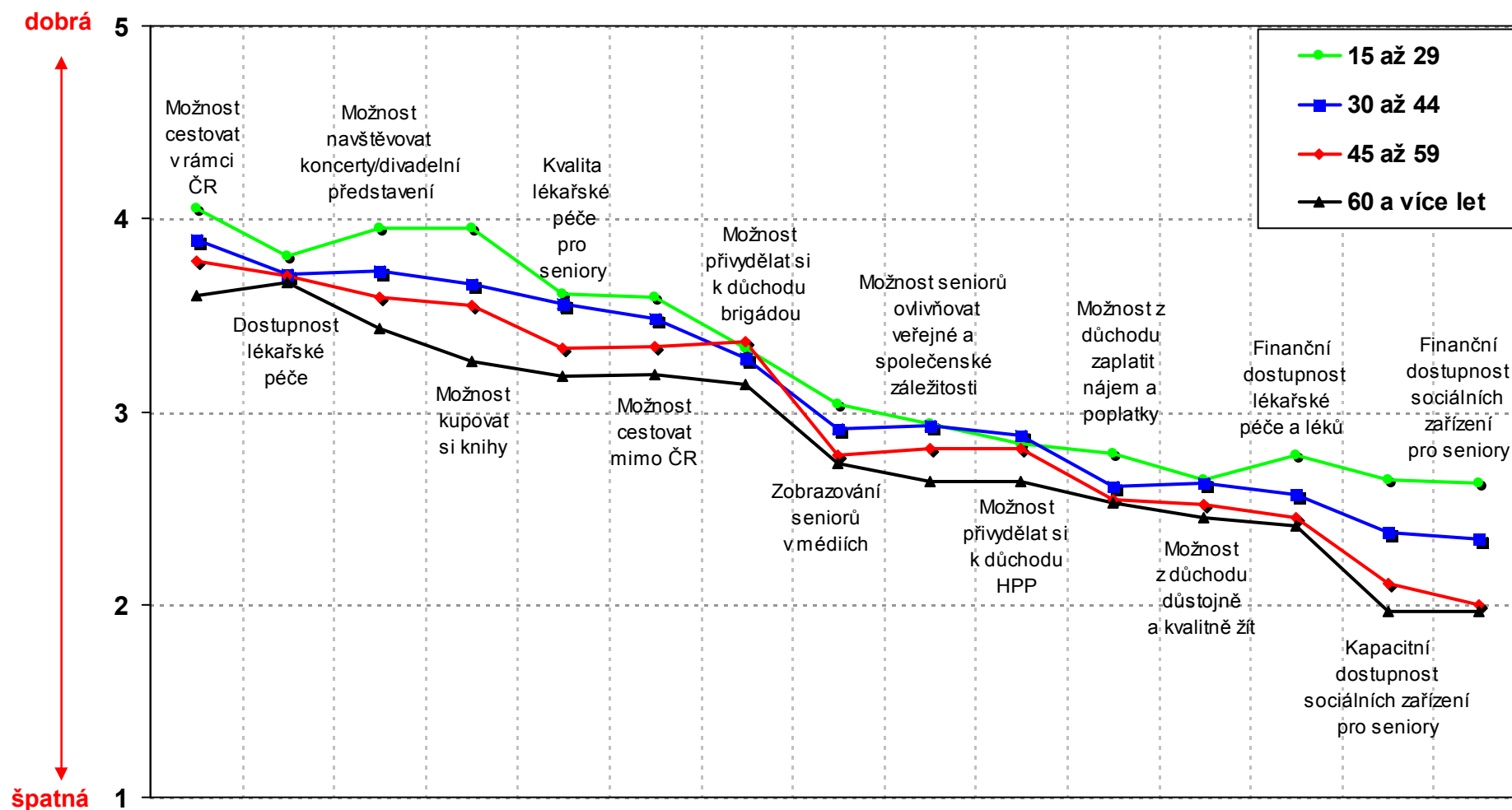

Další graf ukazuje hodnocení situace seniorů podle jednotlivých znaků ve věkových skupinách. Obecně lze říci, že s rostoucím věkem se zhoršuje hodnocení situace seniorů. Neoptimističtější je hodnocení ve věkové skupině 15 – 18 let. Tato skupina má obecně nejslabší ekonomické vědomí, nejméně si uvědomuje reálné životní náklady. Největší difference jsou v hodnocení finanční a kapacitní dostupnosti sociálních zařízení.

Hodnocení situace seniorů v jednotlivých oblastech věkovými skupinami

Otázka: Jaká je podle Vás současná situace seniorů v níže uvedených oblastech?

V roce 2007 jsme předložili stejnou baterii znaků, mapujících situaci seniorů, organizacím zabývajících se seniory a výsledky jsou zhruba stejné. Poněkud horší hodnocení organizací je vysvětlitelné tím, že za organizace hovořili pouze lidé zasvěcení do problematiky seniorů, zatímco v reprezentativním výzkumu se vyjadřovali lidé s různou mírou znalostí problematiky.

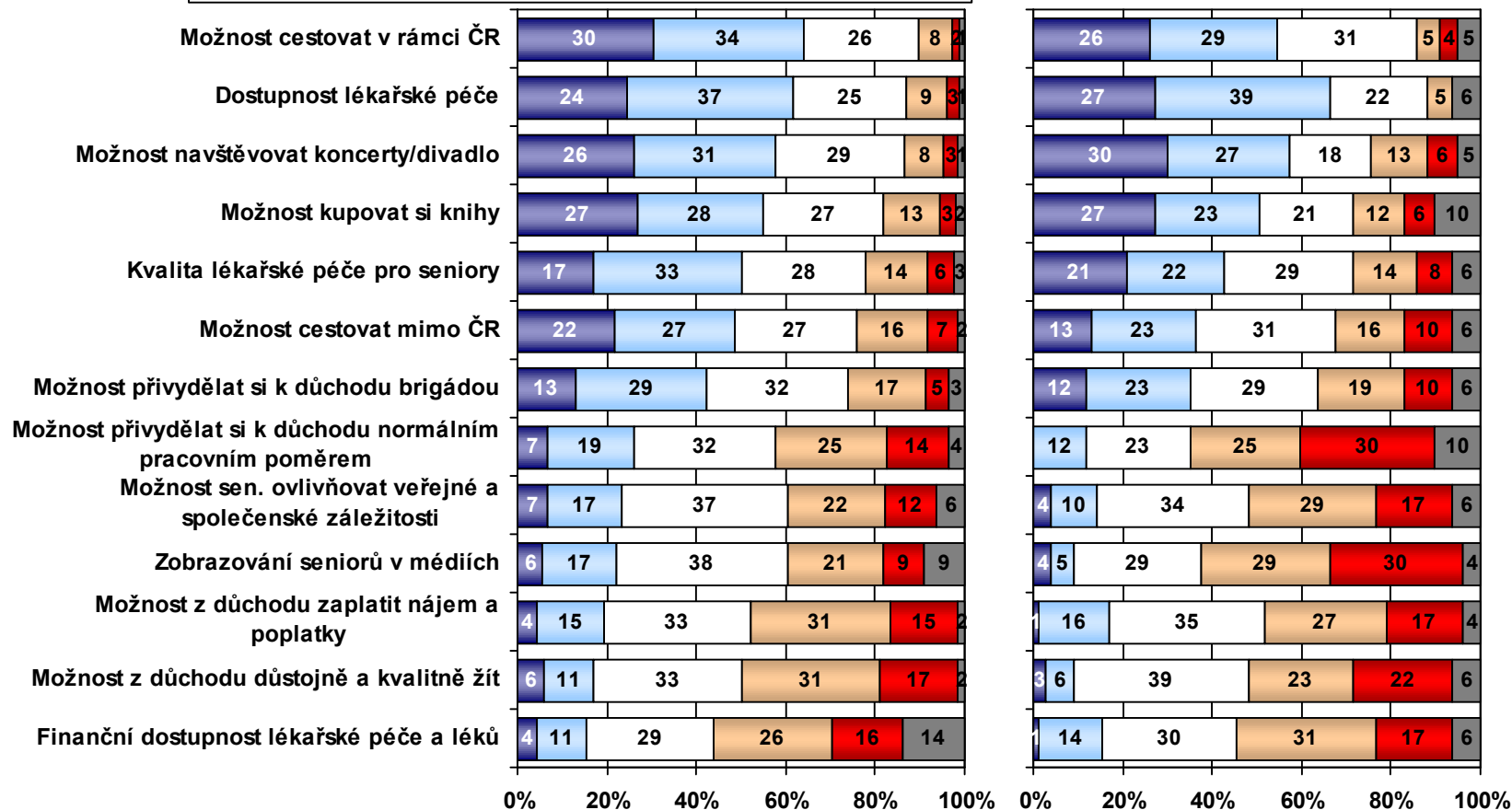
Hodnocení situace seniorů v jednotlivých oblastech

Otázka: Jaká je podle Vás současná situace seniorů v níže uvedených oblastech?

Reprezentativní výzkum

Výzkum organizací seniorů 2007

■ 5 dobrá ■ 4 ■ 3 ■ 2 ■ 1 špatná ■ nevím/neodpověděl(a)

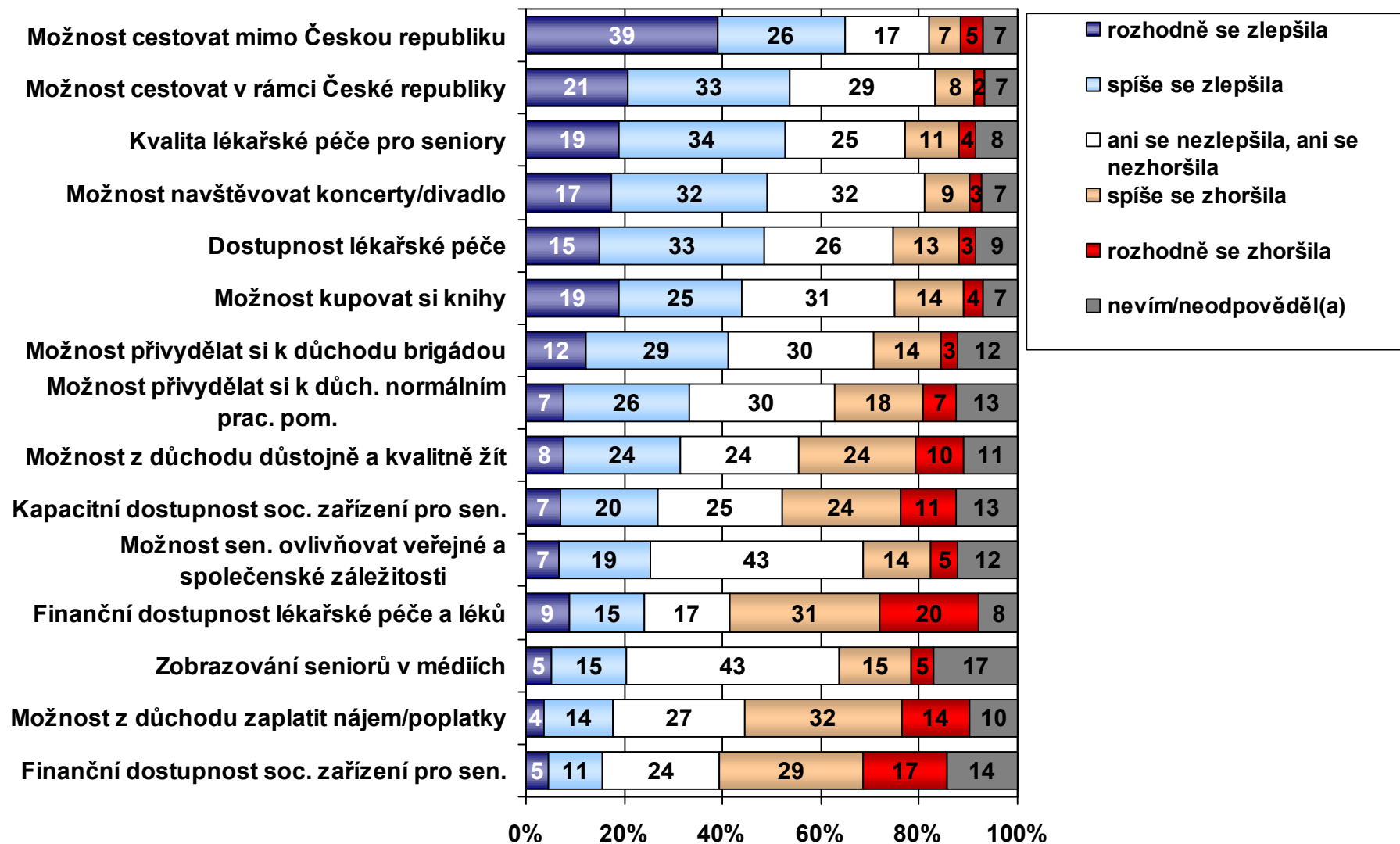
Všichni respondenti N = 1014

Všichni respondenti N = 77

Při srovnání situace před dvaceti lety a v současnosti většina znaků získává v současnosti lepší hodnocení. Překvapivé však je, že u těch nejpodstatnějších znaků existuje většinový názor, že situace se zhoršila. „Možnost zaplatit z důchodu nájem a poplatky“ se zlepšila podle 18 % a zhoršila podle 46 % respondentů. „Finanční dostupnost sociálních zařízení“ se zlepšila podle 16 % a zhoršila podle 46 % respondentů. Nejhuře je hodnocena „finanční dostupnost lékařské péče a léků“. Jako zlepšení ji hodnotí 24 % a jako zhoršení 51 % české populace.

Změna situace seniorů ve srovnání se situací před 20 lety

Otázka: Změnila se podle Vás situace seniorů v uvedených oblastech ve srovnání se situací před 20 lety?

Porovnáme-li srovnání situace a seniorů v současnosti a před 20 lety, tak organizace seniorů vidí výraznější zhoršení než česká populace. Např. finanční dostupnost sociálních zařízení pro seniory se ve srovnání se situací před 20 lety zhoršila podle 60 % organizací seniorů. Opak, zlepšení uvádí pouhých 9 % organizací.

Změna situace seniorů ve srovnání se situací před 20 lety

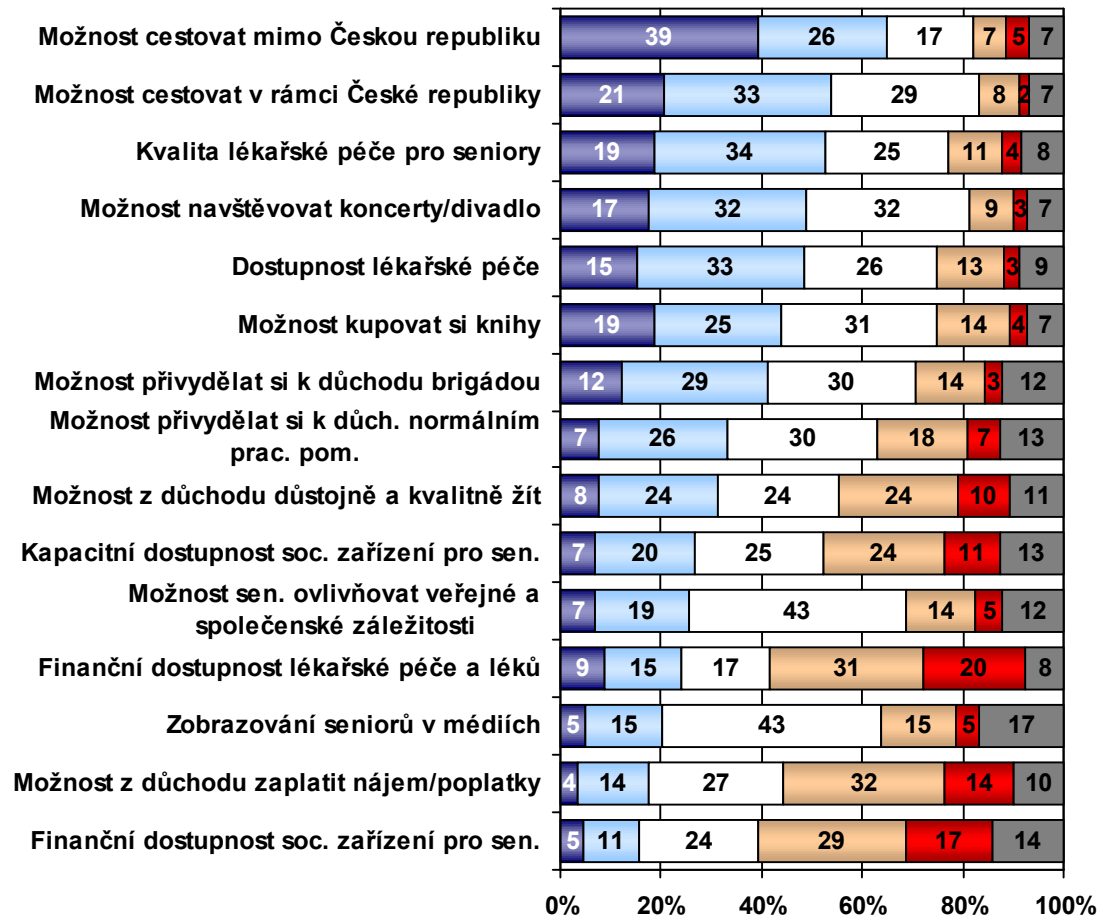
Otázka: Změnila se podle Vás situace seniorů v uvedených oblastech ve srovnání se situací před 20 lety?

Reprezentativní výzkum

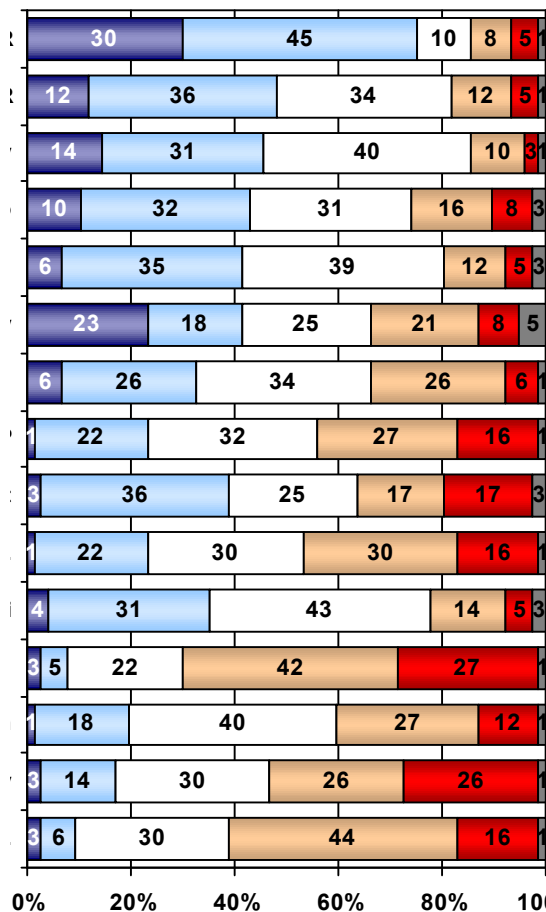
Výzkum organizací seniorů 2007

■ rozhodně se zlepšila
□ ani se nezlepšila, ani se nezhoršila
■ rozhodně se zhoršila

■ spíše se zlepšila
■ spíše se zhoršila
■ nevím/neodpověděl(a)

Všichni respondenti N = 1014

Všichni respondenti N = 77

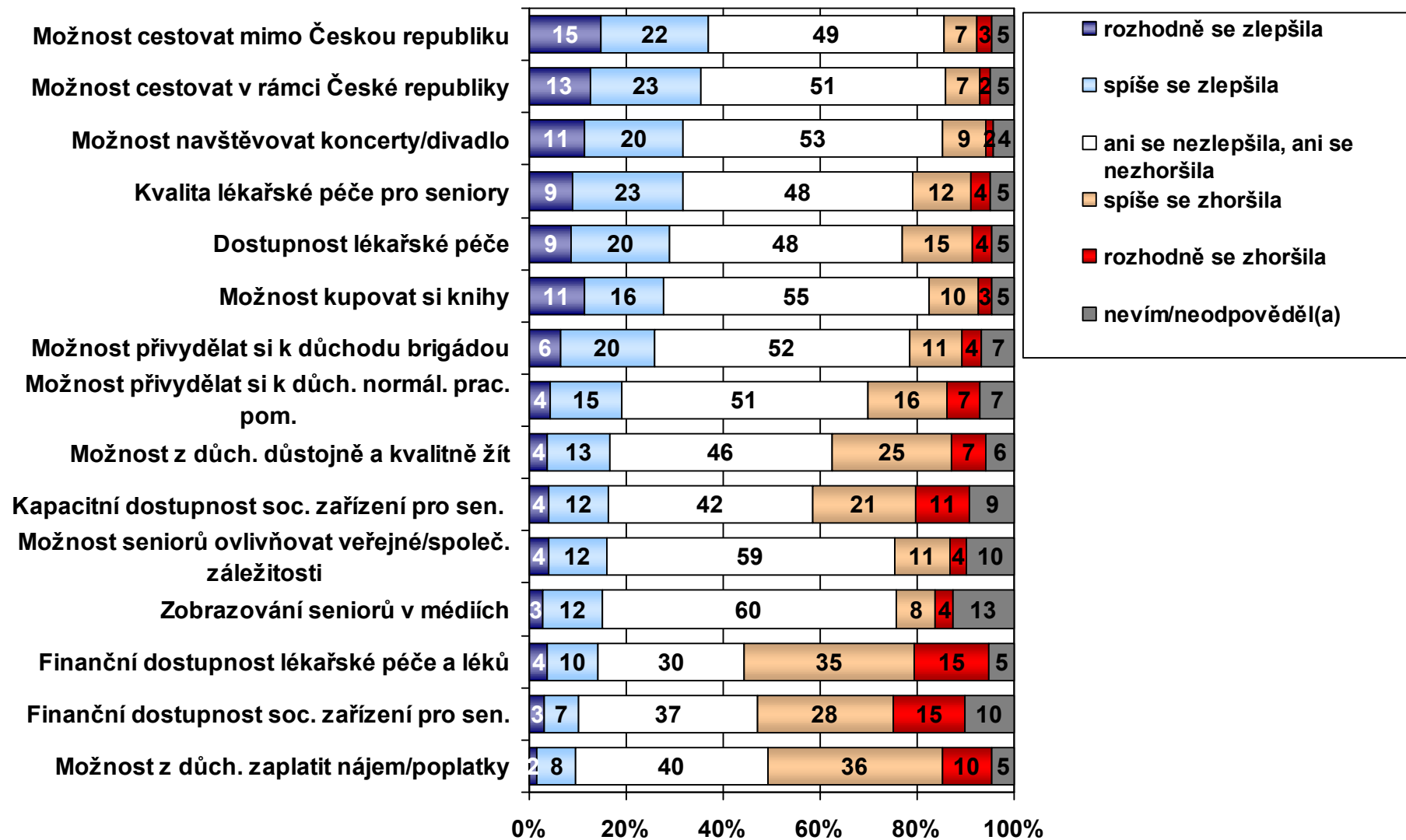
Vedle srovnání se situací před 20 lety, tedy před startem velkých společenských změn daných listopadovým převratem, jsme ve výzkumu sledovali současný stav ve srovnání se situací před pěti lety pomocí stejné baterie znaků.

Při tomto srovnání jsou některé změny dramatičtější než při srovnání se situací před 20 lety. Především se za posledních pět let výrazně zhoršila možnost z důchodu zaplatit nájem a poplatky, zhoršení uvádí 46 % respondentů oproti 10 %, kteří uvádějí zlepšení. Podobný poměr je v hodnocení finanční dostupnosti lékařské péče a léků, zlepšení uvádí 14 % a zhoršení 50 % respondentů.

Změna situace seniorů ve srovnání se situací před 5 lety

Otázka: Změnila se podle Vás situace seniorů v uvedených oblastech ve srovnání se situací před 5 lety?

Organizace seniorů vývoj za posledních pět let opět hodnotí negativněji než celek populace. „Možnost z důchodů zaplatit nájem a poplatky“ se zlepšila podle 10 % populace a 6 % organizací seniorů, ale zhoršila podle 46 % populace a 63 % organizací seniorů. Podobně je tomu s „finanční dostupností lékařské péče a léků“. Zlepšila se pro 14 % populace, ale jen pro 4 % organizací seniorů a zhoršila pro 50 % populace a 68 % organizací seniorů.

Poslední graf k vývoji situace seniorů porovnává současnou situaci se situací před pěti a dvaceti lety. Změny, které v situaci seniorů probíhají posledních dvacet let, se zvýraznily především v posledních pěti letech. Zatímco v některých znacích se situace seniorů spíše zlepšila, v těch znacích, které jsou pro seniory nejpodstatnější a existenčně významné, došlo k výraznému zhoršení a podle nastavených politických regulátorů lze očekávat další zhoršování. Souběh deregulace a tedy zvyšování nájemného, neopodstatněného zvyšování cen energií a druhého placení zdravotních služeb v podobě různých zdravotních poplatků, když poprvé si senioři zdravotní služby platili celý život, přivedli podstatnou část seniorů na hranici finančního a existenčního kolapsu. Mluvit o hranici chudoby by bylo eufemismem, protože hranici chudoby velká část seniorů již překročila.

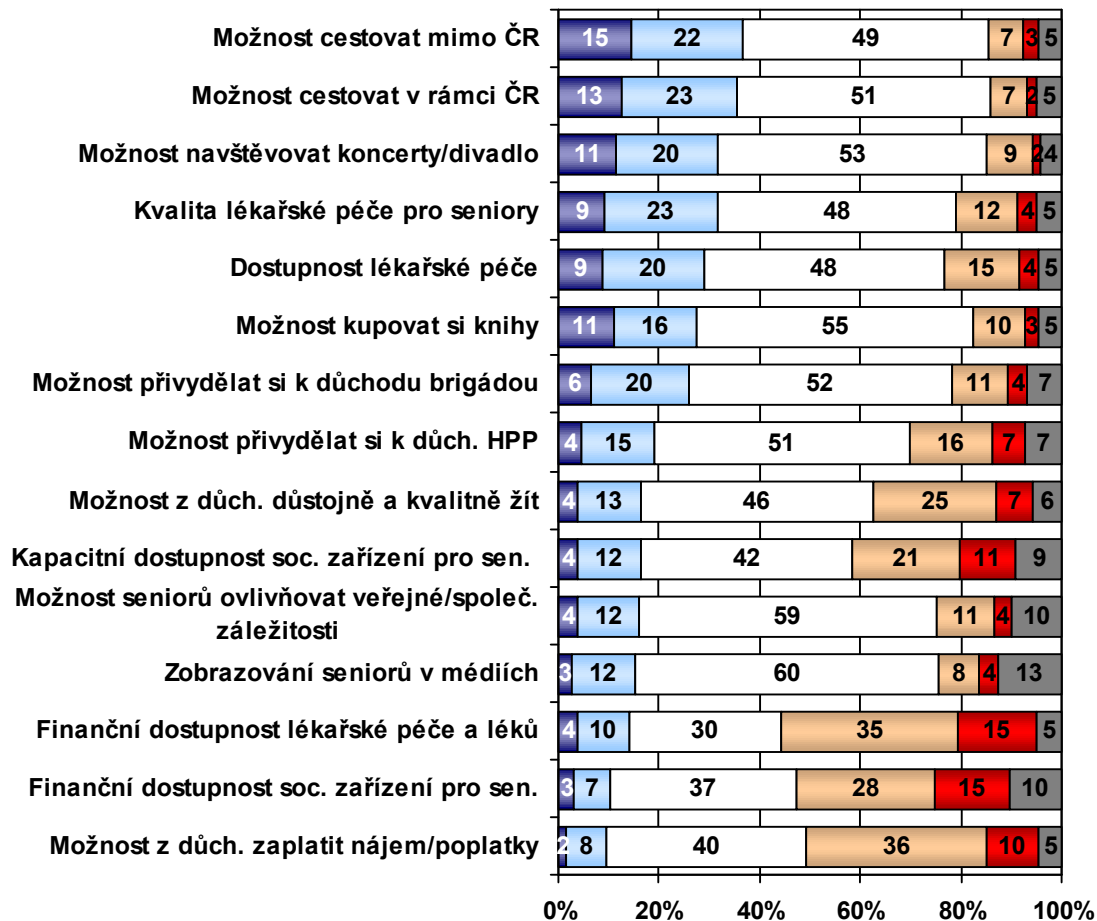
Změna situace seniorů ve srovnání se situací před 5 lety

Otázka: Změnila se podle Vás situace seniorů v uvedených oblastech ve srovnání se situací před 5 lety?

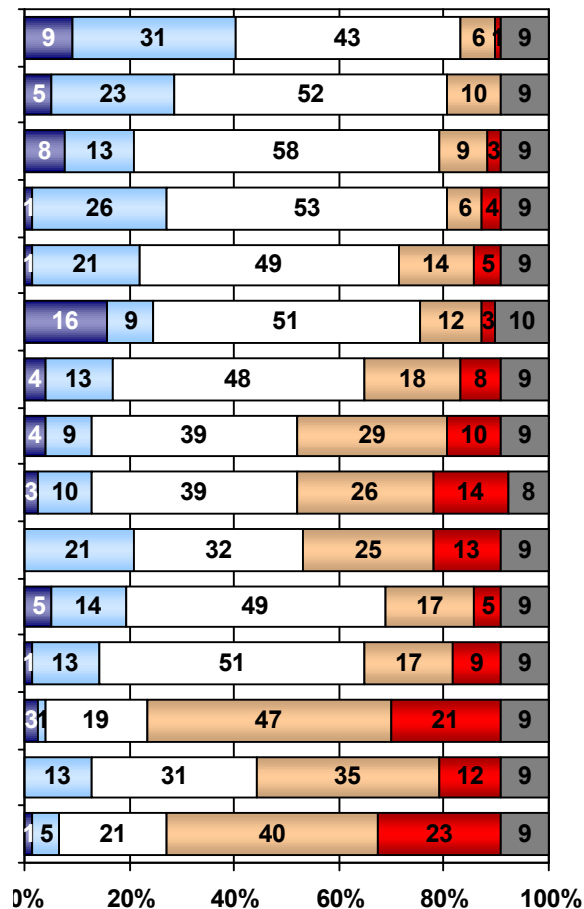
Reprezentativní výzkum

Výzkum organizací seniorů 2007

- rozhodně se zlepšila
- spíše se zlepšila
- ani se nezlepšila, ani se nezhoršila
- spíše se zhoršila
- nevím/neodpověděl(a)
- rozhodně se zhoršila

Všichni respondenti N = 1014

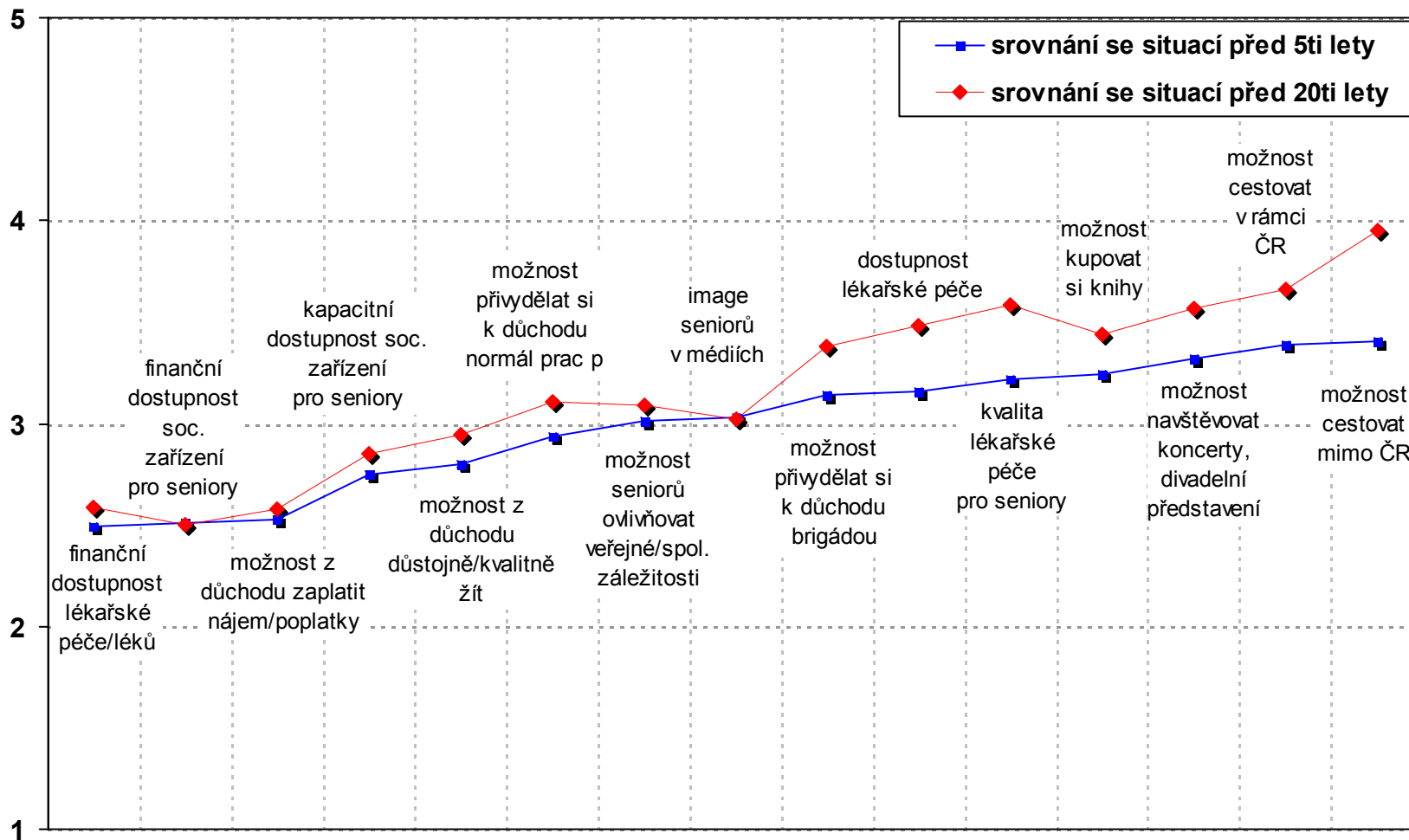
Všichni respondenti N = 77

Současná situace seniorů v jednotlivých oblastech v porovnání se situací před 5 lety a 20 lety

rozhodně
se zlepšila

ani se
nezlepšila,
ani se
nezhoršila

rozhodně
se zhoršila

9. Senioři a zaměstnání

Prodloužení střední délky života a proměna seniora a stárnutí populace navozují otázky aktivit seniora obecně a speciálně otázky jeho pracovních aktivit. Práce v seniorském věku výrazně dělí seniory, protože ekonomická závislost na důchodu je stále naléhavější. Zvláště samostatně žijící senioři se s jediným příjmem – důchodem, ocitají na hranici či za hranicích chudoby. Téma zaměstnání lidí nad 60 let se stává významným tématem české i evropské společnosti. Kříží se zde řada i protikladných trendů. Únava, fyzická kondice, zdraví, individuální a společenský zájem, juvenilizace společnosti s devalorizací až s marginalizací seniorů a s potřebou starší lidi zaměstnat.

Úroveň politických elit a vedoucích pracovníků neumožňuje sofistikovanější, inteligentnější přístup k problému s řešením pomocí regulátorů regulátorů. Hledají se mechanická plošná řešení, která se střetávají s jednotlivými trendy a sociálními fenomény spojenými s problematikou seniorů. Základním faktorem, který není brán v úvahu, je zdravotní a fyzická náročnost jednotlivých profesí a lidských pracovních činností na jedné straně, a zdravotní stav a opotřebovanost pracovníků lidských profesí na straně druhé. Také se neberou v úvahu možnosti vyplývající z nejnovějších trendů informační společnosti jako je e-work (telework).

Naopak v kategorii duševních tvůrčích pracovníků, jejichž výkonnost a výsledky vrcholí v řadě případů ve věku po šedesátce, je v české společnosti běžná jejich diskriminace, vytěšňování z odborných pozic. Akreditační komise považuje profesory a docenty ve věku nad 65 let za druhořadé a podle svých kritérií při akreditaci profesory a docenty nad 65 let vysokým školám neuznává. Také vysoké školy neuznávají v oborových radách a podobných grémiích profesory a docenty ve věku nad 65 let. Tento mechanismus přinesla normalizace v sedmdesátých letech, kdy ctižádostivá střední generace a politici potřebovali odstavit zbytek starší generace, tedy tu část starší generace, která na vysokých školách přežila politické prověrky a byla nositelem zkušeností šedesátých let.

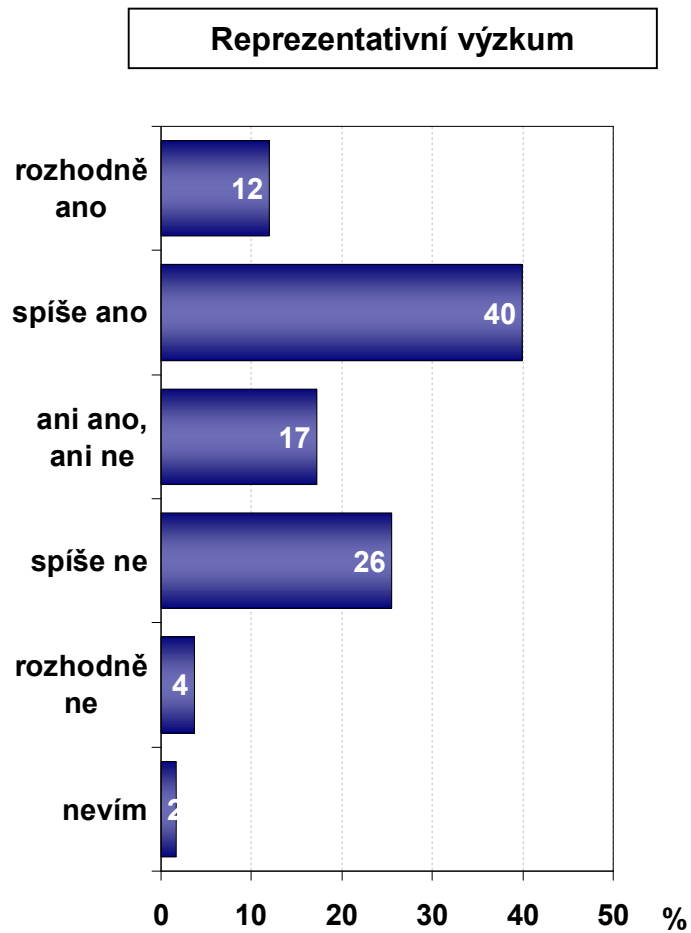
Na jedné straně existuje objektivní společenská potřeba, vyplývající ze stárnutí společnosti, a na druhé straně existují fenomény juvenilní společnosti, konzervativnost a nedostatek invence a kreativity elit při hledání nových řešení nových problémů.

Vzhledem k závažnosti problematiky zaměstnání a práce seniorů se zaměstnání stalo jedním z témat výzkumu. Mají senioři možnost být zaměstnání a mají o zaměstnání zájem?

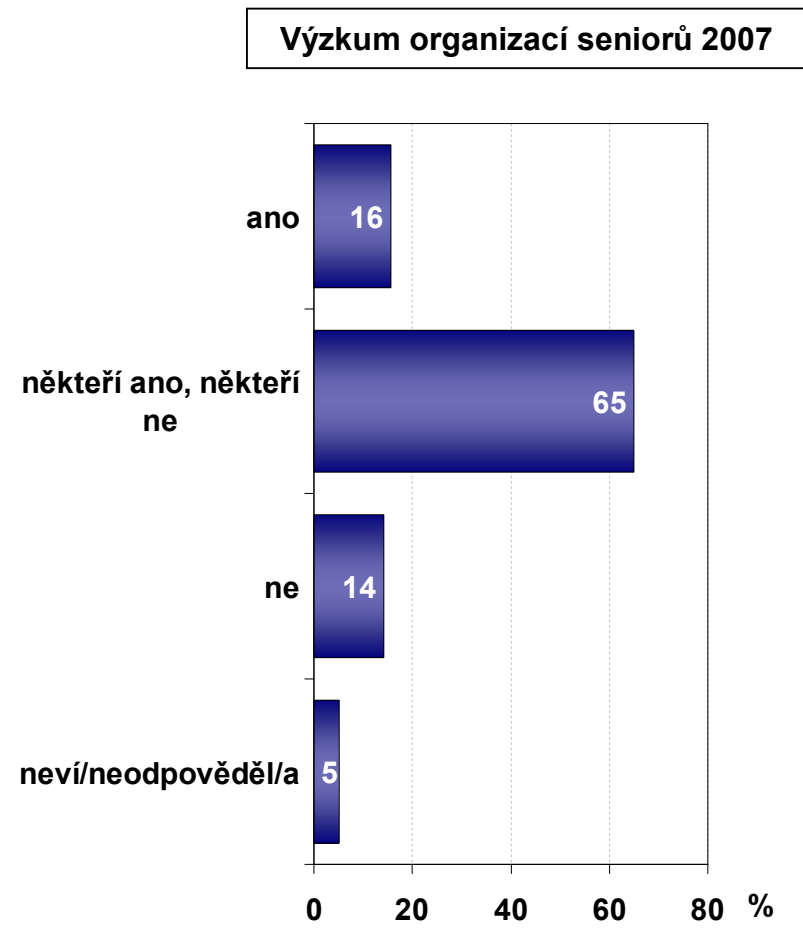
Více než polovina populace (52 %) se domnívá, že senioři mají možnost být zaměstnání a 30 % se domnívá, že ne. Zájem o zaměstnání má podle respondentů 48 % seniorů, tedy téměř polovina.

Možnost seniorů být zaměstnán

Otázka: Mají podle Vašeho názoru senioři možnost být zaměstnání?

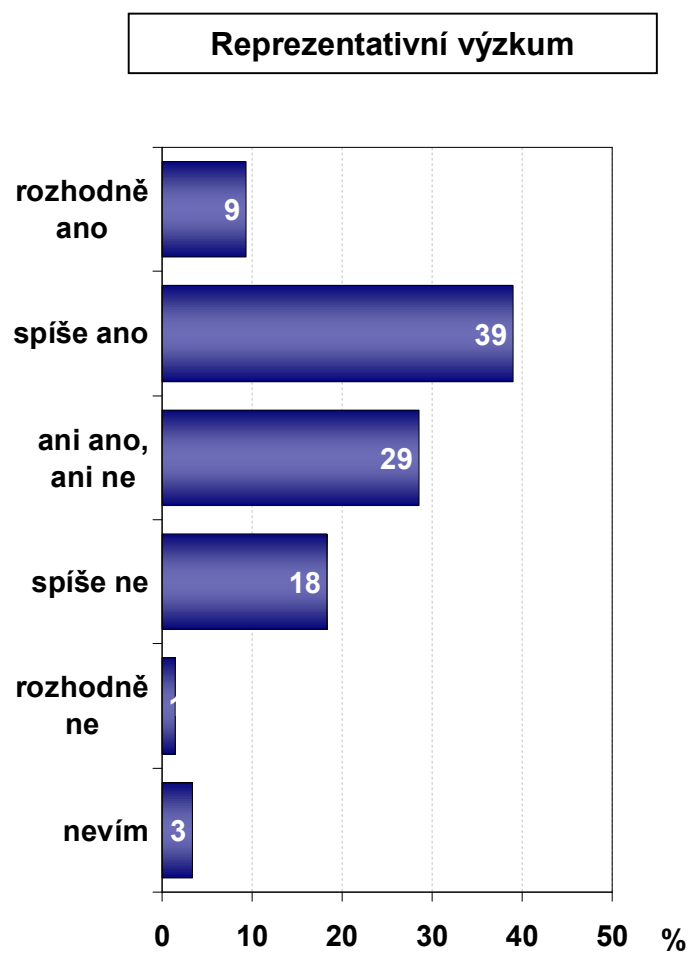
Všichni respondenti N = 1014

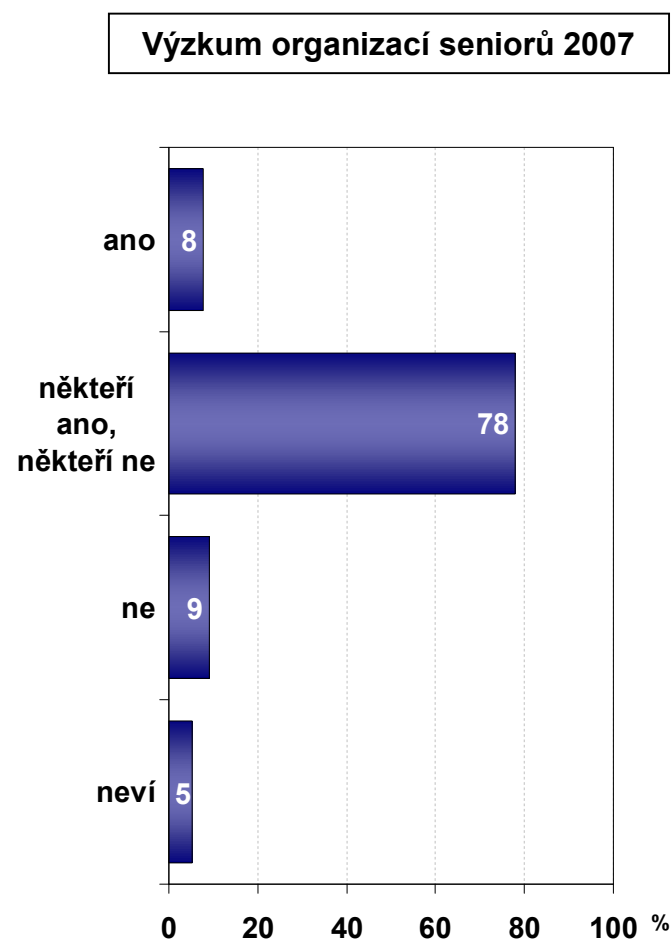
Všichni respondenti N = 77

Zájem seniorů o zaměstnání

Otázka: Mají podle Vašeho názoru senioři zájem o zaměstnání?

Všichni respondenti N = 1014

Všichni respondenti N = 77

Senior, vedle specifických kompetencí, vztažených k dané pracovní aktivitě a profesi, má také vlastnosti, dovednosti, znalosti, které jsou důsledkem jeho životních a pracovních zkušeností. Samozřejmě, že ve staré generaci nejsou tyto atributy rozloženy plošně, ale každý jedinec jimi disponuje individuálně podle své osobnosti, životní a pracovní dráhy, vzdělání a inteligence. Přes tuto individuální odlišnost lze u příslušníků staré generace nacházet generační přidanou hodnotu, jako bonus za prožitý osobní a profesní život.

Názor české populace na tuto přidanou hodnotu a přednosti jsme se pokoušeli zjistit volnou otázkou: „*Domníváte se, že pracovníci v seniorském věku mají nějaké přednosti?*“. Po kategorizaci, kódování a nahrání předkládáme četnosti jednotlivých pozitivně hodnocených předností seniorů. 54 % populace se domnívá, že pracovníci v seniorském věku mají nějaké přednosti.

Z těch, kteří uvedli nějakou přednost seniorského pracovníka, 70 % vidí přednost ve velké zkušenosti, zručnosti a ověřených pracovních postupech. Často uváděnou předností (19 %) je přístup k práci, charakterizovaný jako „odpovědnost; svědomitost; poctivost; disciplína; pečlivost; spolehlivost; důkladnost; preciznost; důslednost“.

Také je uváděna vlastnost, kterou bychom mohli zobecnit jako „profesní moudrost“ (15 %). Tato kategorie je sycena vlastnostmi: „chytří; rozumní, rozumí svému řemeslu; schopnost rozpoznat podstatné; předvídavost; logika; větší nadhled; vyzrálost; rozvaha; rozvážnost“.

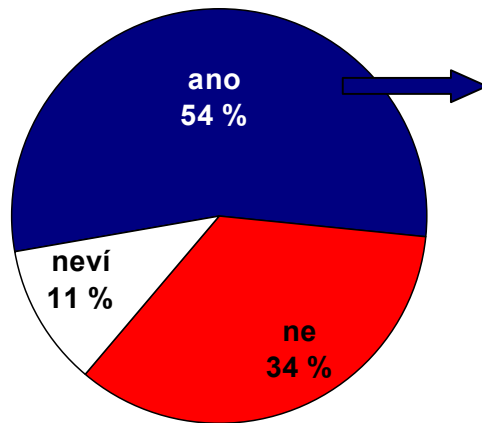
Další atribut seniorského pracovníka je spojen s časem a s jeho disponibilitou, vyplývající z jeho společenských rolí. Tuto vlastnost uvádí 12 % respondentů a je sycena znaky „dostatek/hodně/více času; nezávislost na rodině/dětech, nespěchají domů; kdykoliv k dispozici; časová flexibilita; bez závazků - nemají děti, nepůjde na paragraf, neplatí hypotéky“.

Ostatní vlastnosti seniorů jsou uváděny méně než 10 % populace. Všechny uváděné a pozitivně hodnocené atributy seniorů jsou bytostně spojeny s vyšším věkem a se zkušeností, která je vyloučena u mladších generací. Přítomnost seniorů v pracovních kolektivech a týmech je žádoucí jako nositelů uvedených vlastností s potencialitou jejich přenosu na mladší pracovníky. U značek s velkou tradicí byly staří pracovníci „firemním stříbrem“. Znali historii firmy, s kterou se ztotožňovali, byli na ni hrdí a v interakci a komunikaci jako přidanou hodnotu přenášeli loajalitu na mladší skupiny zaměstnanců. Měli také zvnitřněnou technologickou historii firmy a firemní know how řešení problémů. Firma bez starých pracovníků je firmou bez historie, bez identity a bez loajality. Pracovník, který prožil většinu své profesní kariéry v jedné firmě, je sám o sobě výpovědí o kvalitě firmy. Firma, v níž pracovník zestárne, je důvěryhodná a stabilizovaná. Starý pracovník je dokladem, že se firma dokázala v minulosti vyrovnat s problémy a pokud to dokázala dříve, pravděpodobně to dokáže i v budoucnu. Firma s homogenně mladým pracovním kolektivem působí jako firma v pubertě. Má krátkou minulost a možná i budoucnost.

Přednosti pracovníků v seniorském věku

Otázka: Domníváte se, že pracovníci v seniorském věku mají nějaké přednosti?

Přednosti pracovníků
v seniorském věku

- 70 % **zkušenosti** - velké, dlouhodobé, bohaté, pracovní; předávání zkušeností; ověřené postupy práce, pracovní návyky; zručnost
- 19 % **přístup k práci** - dělají ji dobře/umí pracovat; odpovědnost; svědomitost; poctivost; disciplína; pečlivost; spolehlivost; důkladnost; preciznost; důslednost, na rozdíl od mladých pracujících
- 15 % **moudrost** - jsou chytrí; mohou poradit mladým; rozumní, rozumí svému řemeslu; schopnost rozpoznat podstatné/poradit; předvídavost; logika; větší nadhled; vyzrálost; rozvaha; rozvážnost
- 12 % **čas** - dostatek/hodně/více času; nezávislí na rodině/dětech, nespěchají domů; kdykoliv k dispozici; časová flexibilita; bez závazků - nemají děti, nepůjde na paragraf, neplatí hypotéky
- 8 % **praxe** - dlouhá, dlouhodobá, v oboru
- 7 % **odbornost, znalosti, vědomosti** - dobrá znalost své profese, profesionalita; širokospektrální znalosti; kvalifikace
- 6 % **klidnější** - vyrovnanost; pohodoví; nejednají zbrkle; řešení problémů s odstupem; sebedisciplína; tolerance; trpělivost;
- 5 % **práce** - chuť pracovat, baví je to, neberou práci jako samozřejmost, skutečný zájem o práci, váží si práce; být užitečný
- 4 % **peníze** - nižší plat, nechťejí tolik peněz, finančně nenároční, nejde jim jen o výdělek; přivýdělek k důchodu; nezajímají je tolik odměny, prémie, benefity - stačí jim to, na co mají nárok; levná pracovní síla

Kategorie odpovědí do 4 %.

Všichni respondenti N = 1014

Respondenti, kteří uvedli, že senioři mají přednosti N = 552

Přednosti pracovníků v seniorském věku

Otázka: Domníváte se, že pracovníci v seniorském věku mají nějaké přednosti?

- 70 % **zkušenosti** - velké, dlouhodobé, bohaté, pracovní; předávání zkušeností; ověřené postupy práce, pracovní návyky; zručnost
- 19 % **přístup k práci** - dělají ji dobře/umí pracovat; odpovědnost; svědomitost; poctivost; disciplína; pečlivost; spolehlivost; důkladnost; preciznost; důslednost, na rozdíl od mladých pracujících
- 15 % **moudrost** - jsou chytří; mohou poradit mladým; rozumní, rozumí svému řemeslu; schopnost rozpoznat podstatné/poradit; předvídavost; logika; větší nadhled; vyzrálost; rozvaha; rozvážnost
- 12 % **čas** - dostatek/hodně/více času; nezávislí na rodině/dětech, nespěchají domů; kdykoliv k dispozici; časová flexibilita; bez závazků - nemají děti, nepůjde na paragraf, neplatí hypotéky
- 8 % **praxe** - dlouhá, dlouhodobá, v oboru
- 7 % **odbornost, znalosti, vědomosti** - dobrá znalost své profese, profesionalita; širokospektrální znalosti; kvalifikace
- 6 % **klidnější** - vyrovnanost; pohodoví; nejednají zbrkle; řešení problémů s odstupem; sebedisciplína; tolerance; trpělivost;
- 5 % **práce** - chuť pracovat, baví je to, neberou práci jako samozřejmost, skutečný zájem o práci, váží si práce; být užitečný
- 4 % **peníze** - nižší plat, nechtějí tolik peněz, finančně nenároční, nejde jim jen o výdělek; přivýdělek k důchodu; nezajímají je tolik odměny, prémie, benefity - stačí jim to, na co mají nárok; levná pracovní síla
- 3 % **vlastnosti** - skromnost; slušnost; nekradou; obětavost; ohleduplnost; přizpůsobivost; dochvilnost; vytrvalost; bez výkyvů; houževnatost; emocionální stabilita; práce o které není zájem (kantýna, stánky, vrátnice, ...)
- 1 % **zaměstnavatel** - nemusí s nimi uzavírat stálý pracovní poměr (šetří ZP, SP); nemusí jim tolik platit; neplatí odvody; podnikatel se napakuje; práce na "černo"; za důchodce neplatí stát daně
- 1 % **loajalita** - loajalita k zaměstnavateli; přizpůsobí se zaměstnavateli; stabilita; věrnost
- 1 % neví, bez odpovědi
- 0,2 % záleží na druhu zaměstnání

Zaměstnaní senioři mají vedle předností také negativa. Negativa uvádí 62 % respondentů. Nejčastěji je uváděna nižší efektivita (34 %). Pod tím se skrývá: „nižší výkonnost, nižší produktivita práce; pomalí - vše jim trvá dlouho/déle; nestíhají; nestačí pracovnímu tempu; pomalejší - reakce, reflexy, tempo“.

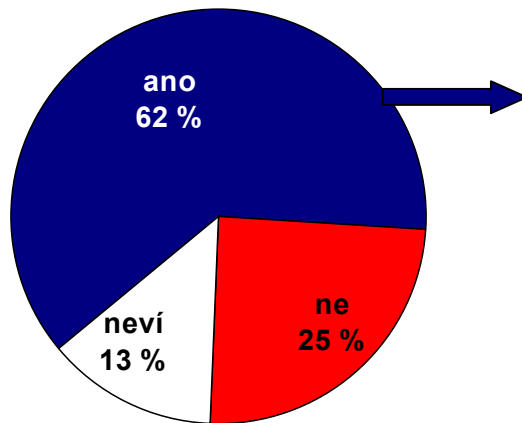
Jako negativum uvádí 26 % respondentů zdravotní stav: „horší, zhoršený; zdravotní - problémy/obtíže; nemocnost - častější, vyšší riziko; častější návštěvy lékařů.“ Neznalost nových technologií je negativem seniorů podle 13 % respondentů .

S menšími četnostmi jsou jako negativa uváděna: menší fyzická zdatnost, konzervativnost, menší flexibilita a přizpůsobivost.

Negativa pracovníků v seniorském věku I.

Otázka: Domníváte se, že pracovníci v seniorském věku mají nějaká negativa?

Negativa pracovníků
v seniorském věku

- 34 % **efektivita práce** - výkonnost: malá, nižší, klesá není 100 %; horší/slabší výkon; nižší produktivita práce/menší výkonnost; pomalí - vše jim trvá dlouho/déle; nestíhají; nestačí pracovnímu tempu; pomalejší - reakce/reflexy/tempo/výkon práce;
- 26 % **zdravotní stav** - horší/zhoršený; zdravotní - problémy/obtíže; nemocnost - častější, vyšší riziko; návštěvy lékařů - častější
- 13 % **neznalost nových technologií, produktů, oborů, metod, moderních věcí** - výpočetní/komunikační technika, IT, PC, jazyková bariéra; počítačová negramotnost, technická/technologická neznalost
- 11 % **fyzická/tělesná zdatnost** - menší, fyzicky tolik nevydrží; málo/úbytek - síl/energie; kondice; menší pohyblivost; únava - dřív/rychle se unaví; méně vydrží; nevydrží co mladí
- 9 % **horší - psychická stránka, pozornost; menší soustředěnost** - zapomnětlivost/sklerotičtí; myšlení - pomalé, pomalejší; horší paměť, už jim to tak nemyslí; nezvládají stresové situace; bystrost - ztráta/chybí; psychicky labilní;
- 9 % **konzervativnost** - nemají rádi změny; rigidnost/strnulost; zastaralé názory/myšlení; zkostnatělost; staré zvyky/pořádky; neochota měnit zaběhnuté věci/praktiky/zajeté koleje; neústupní v názorech;setrvačnost
- 6 % **flexibilita** - menší/horší; méně pružní; nedynamičnost

Nejfrekventovanější kategorie odpovědí do 6 %.

Všichni respondenti N = 1014

Respondenti, kteří uvedli, že senioři mají negativa N = 630

Negativa pracovníků v seniorském věku II.

Otázka: Domníváte se, že pracovníci v seniorském věku mají nějaká negativa?

- 4 % **konkrétně chtějí:** mít ve všem přednost; být středem pozornosti; některé věci okamžitě; vědí všechno nejlépe; každému chtějí radit; pletou se do věcí, které se jich netýkají; pomlouvají
- 3 % **stařecké - rozmary/vrtochy;** mrzutější; nervózní; náladovost; nevrlost, tvrdohlavost; zarputilost; podrážděnost; zapšklost; ufňukanost; protivnější; neduhy stáří;
- 3 % **překáží** - zabírají místa mladým; pracovat přece nemusí; málo použitelní; nepotřební; je jich hodně
- 3 % **váhavější, bojí se rozhodovat;** neochota riskovat; malá průbojnost; snadná ovlivnitelnost; nechají se oblnout
- 1 % **komunikace - nekomunikativnost;** hůře vychází s mladšími kolegy; malá schopnost týmové práce
- 1 % **neschopnost** - více chybují, nejde jim to už moc dobře, méně zruční, málo použitelní
- 1 % **peníze - honba za financemi,** zajímá jen výplata; peníze - tabulkově nejvyšší platy
- 1 % **všichni máme pozitiva i negativa;** záleží na druhu zaměstnání
- 1 % **nespokojenost** - větší, kritizování,
- 1 % neví, bez odpovědi

Další grafy zobrazují rozložení jednotlivých vlastností u pracovníků příslušejících do mladé, střední a staré generace. Respondenti se vyjadřovali k vlastnostem uvedeným v baterii pomocí pětistupňové škály, přičemž stupeň 5 znamenal, že vlastnost je nejvíce typická pro generaci a 1 nejméně typická (netypická). Nejdříve jsou prezentovány grafy, které ukazují na rozložení vlastností samostatně u každé generace a dále je uveden graf, který komparuje všechny tři věkové skupiny.

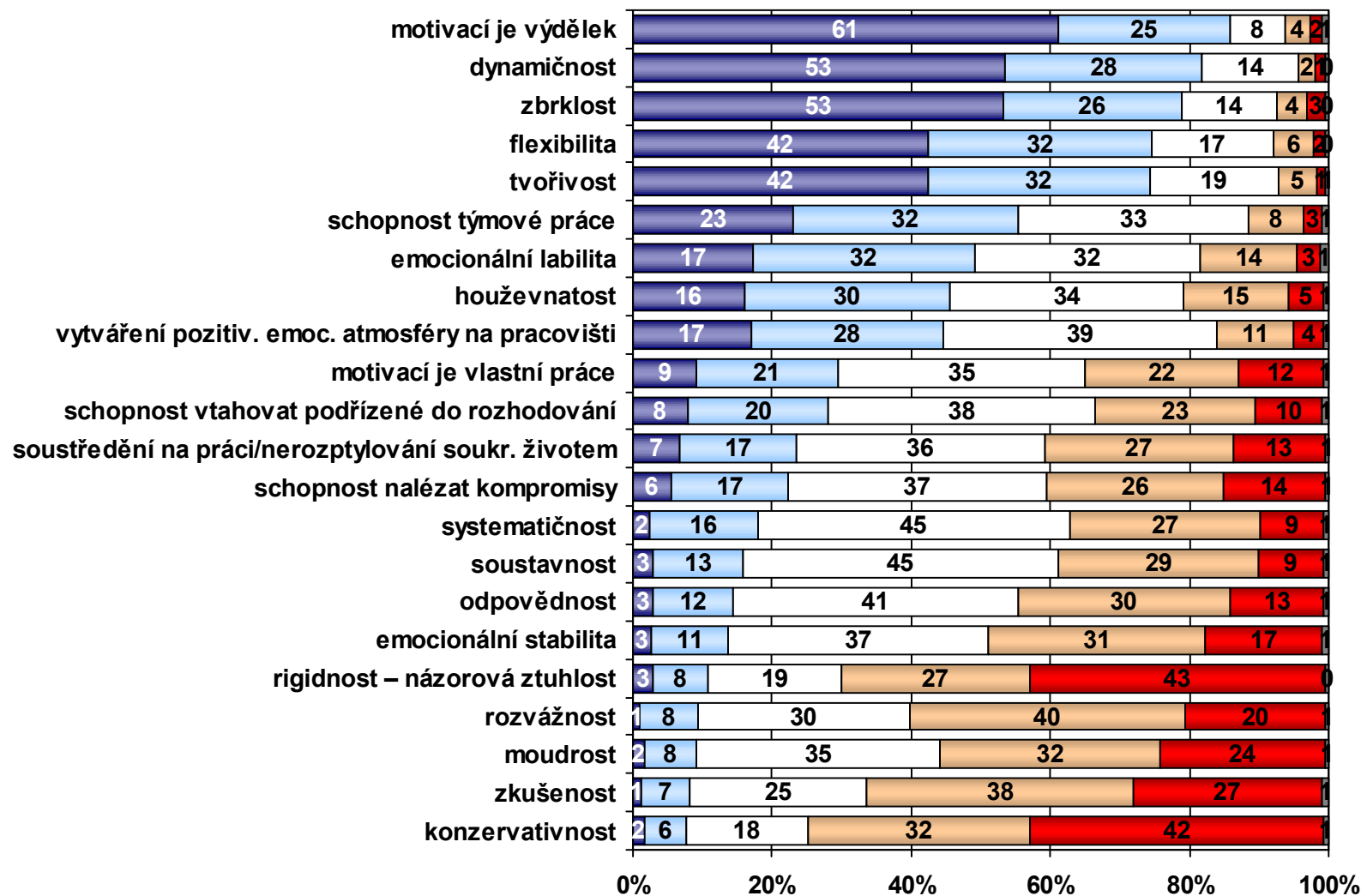
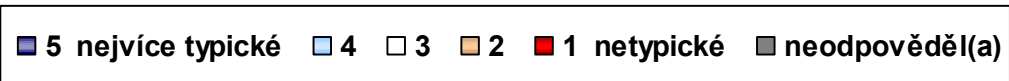
Výsledky ukazují, že populace si je vědoma, že příslušníci tří generací v různých životních fázích disponují z hlediska vlastností odlišnou potencialitou. Generace a jejich skladby vlastností jsou vlastně vzájemně doplňující. Každá generace přináší svůj specifický vklad a obohacuje tak svými vlastními přístupy pracovní týmy. Lze předpokládat, že výhodné hledisko efektivity a výkonu jsou multigenerační týmy, které zajišťují specifický generační přístup i kontinuitu.

Nejvíce se mladá generace odlišuje ve vlastnostech, které jsou pro ně nejvíce typické. Senioři jsou především zkušení a odpovědní. Příslušníci mladé generace jsou především dynamičtí a zbrklí. Rozložení vlastností u mladé a staré generace je protikladné. Vlastnost, která je výrazná u mladých lidí, je většinou slabě zastoupena u seniorů a naopak. Střední generace se vyznačuje tím, že vlastnosti u ní nejsou vyhraněné. Lze říci, že rozložení vlastností ve srovnání s mladou a střední generací je vyvážené.

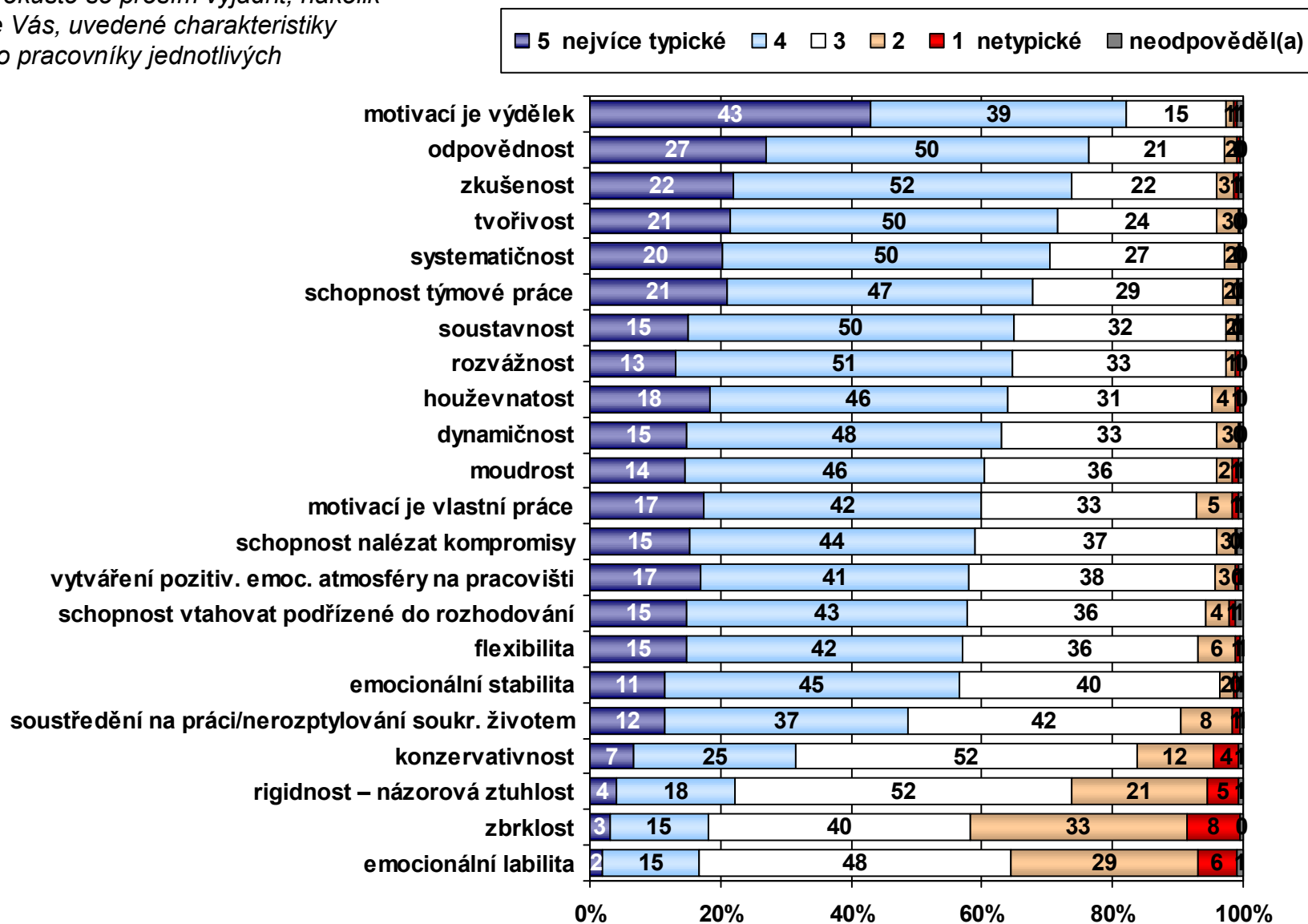
Charakteristiky typické pro pracovníky generace 15 až 30 let

Otázka: Pokuste se prosím vyjádřit, nakolik jsou podle Vás, uvedené charakteristiky typické pro pracovníky jednotlivých generací.

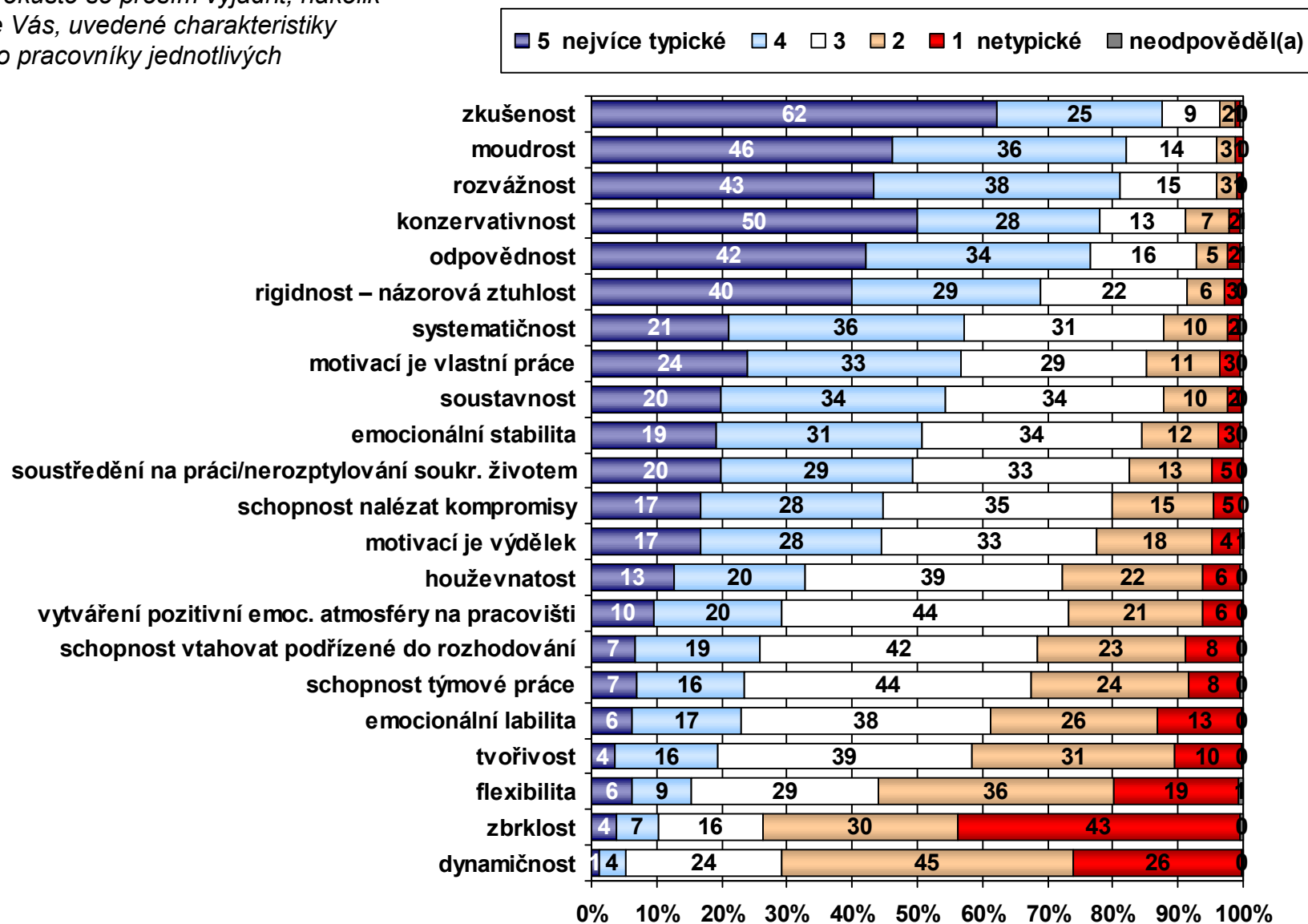
Charakteristiky typické pro pracovníky generace 31 až 60 let

Otázka: Pokuste se prosím vyjádřit, nakolik jsou podle Vás, uvedené charakteristiky typické pro pracovníky jednotlivých generací.

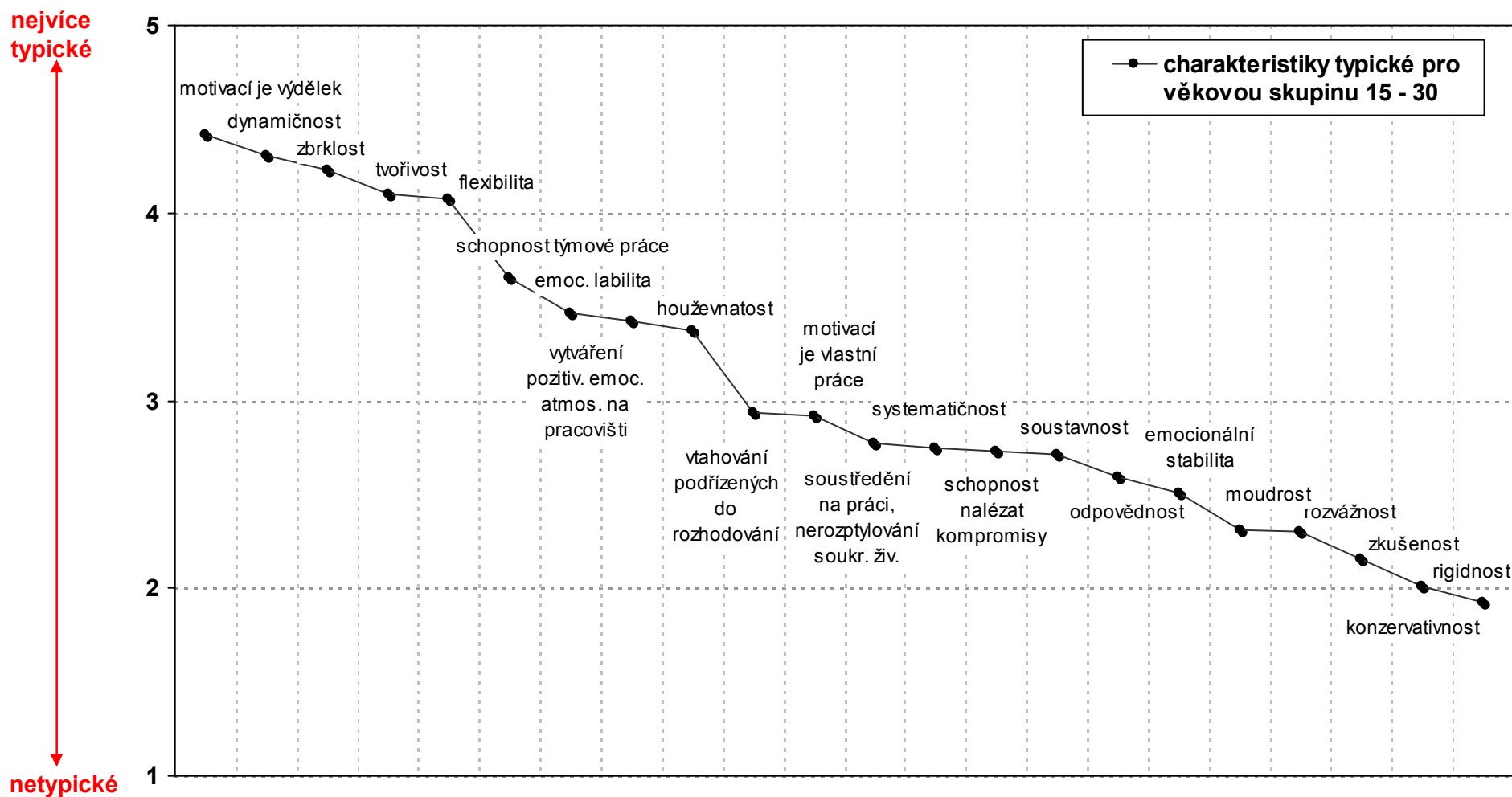
Charakteristiky typické pro pracovníky generace 61 a více let

Otázka: Pokuste se prosím vyjádřit, nakolik jsou podle Vás, uvedené charakteristiky typické pro pracovníky jednotlivých generací.

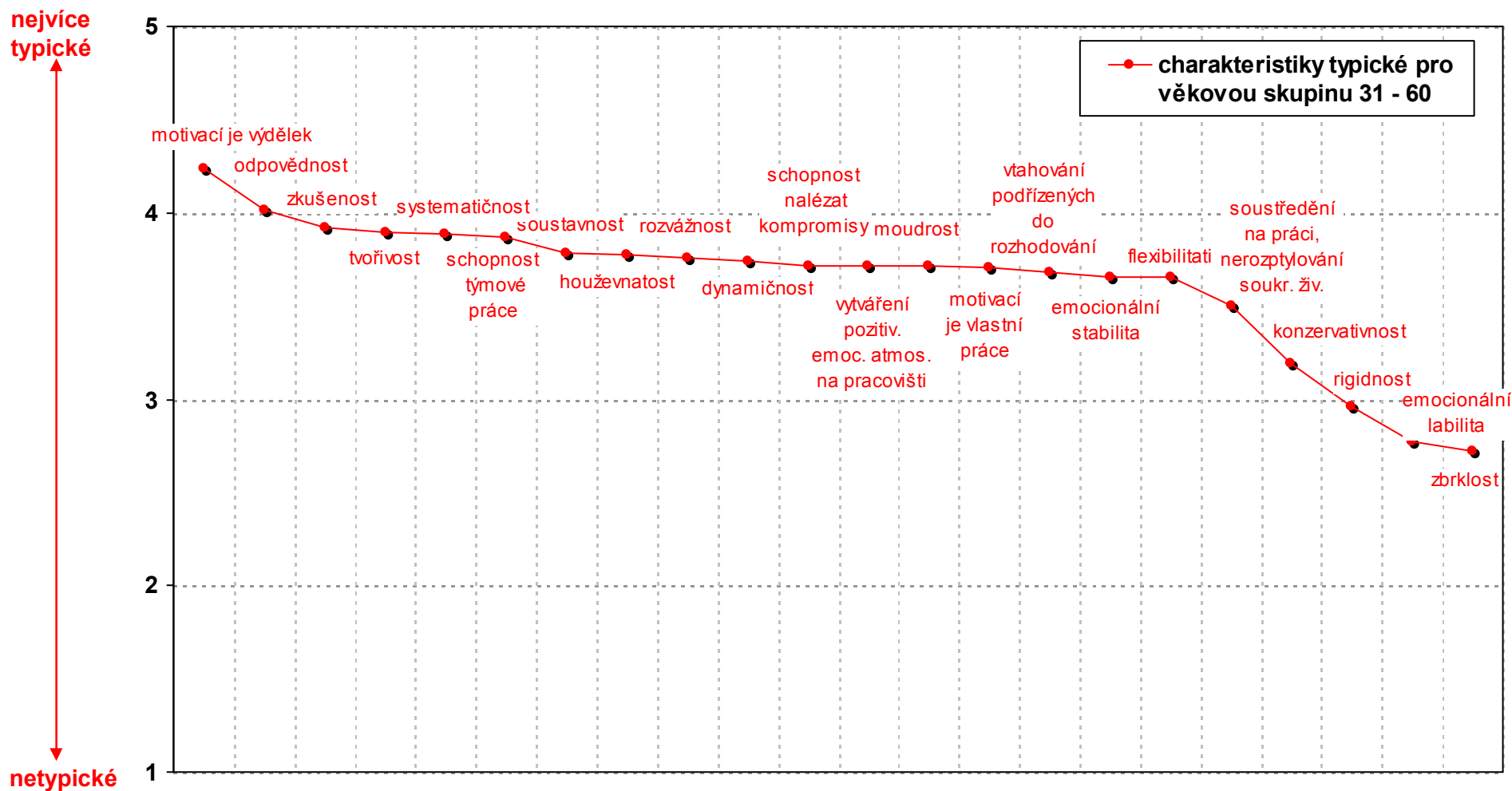
Charakteristiky typické pro pracovníky generace 15 až 30 let

Otázka: Pokuste se prosím vyjádřit, nakolik jsou podle Vás, uvedené charakteristiky typické pro pracovníky jednotlivých generací.

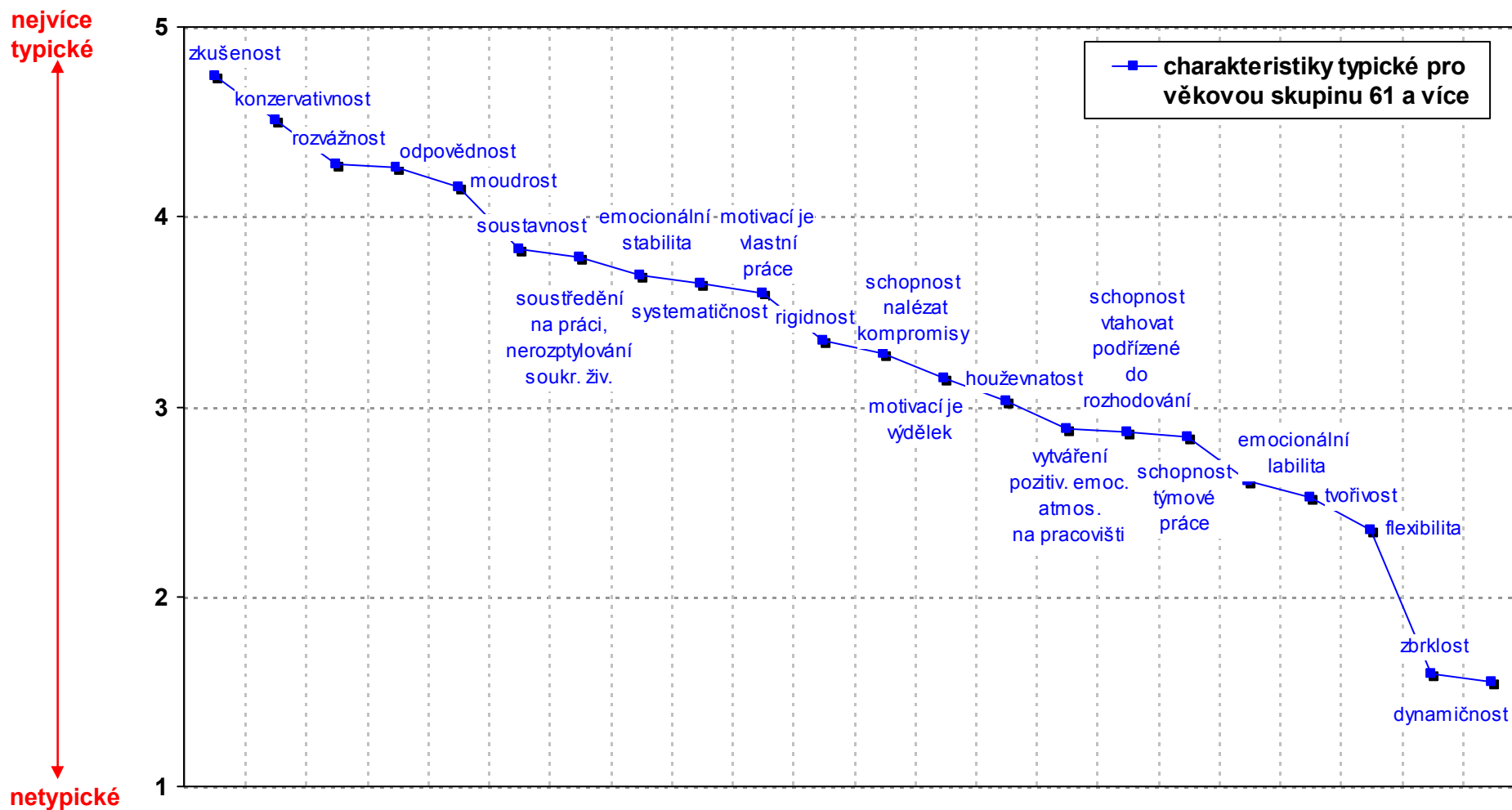
Charakteristiky typické pro pracovníky generace 31 až 60 let

Otázka: Pokuste se prosím vyjádřit, nakolik jsou podle Vás, uvedené charakteristiky typické pro pracovníky jednotlivých generací.

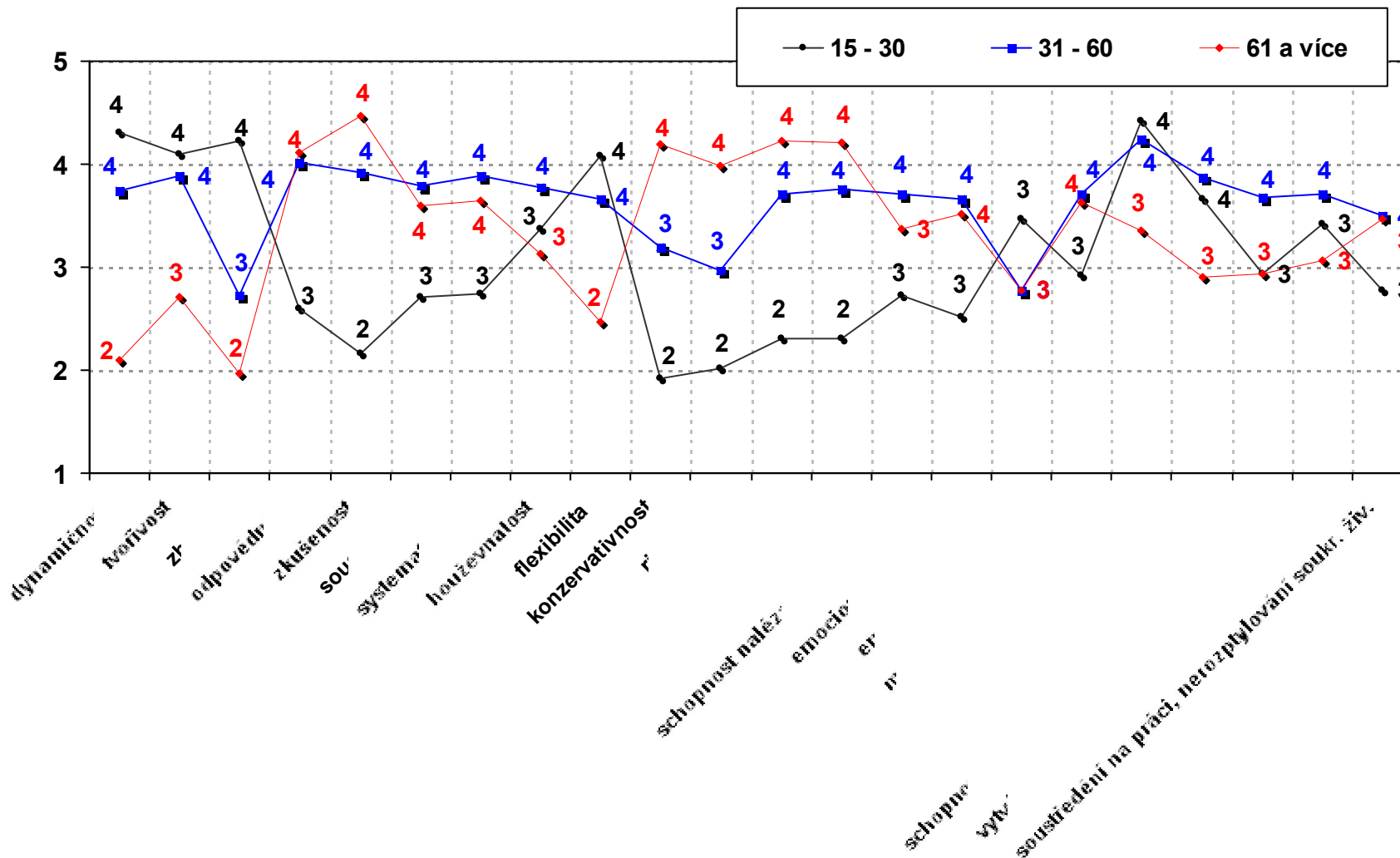
Charakteristiky typické pro pracovníky generace 61 a více let

Otázka: Pokuste se prosím vyjádřit, nakolik jsou podle Vás, uvedené charakteristiky typické pro pracovníky jednotlivých generací.

Charakteristiky typické pro pracovníky jednotlivých generací

Otázka: *Pokuste se prosím vyjádřit, nakolik jsou podle Vás, uvedené charakteristiky typické pro pracovníky jednotlivých generací.*

10. Senioři a společnost

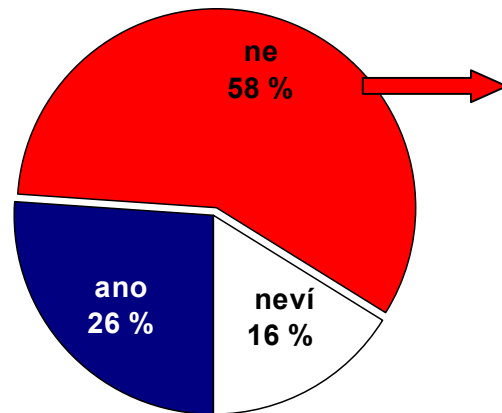
Výzkum převážně svůj pohled směřoval ve směru od společnosti na seniora, nyní pohled obrátíme zpět na společnost. Je společnost připravena na své vlastní stárnutí? Hodnotiteli situace jsou respondenti. Pouhých 26 % respondentů se domnívá že společnosti je připravena, 58 % si myslí, že připravená není.

Připravenost české společnosti na své stárnutí

Otázka: Česká populace stárne. Myslíte si, že je společnost na to připravena?

Připravenost české společnosti na své stárnutí

Všichni respondenti N = 1014

V čem společnost není připravena

- 35 % **finanční systém/zabezpečení** - nejsou/nebudou peníze na důchody; systém špatný/nedořešený; malé státní výdaje na důchody/nedostatek financí v rozpočtu; stát je zadlužen; neschopnost seniory finančně zabezpečit
- 13 % **důchodová reforma** - chybí/nedořešená/nutno vyřešit/dokončit/špatná/nutnost udělat razantně; důchodový systém - není/špatný/zastaralý/přestává fungovat/nefunguje
- 11 % **domovy důchodců/pensiony pro seniory** - chybí, málo míst/malá kapacita, nekvalitní/špatná úroveň
- 10 % **neví, bez odpovědi**
- 7 % **nevyváženost obyvatelstva** - menší % lidí produktivního věku; ubývá lidí produktivního věku; nebude, kdo by na důchodce pracoval; rodí se málo dětí
- 7 % **nepřipravenost společnosti** - se postarat o starší občany, není zajištěno kvalitní zabezpečení/stáří/stárnutí/dožití důchodců, připravit pro seniory prožit důstojné stáří; není žádný plán; nepřipravenost téměř k každé sféře
- 7 % **nedostatek zařízení pro seniory** - obecně
- 6 % **služby/péče pro seniory/důchodce** - síť služeb zaměřených na tuto skupinu, sociální pracovnice pro důchodce
- 6 % **sociální politika** - špatná; sociální systém - nedořešen; sociální program - není
- 6 % **důchody** - nízké, nevystačí s důchodem; vysoké náklady/cenové relace - vše drahé: byty, nájmy, energie, lékařská péče včetně léků; malá kupní síla důchodců

Respondenti, kteří uvedli, že společnost není připravena N = 586

Připravenost české společnosti na své stárnutí I.

Otázka: Česká populace stárne. Myslíte si, že je společnost na to připravena? V čem společnost není připravena

- 35 % **finanční systém/zabezpečení** - nejsou/nebudou peníze na důchody; systém špatný/nedořešený; malé státní výdaje na důchody/nedostatek financí v rozpočtu; stát je zadlužen; neschopnost seniory finančně zabezpečit
- 13 % **důchodová reforma** - chybí/nedořešená/nutno vyřešit/dokončit/špatná/nutnost udělat razantně; důchodový systém - není/špatný/zastaralý/přestává fungovat/nefunguje
- 11 % **domovy důchodců/pensiony pro seniory** - chybí, málo míst/malá kapacita, nekvalitní/špatná úroveň
- 10 % **neví, bez odpovědi**
- 7 % **nevyváženost obyvatelstva** - menší % lidí produktivního věku; ubývá lidí produktivního věku; nebude, kdo by na důchodce pracoval; rodí se málo dětí
- 7 % **nepřipravenost společnosti** - se postarat o starší občany, není zajištěno kvalitní zabezpečení/stáří/stárnutí/dožití důchodců, připravit pro seniory prožít důstojné stáří; není žádný plán; nepřipravenost téměř k každé sféře
- 7 % **nedostatek zařízení pro seniory** - obecně
- 6 % **služby/péče pro seniory/důchodce** - síť služeb zaměřených na tuto skupinu, sociální pracovníce pro důchodce
- 6 % **sociální politika** - špatná; sociální systém - nedořešen; sociální program - není
- 6 % **důchody** - nízké, nevystačí s důchodem; vysoké náklady/cenové relace - vše drahé: byty, nájmy, energie, lékařská péče včetně léků; malá kupní síla důchodců
- 5 % **neschopnost vlády a politiků** - střídají se vlády a jedna říká "hot" a druhá čehý"; velmi časté změny názorů a zodpovědných tvůrců; stát musí začít dělat politiku respektující tuto skupinu; chybí systém, zavedení režimu a povinnosti pracovat
- 5 % **nezájem společnosti** - stát na staré lidi kašle/nepotřebuje je/nezájem o ně/nemluví o nich/neváží si jich; vnímá stáří jako okrajovou záležitost, kterou není třeba se zabývat/překáží ji/nebere stáří jako součást života; senioři jsou luxus;trend věčného mládí

Respondenti, kteří uvedli, že společnost není připravena N = 586

Připravenost české společnosti na své stárnutí II.

Otázka: Česká populace stárne. Myslíte si, že je společnost na to připravena? V čem společnost není připravena

- 4 % **zdravotnictví, zdravotní péče** - chybí personál (sestry, geriatři); nízká dostupnost zdravotní péče, není odpovídající lékařská péče
- 4 % **chybí úcta a výchova** (dětí/mladých) ke stáří/starší generaci, osvěta
- 3 % **starých lidí stále přibývá** - důchodců je stále více než lidí výdělečně činných, narůstá % seniorů
- 3 % **nezaměstnanost** - hodně nezaměstnaných, dost lidí nepracuje/nedaří se zapojit řadu mladých do pracovního procesu/odcházející seniory nikdo nenahradí v pracovním procesu; není práce, krachují podniky; čím dál tím méně mladých pracuje; nechť pracovat/lenost
- 3 % **bydlení** - domy pro seniory/důchodce/sociální/levné bydlení, domy s pečovatelskou službou, malé byty/menší vhodné byty pro důchodce, bezbariérové byty
- 2 % **LDN, hospice, charita, péče o "ležáky", rehabilitační zařízení** - chybí, špatná úroveň
- 2 % **negativní pohled společnosti** - štítí se starých lidí/vnímá stáří jako nemoc; živíme ty staré lidi/bere je jako neužitečné; senioři jsou luxus; trend věčného mládí
- 2 % **využití potenciálu seniorů** - malá chuť zaměstnávat starší lidi, nedostatek pracovních míst pro seniory, malá motivace zaměstnavatelů k zaměstnávání seniorů
- 1 % **odchod do důchodu** - neustálé dohady o věku odchodu, stále se zvyšuje věk pro odchod do důchodu, není připravena na velké množství seniorů pracujících do 65 let
- 1 % **denní stacionáře** - nedostatek; zanikají kluby/klubovny seniorů, nedostatek volnočasových aktivit pro seniory
- 1 % **spoření na důchody** - nemusí se; všichni by si platili/šetřili na důchod sami, nutnost penzijního pojištění do budoucnosti
- 1 % **informovanost o seniorech** - chybí, potřeby seniorů, ptát se seniorů; nejsou zveřejňovány pravdivé informace o zacházení a diskriminaci starých lidí

Respondenti, kteří uvedli, že společnost není připravena N = 586

V čem společnost připravena není? Na to se ptáme další volnou otázkou. Třetina populace si myslí, že stát nezabezpečil finančně systém důchodového zabezpečení. Pod kategorií „finanční systém-zabezpečení“ byly zařazeny odpovědi typu - nejsou/nebudou peníze na důchody; špatný systém; nedostatek financí v rozpočtu; stát je zadlužen; neschopnost seniory finančně zabezpečit. Na druhém místě s 13 % respondenty je kategorie „důchodová reforma“ (chybí, nedořešená, špatná), důchodový systém (není, špatný, zastaralý, přestává fungovat, nefunguje). S menšími procenty odpovědí je uváděn nedostatek zařízení pro seniory, nekvalitní zařízení pro seniory, absence či nedostatečná, nekvalitní síť služeb pro seniory, špatná či žádná sociální politika, absence sociálního programu, nedostatek úcty ke stáří a starým lidem, chybí úcta a výchova, chybí bydlení pro seniory, negativní pohled společnosti a médií na stáří a staré lidi, malá chuť zaměstnávat seniory vedoucí až diskriminaci.

Česká společnost stárne. Proces stárnutí společnosti je tvořen celou řadou fenoménů, které se dále vzájemně ovlivňují a působí na další sociální jevy a společenské procesy. Jak česká populace proces svého stárnutí reflektuje a jaké důsledky tohoto procesu ve společnosti prognózuje? Odpověď jsme hledali pomocí otázky: „*V jaké míře ovlivní jevy a procesy spojené se stárnutím české populace vývoj společnosti?*“

Respondenti se vyjadřovali k jednotlivým položkám baterie pomocí pětistupňové škály. Jaká je tedy v české společnosti budoucnost seniorů a naopak, jak senioři ovlivní společnost? Nejvíce je mezi českou společností rozšířen názor, že velká část seniorů bude žít v chudobě. Domnívá se to 54 % respondentů, tedy více než polovina populace. Opak si myslí pouze 16 % respondentů.

Přesně polovina populace se domnívá, že „velká část seniorů nebude ekonomicky schopna žít v bytech, v nichž žila po většinu svého života a budou se stěhovat“. Jejich bydlení bude mít charakter sociálních bytů, nouzových bytů a holobytů“. O tom, že k této situaci v bydlení seniorů nedojde, je přesvědčeno pouze 16 % populace.

Naopak polovina populace vyjádřila pozitivní přesvědčení, že „společnost vytvoří novou infrastrukturu spojenou s různými fázemi života seniorů (domovy důchodců, zdravotní zařízení, instituce životního stylu)“. O tom, že k tomu nedojde, je přesvědčeno 19 % populace.

Stárnutí společnosti se promítne i do politické situace. Kvantitativním nárůstem věkové skupiny seniorů vzroste jejich politická síla a pokud bude tato síla seniory reflektována a organizována, mohou se stát rozhodujícím jazyčkem na vahách při volbách všeho druhu. Zde mohou prosazovat své skupinové zájmy a volit strany podle toho, na kolik ve svých politických a volebních programech i při praktické politice respektují zájmy seniorů. 48 % respondentů je přesvědčeno o tom, že „senioři získají vliv a politickou sílu jako voliči. Politické strany budou muset dělat politiku respektující tuto skupinu voličů a její zájmy.“ 23 % respondentů se domnívá, že senioři politický vliv nezískají.

Tento trend v politickém vývoji společnosti naznačily poslední krajské a senátní volby, jejichž výsledky překvapily sociology, politology, realizátory výzkumů volebních preferencí i vlastní vítěze. Redefinování sociálně zdravotní problematiky a arogance moci překročily únosnou mez a mobilizovaly starší voliče k účasti a vyjádření svého názoru. Možná, že poslední volby byly počátkem nového volebního chování, jak se domnívá velká část populace.

Prodlužování střední délky života a demografický vývoj vedoucí ke stárnutí české populace jsou procesy, které se nově objevují ve společnosti souběžně s komputerizací společnosti a s utvářením informační společnosti. Nepochybně musí dojít k protnutí těchto procesů s výsledkem nových společenských fenoménů. Podle 46 % respondentů „komputerizace a rozšíření e–work (práce z domova pomocí počítače a internetu) posune věk pracovní aktivity seniorů. Počítač a internet zeslabí zdravotní handicap seniorů. Opačný názor zastává pouze 22 % respondentů. Doposud, jak mezi odborníky na informační technologie, tak i mezi širokou veřejností, byly nové technologie spojovány s nejmladší generací. Výzkumy posledních let však přinášejí poznatky, že mezi seniory je již nezanedbatelná skupina, která nové informační a komunikační technologie využívá. Do budoucna se bude skupina počítačově gramotných seniorů rozšiřovat a jejich dovednosti a znalosti spojené s využíváním technologií se budou prohlubovat. Tento proces má dvě stránky, jednak stále větší počet lidí přichází do seniorského věku již s počítačovou gramotností a dále stoupá podíl lidí v seniorském věku, kteří se chtějí naučit počítač a internet využívat. Takže zdánlivě paradoxně nové technologie mohou mít daleko větší význam pro profesní dráhu seniorů, protože mohou kompenzovat zdravotní a vitální handicap seniorů.

Každá generace má svou specifickou spotřebu, každá generace představuje soubor něčím si podobných zákazníků. Těžko očekávat masový nákup skateboardu či kočárků od seniorů. Demografická vlna z poloviny sedmdesátých let vyvolala potřebu spotřebního zboží spojeného s dětmi a jak se tato vlna posouvala od dětského věku výše, tak se charakter spotřebního zboží měnil. Podobně nárůst podílu seniorů v populaci vyvolává podobný efekt. Čím je podíl větší, tím je také větší tento efekt. Od 20 % do 30 % či 40 %. V tomto množství již senioři představují určitou ekonomickou sílu jako zákazníci, a to jak spotřebního průmyslového zboží, tak potravin. Víme-li, že kolem poloviny seniorů má domácí zvíře (psa či kočku), tak i výrobky a služby korespondující s tímto zvířecím partnerem seniora, se stávají ekonomickým odvětvím. Psí potrava a veterinář se stávají nezanedbatelným segmentem trhu a tzv. „stříbrné ekonomiky“. O významném vlivu „stříbrné ekonomiky“ na ekonomiku země je přesvědčeno 45 % respondentů, význam stříbrné ekonomiky popírá 28 % respondentů.

Mění se nejen demografická struktura společnosti narůstáním podílu jejích starších věkových skupin a poklesem podílu nejmladších věkových skupin, což je rozměr společensko demografický, ale také věk člověka nárůstem jeho střední délky. Od začátku 20. století se zvýšila střední délka života o 30 let. Je to tedy o 30 let života více pro člověka jako jedince a pro lidskou civilizaci. Co tento nový fenomén znamená pro individuálního člověka, pro společnost a pro lidskou civilizaci? Důsledky se již ukazují. Prodloužení vzdělávání k 25ti a 30ti letům věku člověka je možné také díky nárůstu střední délky života. Vždyť ve vývoji sociální entity existovala situace, kdy střední délka života jen o málo překračovalo těchto 30 let.

Co podle české populace přinese prodloužení střední délky života o 30 let? Podle 45 % respondentů „prodloužení života lidem, kteří jsou vzdělaní a nahromadili bohaté životní a odborné zkušenosti, povede u části seniorů k vytváření přidané hodnoty v jejich chápání společnosti, smyslu života a duchovního rozměru života“.

Demografický vývoj, prodloužení střední délky života a z toho plynoucí stárnutí společnosti může mít vliv na změnu atmosféry ve společnosti. Podle 25 % respondentů se „názory, hodnoty, postoje a atmosféra ve společnosti promění“. Oslabí se jednoznačné vyzdvihování a preferování mládí a života s ním spojeného a zvýší se význam a pozornost věnovaná životu seniorů, jejich hodnotám a životnímu stylu. Ovšem respondentů, kteří se domnívají, že k takové změně ve společnosti nedojde, je více (37 %).

Zda se naplní či nenaplní uvedená očekávání, bude ovlivněno celou řadou dalších faktorů a to i takových, které jsou mimo rámec české společnosti. Česká republika i česká společnost jsou mnoha pouty provázány s entitami vyššího řádu, především s Evropskou unií, s globalizovanou ekonomikou a dalšími globalizačními procesy. Na tom, jak se bude svět vyvíjet po finanční a ekonomické krizi, závisí i život českých seniorů.

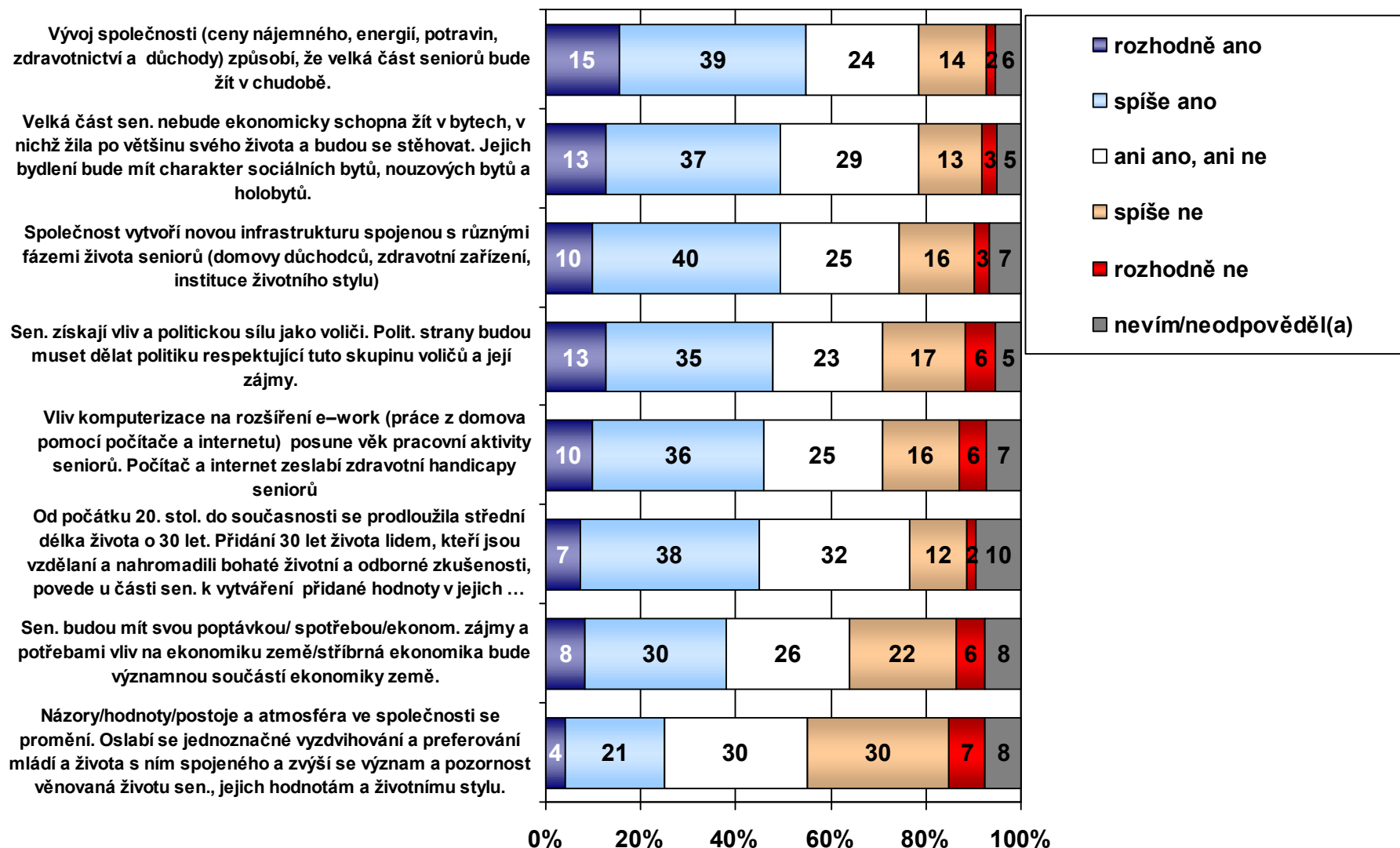
Názory na seniory a na problematiku seniorů a atmosféru ve společnosti ve vztahu k seniorům mapují následující grafy. Přináší reakce respondentů na výroky vztahující se k seniorům. Výroky obsahovala baterie, k níž se respondenti postupně vyjadřovali pomocí pětistupňové škály od 1 – rozhodně ano (souhlasím), po 5 – rozhodně ne (nesouhlasím). Česká populace s rozhodnou převahou souhlasí s výroky, které jsou vůči seniorům pozitivní a uznávají jejich roli ve společnosti.

Naopak v názorech je implicitně slyšet pocit dluhu, který má společnost vůči seniorům. Více než polovina populace si myslí, že za práci, kterou celý svůj život dělali a za hodnoty, které pro společnost vytvořili, jim společnost adekvátně nevrací a neumožňuje jim důstojný a plnohodnotný život.

Avšak i názory, které můžeme slyšet i od mladých novinářů, mladých analytiků a ekonomů, jako „senioři jsou finanční přítěží společnosti“ jsou v populaci poměrně silně zastoupeny. Zastává je čtvrtina populace. Třetina populace si myslí, že smysl stáří je v orientaci na duchovní vývoj.

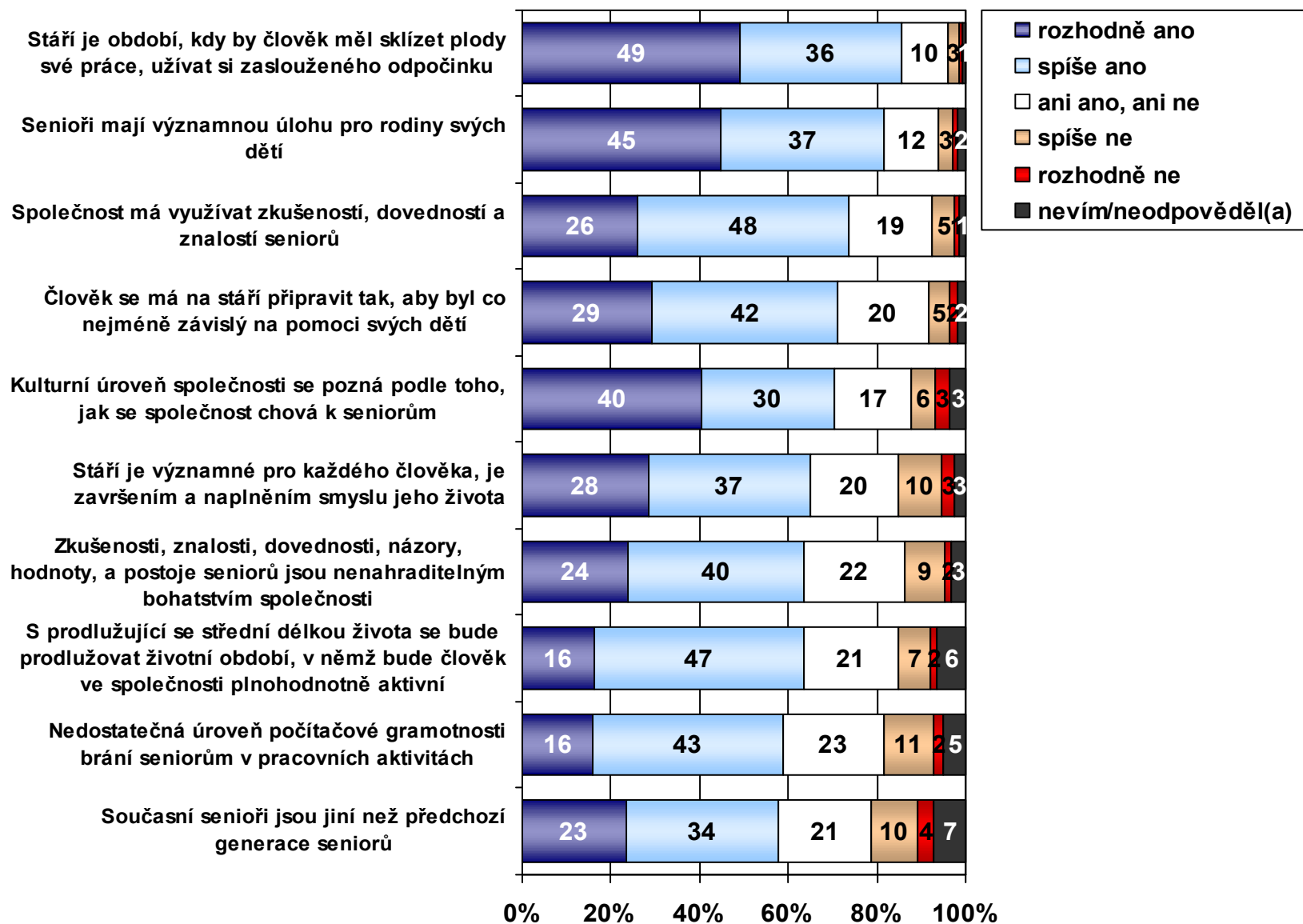
Vliv jevů a procesů spojených se stárnutím na českou společnost

Otázka: V jaké míře ovlivní jevy a procesy spojené se stárnutím české populace vývoj společnosti?

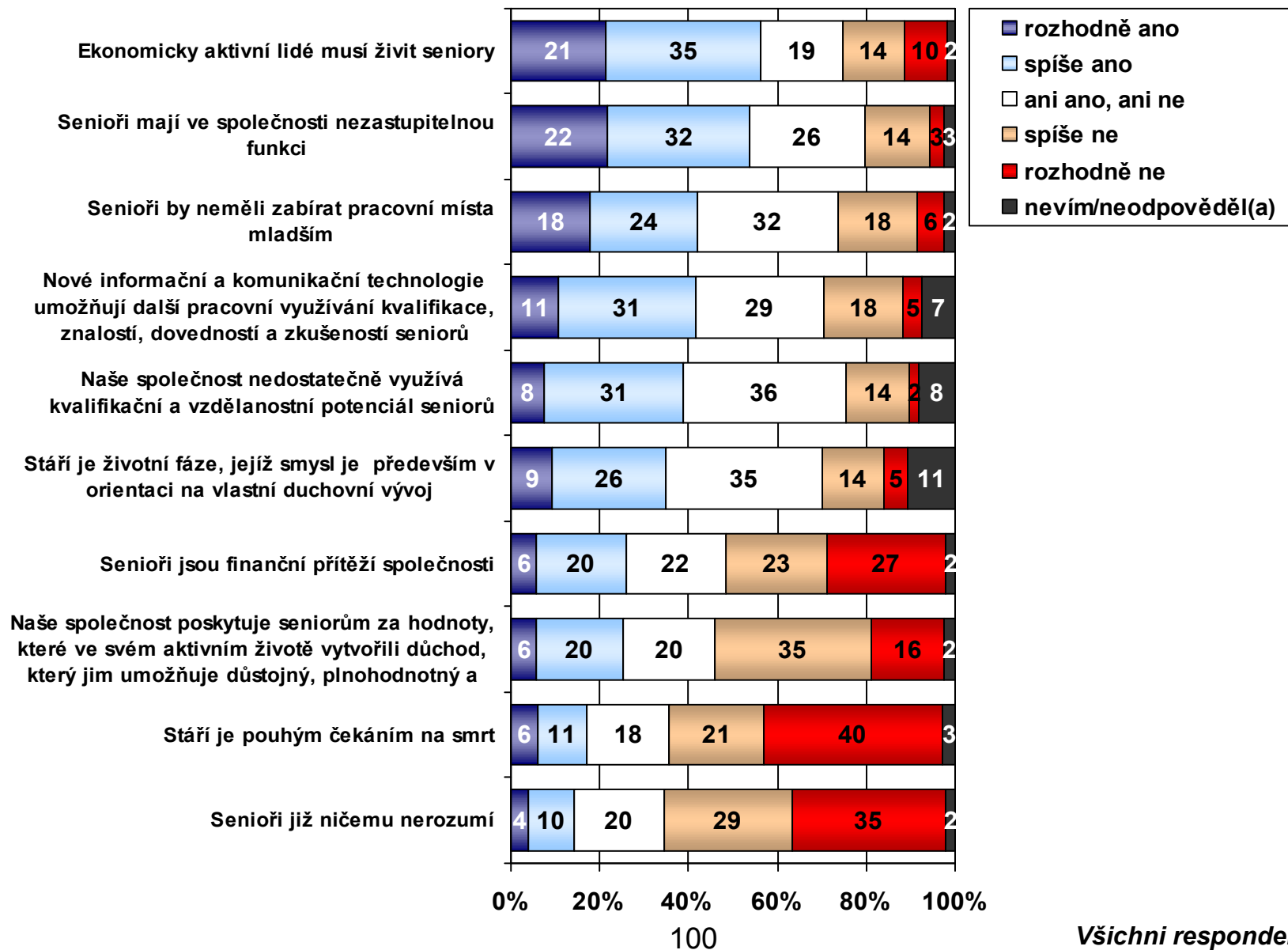
Názory respondentů na problematiku seniorů I.

Otázka: Souhlasíte s uvedenými výroky?

Názory respondentů na problematiku seniorů II.

Otázka: Souhlasíte s uvedenými výroky?

11. Diskriminace ve společnosti

Z médií, od politiků, lidskoprávních aktivistů a feministek slýcháváme časté stesky na diskriminaci v české společnosti. Tyto nářky mají často charakter konjunkturálních výkřiků či naivních a nelogických proklamací. Současně vyžadují tržní společnost, ale podnikateli vyčítají, když nepřijme těhotnou ženu, chtějí spravedlivou mzdu podle výkonu, ale současně požadují, aby na stejném místě měla žena stejný příjem jako muž. Má-li být pracovník odměněn podle výkonu, tak pohlaví, věk, barva kůže a další znaky musí jít zcela stranou. Mají-li mít pracovníci mzdy podle pohlaví a věku, potom musíme vyloučit tržní ekonomiku s jejími tržními mechanismy.

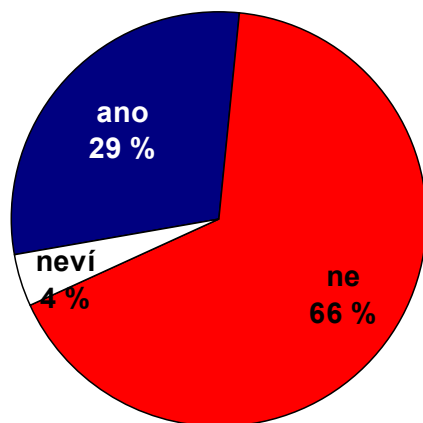
Názory, že lidé, a to nejen seniorského věku, jsou diskriminováni pro svůj věk, slyšíme poměrně často. Proto jsme ve výzkumu chtěli také zjistit názory na diskriminaci v české společnosti. 29 % respondentů se setkala s diskriminací pro vyšší věk uchazeče o práci. 63 %, tedy téměř dvě třetiny populace se domnívá, že senioři jsou při přijímání do zaměstnání diskriminováni.

Dále jsme chtěli zmapovat diskriminaci na základě věku v rámci celkové diskriminace (věku, pohlaví, etnicity, rasy, náboženství, politického přesvědčení, atd.). Nejvíce je rozšířen názor, že jsou diskriminováni Rómové, následováni seniory a ženami. Poměrně dobrou pozici zaujímají cizinci, kteří jsou rozhodně diskriminováni podle 7 % respondentů. Dáme-li dohromady jednotlivé typy diskriminace, potom starší Rómka je v podstatě nezaměstnatelná.

Diskriminace pracovníků

Otázka: Setkal(a) jste se během Vašeho zaměstnání s diskriminací nějakého pracovníka kvůli jeho vyššímu věku?
Jsou podle Vás senioři při hledání zaměstnání diskriminováni pro svůj věk?

Setkání respondenta s diskriminací
pracovníka pro vyšší věk

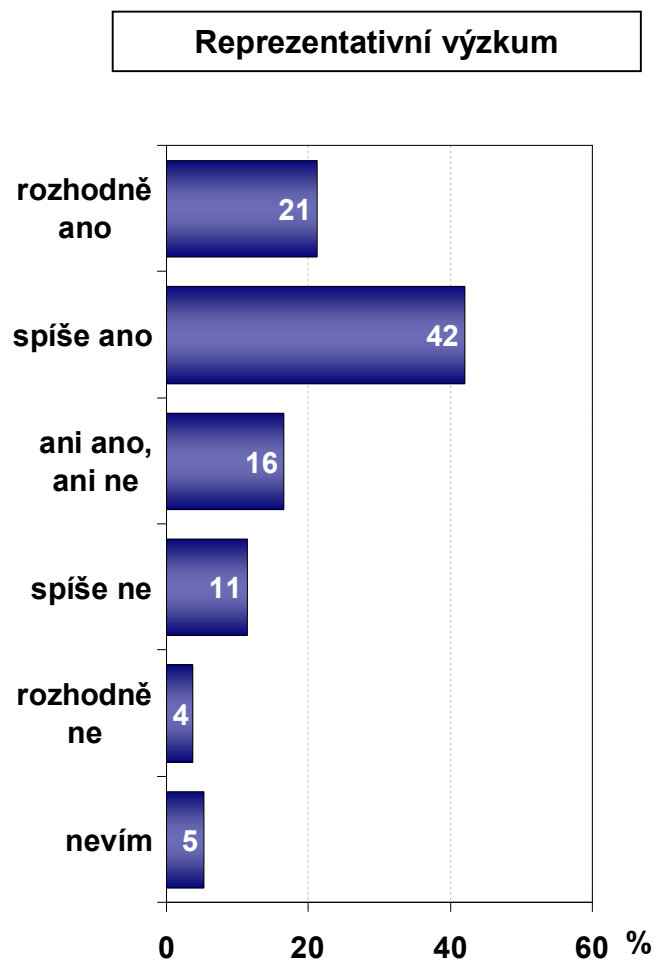

Diskriminace seniorů při hledání zaměstnání
pro jejich vyšší věk

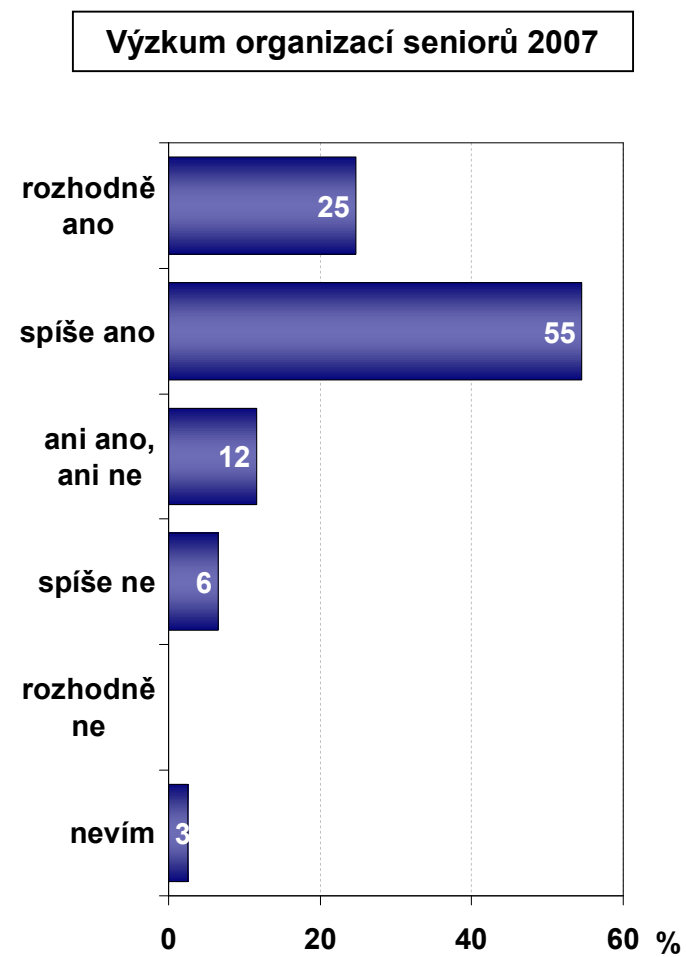

Diskriminace pracovníků

Otázka: Jsou podle Vás senioři při hledání zaměstnání diskriminováni pro svůj věk?

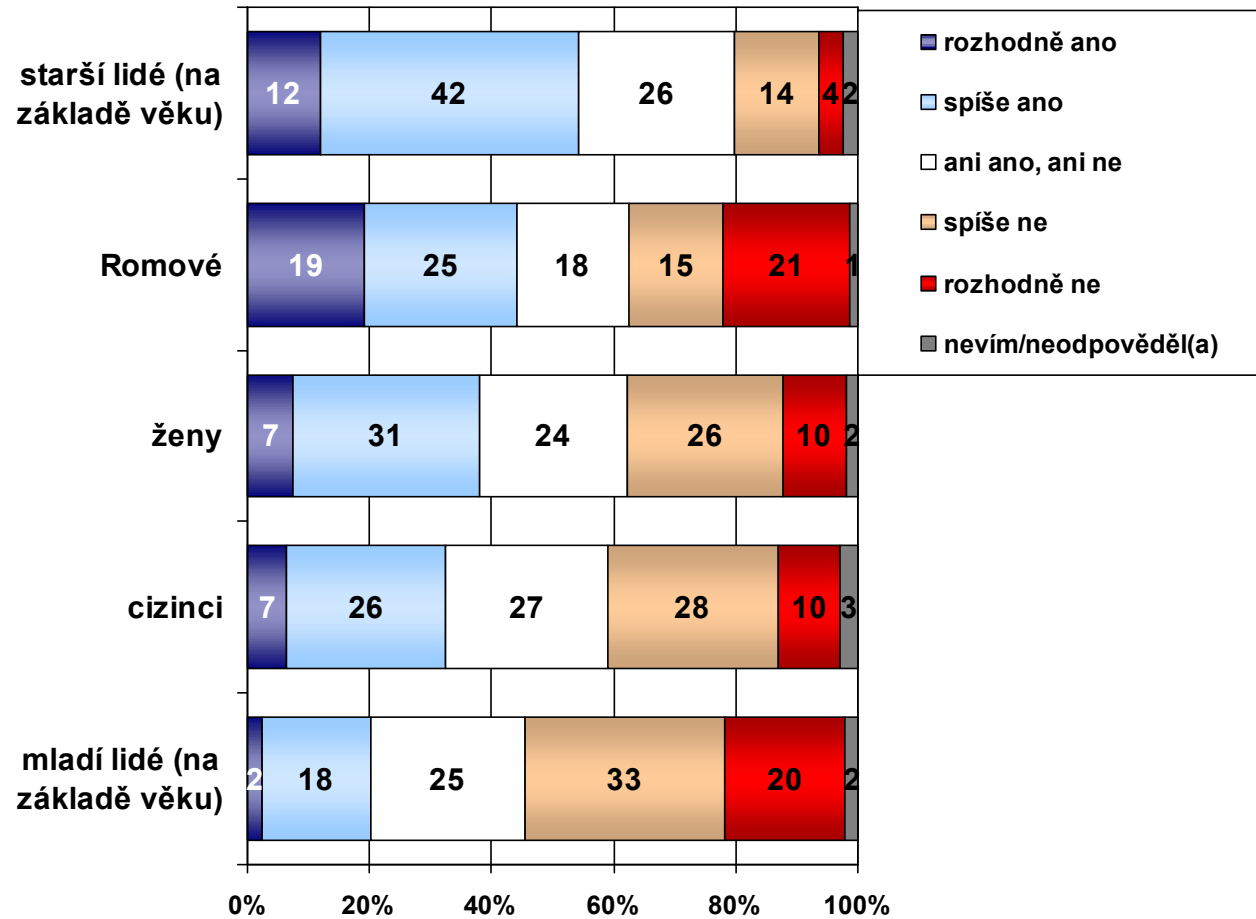
Všichni respondenti N = 1014

Všichni respondenti N = 77

Diskriminace jednotlivých skupin v české společnosti

Otázka: Domníváte se, že v české společnosti existuje diskriminace? Posuďte diskriminaci následujících skupin v české společnosti.

12. Závěry

Výzkum přinesl široké spektrum poznatků o názorech české populace k problematice seniorů, stárnutí populace a stárnutí společnosti. Vzhledem k tomu, že tento kvantitativní výzkum již navazuje na kvalitativní i kvantitativní výzkumné akce, výsledky validizují dosavadní poznatky, prohlubují, kvantifikují a rozšiřují oblast poznání k dané problematice.

Za zásadní považujeme poznatky o špatné situaci seniorů v oblasti zdravotní péče a sociálního zabezpečení, zvláště v zařízeních pro seniory, tedy v oblasti, která je v české společnosti tradičně považována za oblast péče státu. Zvláště zhoršující se trend ve vývoji péče o seniory je varující. Senioři jsou sociální skupinou, na kterou nejvíce doléhá zvyšování nájemného, cen energií a „druhé placení“ lékařské péče a velká část z nich je na hraně, či za hranou „ufinancovat“ svou existenci. Reálná výše důchodu a jeho zvyšování ztrácejí jakoukoliv relevanci při takovém zvyšování nájemného, které je těsně pod hranicí či za hranicí výše důchodů. Tato skutečnost se promítá do názoru české populace, že důchod neumožňuje seniorovi důstojný život. Sociálně ekonomické podmínky určují rámec a limity celého života seniorů.

Výsledky z výzkumných anket s personalisty firem a s organizacemi zabývajícími se seniory, které byly realizovány v roce 2007, se tímto výzkumem potvrdily.